MLADOST RADOST

SELJAČKA SLOGA

SELJAČKI ŽIVOT

KNJIGA PRVA

SELJAČKA SLOGA

KNJIŽNICA SELJAČKE SLOGE

MLADOST–RADOST

PJESME I PRIČE

ZAGREB 1938

„TIPOGRAFIJA" D. D., ZAGREB

SELJAČKOMU PODMLADKU

Diljem naše domovine mile
seljački nas pokret svuda budi,
i nas mlađe poziva na djelo:
i mi djeca postat ćemo — ljudi!

Prenimo se od sna nehajnosti,
dječje misli zaboravu dajmo!
Uočimo život sadašnjosti,
za budućnost bolju se spremajmo!

Kupimo se u prosvjetnu slogu,
učimo se zajedničkom radu!
Samo složni obstojati mogu,
tlačiti se nikomu ne dadu.

Čovječanski uztrajmo u radu
— kako doma, tako u tuđini —
da budemo na ponos i nadu
otcu, majci, selu, domovini!

Gradište kraj Županje

JOSIP MAKAREVIĆ, seljački mladić

ZORA

Zora puca, dan se budi,
mrak odlazi, nebo rudi.
Zrake sunca već prodiru,
tamu mraka razbijaju.

Na sve strane svietlo sieva,
ševa svoju pjesmu pjeva,
Pjevaj, pjevaj, ševo mila,
zora nam je osvanula!

Oj protjeraj, zoro mila,
svojom snagom crne noći,
nek nam nikad mračna sila
ne zastire naše oči,

da nam naše oči vide,
kojim putem treba poći,
kojom stazom da se ide,
kako ćemo napried doći!

Orovac kraj Bjelovara

STJEPAN BREBRIČ, seljak

MOLITVA

Jedne noći
u samoći,
da izpunim
svoje želje,
ja ustadoh
iz postelje.
Prepun mira
i noćne tišine
uprem pogled
k nebu u visine,
na koljena
gola padoh
i ovako
molit stadoh:
»Sve na slavu
Božju veću
daj mi pravu,
Bože, sreću,
da mi moja
duša mlada
ne nastrada.«
Molim Boga
neka ju ne kara.
Molim svoga
anđela čuvara,
nek ju čuva,
nek ju vodi
k pravednosti,
čestitosti
i slobodi.....

Rešetari kraj Nove Gradiške

ĐURO MAROSAVLJEVIČ, seljak

SLOGA

I riba u vodi
jedna drugoj brodi
i ptice u zraku
slažu slogu jaku.
I zvieri u gori,
da jači ih ne mori,
opiru se slogom
dušmaninu mnogom.
I mi mali ljudi
svaki nek se budi,
pjesmice nek pjeva
ko u zoru ševa.
Nek je sloga veća,
— pratit će nas sreća!

Kobaš kod Broda na Savi

JOZO KLARIČ, seljački mladić

MOJA DOMOVINA

Ne znam, ima li na svietu ljepše zemlje od Hrvatske, naše domovine. Liep je bio raj zemaljski, ali meni je još milija moja domovina.

Liepa je moja domovina. Ne znam, bi li se više divio našim vinorodnim brežuljcima ili žitorodnim ravnicama; bi li radije zašao u stoljetnu šumu, ili bi gledao gorostasni kamen nedalekog Kleka, čuvara Velebita, na kojem sjedi Hrvatica, liepa vila Velebita! A kako su liepi naši potoci, koji nas svojim žuborom zabavljaju, i naše mile rieke Kupa, Sava i Drava, kud je Tomislav neprijatelja gonio. A naša Plitvička jezera! Još sam u školi učio, da su ona ures naše domovine. Milo mi je i Hrvatsko Zagorje, gdje su se hrvatski seljaci prvi digli za čovječnost i pravicu, gdje se je rodio Matija Gubec, vođa seljaka.

Naše Jadransko more mi je drago, jer su ovamo došli naši pradjedovi i njemu se divili, te od njega neprijatelja gonili, da ga djeci svojoj očuvaju. Liepa je naša domovina, a još ljepši narod, koji u njoj živi. Kruh sije, pa ne gladuje, vinograd sadi, pa se naslađuje, a lan prede, pa se i liepo odieva.

Poljice kraj Karlovca

IVAN BARŠIĆ, seljački mladić

DOMOVINI

Domovino moja mila,
domovino draga,
ti si meni najmilija —
nemam većeg blaga.

Ja sam sinak tvoje grude,
domovino mila,
ti si majka nas Hrvata,
nas si odhranila.

I mi ćemo sinci tvoji
— djeca pradjedova
obrađivat ovu grudu,
branit je do groba.

Čestitošću i poštenjem
resit ćemo svoje grudi,
da i zli i dobri reknu,
da valjani mi smo ljudi.

Ivankovo kod Vinkovaca

KUZMAN NIKOLIĆ, seljački mladić

SELJAČKI ŽIVOT

Svih seljaka žuljave su ruke —
mužkih, ženskih — sve od težke muke.
A ja mislim, Bože mili, dragi,
zašto seljak uviek tako radi.
Kroz proljeće i kroz ljetne dane
radi marno, da sakupi hrane,
što će imat kroz studenu zimu,
da prehrani marvu i družinu.
Seljanka sam još godina mladih,
al već znadem, kako seljak radi,
kako radi i Bogu se moli
i za svoju domovinu bori . . .
Domovino, da bi častna bila,
kad si našem srdcu tako mila,
da bi nam se visoko ustala
i za uviek Hrvatska se zvala.

Mekušje kraj Karlovca

BARA OSTERMAN, seljačka djevojka

ZAKLIKTALA NAŠA VILA

Zakliktala naša vila
Hrvatica, mati mila,
zakliktala iz visine,
da probudi kćeri, sine:
»Tužite se, djeco mila,
da vas gnjavi tuđa sila?
Tražite si svoja prava —
na vama je bistra glava!
Um i razum mnogo mogu —
složite si svoju slogu!
Vjera u Boga nek vas vodi
k čovječnosti i slobodi!«
Poslušala djeca vilu
i već ruše krutu silu.
U ruci im knjiga, pero,
svjestan pogled, umno čelo
za pravicu i slobodu
hrvatskomu svomu rodu . . .

Đelekovec kraj Koprivnice

MIHOVIL PAVLEK-MIŠKINA, seljak

RADOST

Po osvitku zore blagi danak granu . . .
Radujem se suncu i njegovu žaru.
Veselim se zemlji, što se od sna budi,
gdje udisah prvi dah u svoje grudi.
Tu je bašča moja, po njoj šarno cvieće,
marljiva gdje pčela traži sebi sreće.
Tu su voćke mile, pune ploda što su.
Tu mirisna ruža svoje lati prosu.
Tu su polja naša i njihovi dari.
Tu šapuću potok i hrastovi stari.
Tu slušam i pticu kako pjesmu pjeva
probuđenju polja, domova i sela . . .

Privlaka kod Vinkovaca

MARA BABUNOVIĆ, seljakinja

HAJDEMO DJEČICE

Hajdemo, dječice,
krasan je čas,
već toplo sunašce
pozivlje nas!

Trava se zeleni,
šaren je cviet,
ptičice pjevaju:
divan je sviet.

Belavići kod Dugarese

MATO FUDURIČ, seljački mladić

U PROLJEĆE

Raste trava zelena,
cvate ruža rumena;
ljubičica plava miri,
pjesmu svoju slavuj širi.

Fićukati kos je stao,
na voćke nam cviet je pao,
grane voćkâ lahor njiše,
sok iz cvieta pčela siše.

Sipi blaga rosica,
pada rodna kišica:
polja naša natopi,
travu, cvieće poškropi.

Meku travu stado pase,
pastir pjeva u sve glase:
»Oj proljeće, milo cvieće,
ti zametu nove sreće!«

Belavići kod Dugarese (Karlovac)

MATO FUDURIČ, seljački mladić

ORANJE — VARANJE

Mnogo puta sam čuo, kako neki ljudi govore: Seljaku je najteži život... Bolje je biti gospodski sluga u uredu u gradu nego orati i kopati u selu i mučiti se na gruntu... Pa poći kuda u sviet, u Ameriku... Oranje — varanje... Oreš, mučiš se i — opet nemaš ništa, sve obraste korov i trnje. Više puta nešto urodi, ali dođe tuča, sve potuče i — opet nemaš ništa. I ako sve preleti preko usjeva, onda možeš da se prehraniš, ali — nemaš novaca za kućne potrebe... Bolje je biti i gospodski sluga: Ne gledaš na nebo, hoće li padati kiša, da možeš poći orati... samo po malo radiš, svaki mjesec dobiješ plaću i — što te briga...

Nije tako, braćo. Tko je gospodski sluga, svaka godina mu je duga. Ne zna on: kada nastane proljeće, ljeto, jesen i zima, kao da je izgubljen. Samo čisti gospodsko smeće. Ne diše svježi poljski i šumski zrak, ne gleda ljepote kao na selu...

Bilo je to pred neko trideset godina, kako pripoviedaju stariji. Živio kod nas neki čovjek. Nikad nije bio zadovoljan sa svojim seljačkim životom, — sa oranjem. Uviek je govorio: oranje — varanje... I otišao u Ameriku. — Tamo je radio u tvornici... u crnoj kući, kako je neki zovu. Radio četiri godine... Izgubio zdravlje i — onda se sjetio svoje domovine: Ej, da sam u ove četiri godine krčio trnje i korov po svojim livadama i oranicama, bilo bi bolje, nego što sam ih ovdje proživio utaman. Zemlja bi davala više ploda, ne bi moje oranje bilo varanje. I danas bih bio čovjek na mjestu; a ovako sam pusta sirotinja: nemam stana ni pristanka. — I taj čovjek vratio se kući. Tu je našao sve pusto i zapušteno. Uhvatio se odmah posla: počeo krčiti trnje i korov te orao... Od sada je uviek govorio: Seljački je život najljepši. Tko radi, kopa i ore, taj i nešto ima. A nikad više nije spomenuo rieči, što ih je govorio prije, nego je otišao u Ameriku: oranje — varanje.

Bez orača nema kruha ni kolača.

Belavići kod Dugasere

MATO FUDURIČ, seljački mladić

PIJANE GUSKE

Petar Draslan i Janko Milić bili su susjedi i dobri prijatelji. Dielio ih, što no je rieč, samo plot. Petar naime imao sina Marka, a Janko kćer Burgu. Ovo dvoje skupa su odrasli: išli su zajedno u školu, igrali se zajedno, tukli i svađali. No kad su odrasli, nisu se više tukli ni svađali, već jedno drugomu bilo milo i drago. Nije to bilo nimalo krivo ni Petru ni Janku, naprotiv obojica su se veselili, što je tako došlo, te su često pred večer, kad su svršili posao, sjedili pred kućom i razgovarali o tom, kako će jednom skinuti plot, koji ih dieli, i dva gospodarstva biti jedno ...

Ali sudbina kao da nije tako htjela, a ovaj put se poslužila guskama.

Petar naime uzgojio brojne guske. Bile one na daleko i široko najljepše guske. Petar barem vjerovao u to, da takvih gusaka nema nitko, te se njima ponosio. A ponos kadšto poraste visok preko glave. I zato, kad je tko htio razsrditi Petra, bilo je dovoljno, da kune njegove guske, a on bi odmah planuo, te viče: »Tko vrieđa moje guske, vrieđa i mene!«.

Petrov pak prijatelj Janko bio je poznat radi svoje izvrstne rakije. Ni u koga takve drožđenke, šljivovice i komovice kao u njega ... Tako jednom izpekao Janko i opet baš pravu rakiju — rakiju i pol, što no je rieč — te ju po običaju ostavio otvorenu, da se hladi u podrumu. Slučaj ili nesreća htjede, da je u jednu posudu pao miš i utopio se u rakiji. Janko se toga radi ljutio, ali što je mogao, te izlije šljivovicu u bližnju livadu.

No slučaj, sudbina ili nesreća i ovdje se javi, te dovede guske susjeda Petra baš na tu livadu.

Opaze guske na livadi mlačicu i kao guske odmah rinu u nju svoje žute kljunove, te stanu znatiželjno po njoj brljati. Za guske dakakao nije sieno, ali nije ni rakija. Opile se one.

Jedva nekako dogegale guske do Petrove kuće i za čas popadale po dvorištu ... Vidi to Petar, čudi se tome i iztražuje, što im je. Dozove i sina i ženu. Primaju u ruke jednu,

pa drugu, pa treću ... Već su nekako hladne, ukočene, mrtve ... Petar i njegovi gotovo proplakali — i kunu kugu crkavicu, što im pobila guščice ... Odakle i kako bi oni znali, što se zapravo dogodilo?! I Petar, da spasi bar nešto, dozove iz kuće djevojku i naredi joj, da očupa perje, a guske neka pobaca na smetište. Jer nisu oni cigani, da jedu crkotinu ... Djevojka dakako izvrši, što joj gazda naložio ...

Kad bi noć, Petar ne može da zaspi od sjećanja na svoje liepe i debele guske. A kad je i usnuo, sve mu se pričinja, da sluša njihove poznate glasove ... Prema jutru probudi ga kao neko gakanje. Protare oči, a vani na dvorištu sve jače i jače gakanje. Brže na pol obuče se, izađe van i ima što vidjeti: po njegovu dvorištu hodaju gole bez perja guske i gaču...

Što je bilo toga dana, pa dan, dva, tri i više dana kasnije, lako je dosjetiti se ... Razumije se, bilo je i smieha, pogotovo onda, kad je sudbina ili nesreća protumačila čitav taj nesretni slučaj ... Najteže je bilo dakako Marku i Burgi, jer njihovi roditelji više ne razgovaraju, kako će porušiti plot, koji dieli njihova dvorišta ...

Eto, što učini sudbina i njezine pijane guske. No valjda će se i ona otriezniti, kako se otriezniše i pijane guske ... A Marko i Burga — mladi su, mogu čekati ...

Belavići kraj Karlovca

MATO FUDURIĆ, seljački mladić

ROĐENJE SUNCA

Crna je noćka bludila,
zoricu ranu budila:
— Ustani, seko zorice,
pogasi brže zvjezdice!
Eno ti sunce dolazi,
ruho ti zlatno donosi!
Tebe će plaštem oviti,
zemljicu crnu grijati,
ružice, travu ljubiti,
oblakom ruho rubiti —
Kada se sunce rodilo,
zviezde je tiho gasilo:
odmah se preko ravnica
šetala budna zorica.

Đelekovec kraj Koprivnice

MIHOVIL PAVLEK MIŠKINA, seljak

VIESTNIK PROLJEĆA

Ptica roda sa juga dolieće,
nosi viesti, da j' došlo proljeće.
Dalek put i težak putovala,
na dimnjaku odmarat se stala
i razgleda svoje gniezdo staro,
da joj nije vjetar ga razaro.
A kad vidi, da joj je čitavo,
onda stade usred njega pravo,
sretna digla glavu u visine,
klepčuć kljunom selo pozdravila:
— Evo mene opet iz tuđine,
zdravo da si, domovino mila!

Rešetari kraj Nove Gradiške

ĐURO MAROSAVLJEVIČ, seljak

PROLJEĆE

Osvanulo proljeće je
i ustalo sada sve je.
Cviet se bieli svuda vidi,
s travice se rosa cidi.

Miris liepi svud se čuje,
ptičja pjesma odjekuje,
na krovove laste pale
i ostale ptice male.

Sunce svoje zrake baca
na ptičice kod drvaca,
na drvcima cvieta ima,
jer je prošla crna zima.

U vrtu se kopač vidi,
sa čela mu znoj se cidi,
još ni zora nije rana
on svučena kumparana.

Kopa, snažno rukam mava,
oznojena cila glava,
oko njega ptice male
po stablim se poigrale.

Sve cvrkuću i skakuću,
od travice pletu kuću.
Sunce žarko svuda žari,
proljetni su liepi dari.

A ružica divno miri,
oko nje su svud leptiri,
leptirići lipi mali
svoje kolo zaigrali —
oko cvita kolo vode
jer nam crna zima ode.

Biorine kraj Imotskoga

KRUNO ŠKARE, seljački mladić

PROLJEĆE DOLAZI

Kroz naše selo vjetrić
topao prolazi,
i pjeva razdragan:
Proljeće dolazi!

Ono će nama dane
sunčane dati,
poljane naše puste
suncem obasjati!

Mekane prostrt će sagove
zelene trave,
prosuti po njima cvjetove
crvene i plave.

Golo će izkitit granje
cvietima bielim,
mirise razne prosuti
krajem cielim.

A mrtvoj će zemlji dati
nove živote,
i naše će polje sjati
od čari i ljepote.

Šebešić kraj Subotice

STJEPAN BAČIČ, ml. seljak

LASTE

Iz daleka lasta nam dolazi,
viest nam nosi, da nam je proljeće.
Sunce grije oko kuće,
mila lasta nam cvrkuće.
Lasta leti
pa doleti,
gniezdo vije —
milo mi je.
Leti gore, leti dolje,
sve sakuplja slamke bolje,
gniezdo gradi svakog danka,
svakog danka bez prestanka.
Kad je gniezdo svê savila,
u njega je jaja snila . . .
Zdravo, zdravo, mali ptiči,
mali ptiči lastavčići!

Biorine kraj Imotskoga

VLADIMIR ŠKARE, seljački dječak

PROLJETNA PJESMA

Vu malem našem vrteku
sadi nam lepo cvetejo,
jabuke, ruške, slivice
po granama kite pletejo.

Cveteki mali dišoči
jedni se k drugem stiščejo,
mušice, čmele do noči
po nji si hranu iščejo.

Đelekovec kraj Koprivnice

MIHOVIL PAVLEK MIŠKINA, seljak

PORUŠENOM GNIEZDU

Plačeš, cvrkućeš
ptičice mala,
bolno jaučeš
nad porušenim
i raztepenim
gnjezdašcem svojim.

Došla su ta djeca
i raztrgala,
što si ti slagala
dugo i dugo,
mučno i jadna,
više put gladna.
A od sveg imaš
sad u srdcu bol,
u oku suzu.
Bez srdca bila su djeca,
ptičice mala,
kada niesu
ni tebi ni kućici tvojoj
mira dala.
Al to isto
događa se u svietu,
da su roditelji
i djeca mala
iz vlastite kuće
protjerana.

Vjeruj, ptičice,
nije to šala.
I njih boli,
ko što i tebe,
ptičice draga,
i oni plaču
tražeći stana,
a kuća, koju su gradili,
u tuđim je rukama.

O Bože, Bože,
čega sve nema!
Ptičice mila,
to ti vidiš:
liećeš, svuda se šećeš,
pa kupiš majčine suze,
dječice tuge
na svoja zlatna krila.
Znamo, da ima ljudi
bez srdca, bez duše,
bez smilovanja
na stradavanja
ubogih, malih,
jadnih i gladnih.

Oj skupi snagu
i gradi gnjezdašce
novo, ptičice mila,
jer znaj,
da bez kućice svoje biti
žalost bi velika bila.
I tebi, ptico mala,
i svima svima
najljepše je biti u svomu,
pa ma kako malenom
i siromašnom domu.

Korija kraj Virovitice

MARA MATOČEC, seljakinja

ZAKAJ KUKA KUKUVAČA?

Kukuvača, zakaj kukaš,
zakaj kukaš i jaduješ?
Zelenilo, cvetek beli,
kaj te svibanj ne veseli?!

Sad jaduješ, sad luduješ,
nigdje ni čas ne miruješ.
Al bu došel Peter sveti,
onda budeš pri pameti.

Pevati bi onda štela,
ali više ne buš smela,
jer prez brige i prez truda
postala buš mati mudra.

Onda budeš mudrovala,
a za djecu ne buš znala:
gde su jadni, kud kukuju,
tebe jadnu oplakuju.

Bukovac kraj Zagreba

STJEPAN NOVOSEL, seljak

MRTVOJ KĆERKI

Vtihnul je veter, koj je srdito puhal na dole i breg.
Vugrelo je sonce. zbudilo dole i brege, rastalil se led i sneg.

I gle, mam se se diže i raste: drevje i grmje, trava i cvet.
Se je veselo: muha, čmele i kukci, čovek i celi svet.

A kak i ne bi? Se mrtvo se zbudilo, diže se, raste i mladi...
A ja, dete moje, na te mislim i čakam, al tebe z groba ni...

Delekovci kraj Koprivnice

MIHOVIL PAVLEK-MIŠKINA, seljak

KUKAVICA I KOSOVICA

Zakukala gorska ptica,
tužna sinja kukavica:
»Što ću jadna nesretnica
na tom svietu žalostnica!

Nikog nemam roda moga,
nit poroda imam svoga,
već proživim ljeta mnoga
bez veselja ikakvoga.

Kad pogledam druge ptice:
skupa lete hrpimice,
usred luga i šumice
redom poju svê pjesmice.

A ja lutam ko u tmini
po šumama na visini:
ljudi rade u nizini —
ne gleda baš nitko k meni«.

To je čula mala ptica,
crna ptica kosovica,
pa joj reče: »Čuj, sestrica,
moja sinja kukavica!

Ja ti, seko, nisam sama:
i danas mi živa mama,
moja djeca idu s nama —
viek smo skupa na igrama.

Moja mama mlada bila,
nama gniezdo napravila —
danju, noću viek radila,
dok nam gniezdo sagradila.

Tako i ja radim, seko!
I ja vijem gniezdo meko,
makar znadem, da bi, seko,
razbit mogo gniezdo neko.

Zato i ti, seko mila,
da si sebi gniezdo vila,
imala bi porod bila —
ne bi danas žalostila.

Tko ne radi, nego driema,
na tom svietu ništa nema.
Jadovanje ništa nema,
nego samo propast sprema.

Pa i ljudi vole ptice,
koje jesu radilice,
uz to poju i pjesmice.
Zato mrze kukavice.

Ljudma milo pjevanje,
dodija im jadovanje —
zato tvoje to kukanje
ne slušaju ni najmanje!«

Vranik-Lovinac kraj Gračaca

STJEPAN ŠARIČ, seljak

ORANJE

Sunce božje zagrijalo, pa pali kao užarena peć. Djeda Šimun sa svojim najstarijim sinom Jurom spremio se, da izore njivu zvanu »Dolci«, a ono mu malo unuče Josip pripelo se uz njeg, pa što će s njime, nego ga liepo uze sa sobom. Posjeo ga do sebe na kola, pa ajd.

Maleni volići Riđan i Čade odmiču sporo, sa noge na nogu, i kada viknu na njih Šimun »ajd—čo—čo«, oni kao da i ne čuju, već i nadalje onaj svoj jednoličan »bi — ne bi« i tada negda stignu u Dolce.

Izpregnuo Šimun voliće od kola, te skinuvši plug sa sinom si, a unuka posjednuvši na neku vreću na ledini, upregne volove u plug i pljunuvši u šake — »ajd u ime Božje«.

»Ajd« — otegnu djeda Šimun — »čo, Riđane, — čo, čo, Čade... ajde, djeco, ajd«, a Jure pritisnuo plug, i brazda se podiže i prevrne kao kakav val; i tako redom. Starac vodi volove, a mladi plug.

Gdjegdje izmulji iza brazde prerezana repa, jer je bila s jeseni ovdje zasađena, a Riđan sagne glavu, da je dohvati i skrene malo u stran, a starac već viknu: »štii, Riđane, na. Ajde, djeco, ajd... evo još samo malo, pa ćemo kući«. I Riđan potegne ravno, a ono već na kraju brazde. »Ohoooo« Šimun će, a volovi malo postadoše, pa onda opet iznova.

Niču brazde iza svietla pluga, koji škriplje i kao da razgovara sa lemešom, a znoj se ciedi i sa volova i orača. Malo unuče pristalo da tjera muhe od sebe, koje mu zuje oko glave, pa se brani malenim ručicama i sve nešto sobom razgovara, da se niti samo ne razumije, a kamoli bi ga drugi. Šimun i Jure niti ne govore, već svaki radi svoj posao, kao da je sam, a ne zajedno.

Već je odmaklo sunce i počelo da sieda tamo iza planine, a ono cieli Dolci izorani — liepo slog do sloga, i oni težkom rukom brišu obilan znoj sa obraza.

»Gadna je ovo zemlja, otče« — progovori nakon oranja Jure.

»E, sinko, gadna, gadna, ali nas prehrani... i još nismo, hvala Bogu gladni bili. Znadeš, da seljaku valja s voljom raditi svoju zemlju, bila ona dobra ili loša, jer od loše postade dobra, a od dobre loša. Sve načini samo naša volja. Dobrom gazdi i na lošem nešto urodi«.

»Da« — nakon neke stanke će Jure — »da, otče, pravo vi imate. Mi se više puta tužimo, a i nemamo pravo, jer imade još veće sirotinje od nas, a mi, ako radimo, ipak nešto imademo«.

Na zapadu se zazlatilo nebo, a grane bacahu dugačke sjene preko livada.

»E ajdmo, Jure!... O Jožee!... Ajd... idemo doma« — Mali doskakuta. Jure očisti od zemlje plug i natovarivši ga na kola krenu lagano kući, a mali volići kao da brže potegnuše lagana kola.

Već je sunce sjelo, a nočca prekrila zemlju. Mladi mjesec kao budan čuvar obasjava Šimunovu njivu i smješka se izoranim slogovima, koji se tamne na onom bliedom svietlu, dok se preko njih ljeskaju sitne paučine kao tanke svilene niti.

Duga Resa kraj Karlovca.

FRANJO MATAKOVIĆ

RANO USTAT — KASNO LEĆI

Proljetna već zora rudi,
a seljak se na rad sprema:
vozi đubar na livadu,
sprema kolje vinogradu.
Sa rezanjem vinograda
početak je poljskog rada.
A kad jednom svane zora,
rano seljak ustat mora;
rano ustat — kasno leći,
ako hoće kruha steći.
Seljak jadan na vrućini
ore, kopa u dolini,
sije, sadi i okapa
s ranog jutra pa do mraka.
Kad u veče zvono zvoni,
seljak stane, prekriži se
i pogleda u visine:
»Pomozi mi, Bože gospodine,
u mojemu težkom radu!
Uslišaj mi milu nadu,
da usjevi ploda dadu!

Velika Jelsa kraj Karlovca

JANKO BARŠIĆ ml., seljak

U PRIRODI

Mili Bože,kako j' krasan
život u prirodi:
kud pogledam svojim okom,
sve mi srdcu godi.

Tamo vidim, kako seljak
svojim plugom njivu ore,
ondje čujem, kako ševa
s pjesmicom se diže gore.

Nedaleko pokraj polja
prostire se šuma stara,
a pod hrastom usred hlada
lego čovjek, da s' odmara.

A na drugom kraju polja
čobani se sakupili,
pa u igri i u smiehu
mali sabor učinili . . .

Gradište kraj Županje

ANTUN JELIČ, seljak

RATAREVA PJESMA

Proljeće je svanulo,
seljaka probudilo;
zemljica ga zove —
bit će hrane nove.

Zemljica govori:
plugom mene ori,
sijaj sjeme zlatno —
bit će hljeba zato.

Ide seljak sad
veseo na rad,
zaronio plug
u široki slog,
brzo ore, sije
pa se sretan smije.

Rečica kraj Karlovca

MARICA VINE, seljačka djevojka

POVIEST MOJE MLADOSTI

Do sedam godina živjela sam bezbrižno kao svako diete. Kad sam počela polaziti u školu, već sam bila ozbiljnija. Nisu mi dani prolazili onako bezbrižno, kao do onda. I u snu sam čitala i računala, tako mi je majka u jutro znala pričati. U školi sam bila mirna i pažljiva, jer su me roditelji tako učili kod kuće. U svakom razredu sam bila odlikašica. U prvom i drugom razredu nismo dobili nagrade, a u trećem i četvrtom smo dobili liepe i poučne knjige. U trećem razredu sam dobila za nagradu »Pedeset priča«, koje je napisao Marko Marulić, a u četvrtom »Inkino blago«, poučna knjižica za mladež od Franje Hofmana. I tako sam svršila pučku školu. Dobro sam upamtila, što sam u školi učila, te se svega dobro sjećam, tako i onih rieči, koje sam čitala, da je hrvatskoj domovini sreća i spas u dobrim i liepim knjigama. I sbilja težko je čovjeku bez knjige, bez prosvjete i znanja. Da mi ne čitamo, postali bi divlji i nemarni za svoju domovinu. Uviek uzimam sebe za primjer: da nisam išla u školu, da ne znam čitati i pisati, ne bi znala sve ono, što znam, bila bi sliepa kod zdravih očiju. I stoga neprestano čitam, kad uhvatim vremena. Pročitala sam Sabrana djela Antuna Radića. Ali nismo još dobili sve knjige, pa si nosim knjige za čitanje od gospodina župnika.

Veselim srdcem zovem svu braću i sestre, da naš mladi život posvetimo s pomoću Božjom sreći i spasu svojemu i naše drage i mile hrvatske domovine.

Rečica kraj Karlovca

MARICA VINE, seljačka djevojka

PASTIRSKA USPOMENA

Na livadi malenoj,
na livadi zelenoj
travica je puna rose,
po njoj moje stado pase.
Sunce sija, rosa pada,
moje krave traže hlada.
Nij daleko šuma mlada,
ona puna gustog hlada.
Ja zakrenem svoje krave
tam do one šume male.
Krave leže u hladovini,
a ja idem po mahovini,
Slušam glas slavuja ptice,
kako pjeva sa grančice.
Kada padne gusti mrak,
a mi ćemo kroz sukak,
i dok bude tiha noć,
skupa ćemo kući doć.

Rečica kraj Karlovca

MARICA VINE, seljačka djevojka

MISLI JEDNOGA PROLJETNOGA DANA

Priroda je okitila sviet,
trava se zeleni, miriše cviet,
vjetrić potresa s mojim cviećem
u vrtu mome, kuda se šećem.

Svratim pogled na nevine ruže,
kako bez bistre rosice tuže —
misao mi prođe na narod moj,
koji za slobodu svršava boj.

Cvieće vene bez rose i hlada,
a bez slobode narod strada.
U vrtu među cviećem mislim mlada,
kada će nestati svakoga jada.

Krasna i draga domovino moja,
hoću li te jednom gledat zadovoljna?
Nutrina mi govori: svietlo je došlo —
muke, patnje i sve zlo je prošlo.

O Božjoj prirodi mislim i stojim,
za svoj narod Bogu se molim.
Budimo složni svi ko jedan,
pa ćemo spasiti rod naš biedan!

Koprena s lica nestati mora,
boljih dana svanuti će zora.
S Vjerom u Boga radimo dalje,
izpunit će se svih Hrvata želje.

Rečica kraj Karlovca

MARICA VINE, seljačka djevojka

PASTIRSKA USPOMENA

U prigorskim dolovima
slogovi se nižu, broje,
a Prigorci kažu njima:
Svak nek brani, njeg'vo što je.
Svi su redom izorani,
marljivo su zasijani;
dobri Bog ih neka štiti —
korice će hljeba biti.
Vinogradi tu su naši,
a pastiri svud na paši:
već nam sladko grožđe zori,
pastirska se pjesma ori.
Ide svaki na svu stranu,
da kravica nađe hranu.
Smieh se ori, bič pucketa,
pastirska su zlatna ljeta . . .
Pastirska mi uspomena
u mom srdcu sad se budi,
za njima mi duša čezne,
još ih moje srdce ljubi.

U *Prodindolu* kraj Jastrebarskoga

JANA FALICA, seljakinja

PRIPOVIEST STARE KLEPKE

»Sada sam stara, zarđala odbačena klepka. Ali nisam ja uviek takova bila. Nekada sam bila sjajna kao zlato, a glas mi je ugodno zvonio, da se daleko čulo. E, bila su to liepa dobra vremena. Kada ih se sada sjetim, zadrhće moje zarđalo srdce i proizvede tople meke zvukove i sladka prelest prostruji cielim mojim bakrenim tielom. Ali da pređemo na stvar. Ja ću pričati moju slavnu liepu sunčanu prošlost i nada sve tužni i žalostni završetak.«

Tako je počela pričati stara zarđala odbačena klepka jedne tople ljetne noći stanovnicima tavana: staroj lopati, vilama, motiki i ostalim sudrugovima, koji su skupa s njom ovdje živili u penziji . . .

»Skovao me ciganin, kotlar, tamne puti, duge vrane kovrčaste kose, koja mu je neuredno padala po širokim ramenima. Imao je crne oči kao noć, iz kojih je sievala želja za neograničenom divljom slobodom i vječnom skitnjom. Bilo je to na rubu stare stoljetne hrastove šume. Pod jednim granatim hrastom stajala je čerga, malo podalje od nje kola, a iz dubine šume čuo se hrzaj konja, koji je prost, nesputan pasao meku šumsku travu. Pod hrastom je gorjela velika vatra, i tu na toj vatri od jednog starog poderanog kotla nakon dugog grijanja, udaranja i savijanja izašla sam ja ovakova, kakova sam danas, samo ne ovakova crna, već blistava i sjajna, da si se mogao na meni nagledati. Sjećam se toga svega tako točno, kao da je danas bilo. Kada je ciganin kotlar metnuo bat u utrobu moju i pričvrstio ga, sunce je baš zalazilo i obasjavalo svojim posljednjim tracima kvrgave stare grane i suve vrhove drevne šume. On me je sa svojom crnom garavom rukom podigao u vis, sunce je zabljesnulo kao na suhom zlatu, a zvuk sladak topao mekan, pun neke miline, izvirao je iz moje nutrine i širio se šumskom tišinom. Cigančad, koja su se nedaleko čerge igrala, prestala su igrati i slušala zatravljena, kao da s neba zvuci dolaze. Konj, koji je nedaleko pasao, podigao je glavu, naćulio uši i zarzao, kao da ga moji zvuci zovu nekud u nepoznate daljine. Ciganin kotlar zadovoljno se nasmiešio i spremio me u mastnu pokrpanu torbu i sutradan, kada je u selo nosio kotlove ponio je i mene.

Slučajno je unišao u ovu kuću i ponudio me djedu današnjeg gazde, koji je baš tada bio u naponu muževne snage i vidjevši me sjajnu kao suho zlato i čuvši, kako ugodno zvonim, kupi me za zavežljaj siena i komad stare slanine.

Sutradan me liepo pričvrstio na široki kožni remen i metnuo na vrat vitorogog bielog vola, koji je uviek prvi išao, izpred sviju goveda. Na njegovom vratu visjela sam i zvonila tri godine. To su bili najljepši dani mojega života, i njih ne ću nikada zaboraviti, uviek ću ih se ugodno sjećati. Jačega vola nije bilo u čitavoj okolici; kudgod je on išao ponosno dignuvši glavu, svi drugi volovi, kad bi ga opazili ili čuli zvuk moje klepke, odmah bi mu se sklanjali s puta. Ja sam tada uviek zadrhtala od ponosa i radosti, tako mi je drago bilo, što sam bila obješena na vratu najljepšega i najjačega vola.

Jednoga proljetnog dana malo te me nije moj ponosni rogonja izgubio . . . Taj dan bila je velika sparina. Goveda su se čitav dan čipala i kroz šumu između trnja mogao si vidjeti, kako jure sa uzdignutim repom. To zlo potjeralo je i mojega vola, i on jureći između glogovog trnja, koje je tada bilo u podpunom cvatu, na jednom mjestu zapne kožnim remenom na onom mjestu, gdje je bio sašiven. Remen pukne, i ja skupa s remenom spadnem na zemlju. Moj vol je odmah stao i potresao glavom, čudno mu je bilo, šta mu ne zvonim pod vratom. Bila je sreća, da me pastir našao . . .

Ako pak malo promislim, šta me je poslije zadesilo, skoro da i poželim, da sam tamo ostala. Ne bi doživjela onu sramotu i poniženje tokom kasnijih godina.

Kada su mojega liepoga bieloga vola prodali, objese me na klin pred kuću i tamo sam visjela tri dana i tri noći. Tada su me metnuli na jednu kravu, koja je jako išla u štetu. U minutu se izgubi od stada, i pastir ju mora tražiti. Zato su mene objesili na njezin vrat, da čuju, kada se od stada udalji. To je bilo prvo poniženje, koje sam doživila, ali sam i to lako pregorjela, jer krava, na čijem sam vratu visjela, nije bila ružna. Visoka, jaka i debela ponosno je držala glavu, pa sam se kako tako s njom zadovoljila, ali mojega liepoga velikog vola nikako nisam mogla zaboraviti. Na vratu krave visjela sam četiri godine, onda su kravu prodali, a mene bacili ovamo

na tavan. Tada sam dugo, jako dugo, ovdje bila punih 15 a moguće i 20 godina. Onda su me odavde skinuli i opet objesili na vrat nekog jogunastog junca, i tako sam opet došla na zrak i sunce. Ali vidjela sam, da se za moje duge odsutnosti mnogo toga promienilo. Nestalo je starih ogromnih hrastova, a na njihovom mjestu stajala je mlada zabrana, u koju su istom dozvolili da se smije pustiti stoka. Moj junac i ostala goveda provlačili su se kroz tu šikaru i kupili ono malo oskudne paše, što se nalazila po čistinama. To je bilo drugo poniženje, koje sam doživjela. Ali vidjevši, kako raste taj moj junac, nekako sam se utješila i ponadala, da će se on moguće za nekoliko godina razviti u velikoga vola, s kojim ću moći biti ponosna kao sa nekadašnjim mojim bielim velikim volom. Ali moje se nade nisu izpunile, na vratu junca jedva sam visjela godinu dana, a onda su i njega prodali.

Iza toga doživjela sam najveću moju sramotu i poniženje. Pomislite, mene su objesili o vrat krmače, koja je bila lukava i lunjava, da ju nije ni jedan svinjar mogao sačuvati. U doba, kada dozrieva ječam pa do kasne jeseni, doklegod ima kukuruza i bundeva u polju, ona nije nikada bila sa svinjama; svaki dan bi utekla od svinja i istom kada bi bila podpuno sita, povratila bi se među svinje. I na takovu životinju, koja se zove krmača, na njezin su vrat mene objesili! Ona nije ni najmanje pazila na mene niti je bila ponosna sa mnom, a ja još manje s njom. Vukla me po rosi i po blatu, kaljužala se sa mnom, kopala po barama i mene vukla po mulju. Kažem vam, vječno poniženje, sramota i muka, koje nikada zaboraviti ne ću. I do onda sam bila malo potamnila od kiše i nevremena, a onda sam pak sasvim zarđala i mnogo na jasnoći zvuka izgubila. Prava je sreća, što ta muka nije dugo potrajala. Samo pola godine visjela sam na krmačinu vratu, a onda su je morali prodati, jer nisam ni ja pomagala — svejedno je išla u štetu. Za ono pola godine krmačinog burnog života remen, na kojem sam bila pričvršćena, podpuno se otrcao, svinjar ga je skinuo i bacio, a mene su po drugi puta bacili na tavan, gdje sam evo konačno i ostala. Koliko dugo ovdje ležim, to pravo i ne znam, okanila sam se brojenja godina i pomirila se sa sudbinom, da je ipak i ovdje bolje, nego na vratu kakove krmače... S ovim bi se moja pripoviest mogla i završiti, ali ću ipak spomenuti još jedan slučaj, iza koga sam

izgubila svaku nadu, da će se ikada povratiti moja liepa slavna prošlost. Bilo je to neki dan, kad me je sadašnjeg gazde Ivana sinčić skinuo sa tavana i sigrao se čitav dan sa mnom, a uveče me ostavio u kutu kraj zida. Za večerom upita on otca:

— Je li, dado, zašto ti ne objesiš ovu klepku na našu Becu; u komšije Pere na njegovim kravama ima na jednoj zvonce, a na jednoj klepka.

— Ne vriedi, diete, da vješamo na kravu klepku, kad joj to nije potrebno, a nije potrebno ni kravama komšije Pere, kad ni moje ni njegove ne idu nikud iz pašnjika. Ali taj je običaj ostao od starine, od onda, kada su goveda hodala po šumi, i kada se izgubu izpred očiju, onda idi samo za zvukom klepke i zvonca, i naći ćeš ih. A Pero taj običaj ne će da prekine, — odvrati gazda Ivo svomu sinčiću i odmah nastavi:

— E nekada, kako je to nekada bilo. Prostrane šume, pune paše i žira, volovi liepi veliki, na njima zvone zvonca i klepke, da je milota poslušati. Bio je drugačiji život. Oralo se na šest i osam volova i svakomu volu na vratu klepka. Živjelo se lagano i bez velike brige. Istina, novaca nije bilo, ali ih nije ni trebalo. Trebalo ih je samo za malo poreza i više ni za što. Odjeću i obuću smo sami izrađivali i nije trebalo dućana ni dućanske robe. A sada, kada su se zadruge porazteple, razdielile se, nastalo stotinu briga i potreba, a najviša nam je briga, od kuda ćemo nabaviti novaca, jer treba ih mnogo, jako mnogo: puno ih se od nas traži. Sada nemamo kada čekati, da vol naraste, već se najviše telići prodaju. I da se krave tele dva tri puta na godinu, kao što se prase krmače, i svaki puta da otele troje ili četvero telića, još ne bi mogli nasmagati, koliko se od nas traži... Čudna su i gruba vremena nastala, moj sinko, vremena puna briga i potreba, — završio je Ivan svoje tumačenje sinčiću, koji ga je pozorno slušao i nešto razumio, a nešto i nije...

Poslije ovoga razgovora izgubila sam svaku nadu, i sad samo čekam, da me prodadu kao staro gvožđe, jer im nisam ni za što više u kući potrebna.«

S ovim je stara klepka završila svoju poviest.

Gradište kraj Županje

MATO MANDIČ, seljak

PJESMA SEDAM DANA

Ponedjeljak kada svane,
a ja spremam plug i brane;
a utorak: brže bolje,
ja izorem svoje polje,
a u sriedu: slog po slogu
sijem žita kol'ko mogu.
U četvrtak sunce sija,
a moj usjev bujno klija;
petkom žanjuć žito zrelo
znoji mi se vedro čelo;
u subotu stari mlinar
melje žito mi za dinar,
a u svetu nedjelicu
majka peče gibanicu.
A ja na nju čekajući
pjevam glasno po svoj kući:
Oj vi moji druzi, oj,
liep ti je život moj.
Molit ću se dobrom Bogu,
raditi ću kol'ko mogu
sve za narod i za slogu.

Šarampov dolnji kraj Ivanić-Kloštra (Čazma)

JOSIP ŠVEC, seljak

NA IZVORU

Bilo vam je to jednoga lepoga srpanjskog dana. Sunce je peklo kej za okladu. Ceste su bile v prašini. Prah se je dizal, da si je čovek moral zastirati oči i zube.

Dvoje dece ze sela pasli su purane, koji su se pasli jeden kraj drugega, kak da bi bili v bojnoj liniji. Deca kej deca — igrali su se v potoku z želvama, kad na jenput zagledaju prašinu iz susednog mesta. Prepanu se deca, da ne bi bil vlastelin, a purani su bili na njegovoj senokoši.

— Hodi brže, Jakob — kaže Miško — da steramo purane z vlastelinovog, da nam ji ne bi zaplenil.

Purane su stirala deca, ali je bilo prekesno. Konji stanu. Deca su se sakrila za vrbe i glediju, kej će biti. Kad vlastelin zapove kočijašu, da neka primi dva purana. I on za čas primi najljepša dva purana. Jednog serka, koji je bil sam od jedne pure — bil je četrnajst dan stariji od drugih — i još jednog belog.

Kad vide deca, da je vlastelin uzel purane, bežiju na cestu do vlastelina te kleknu i mole ga, da jim pusti purane.

— Prosim vas lepo, gospon, pustite mojeg serka: kej mi budu doma rekli, kad ne bu na večer purana — prosi Jakob.

Joj, gospon, milostivi — kaže Miško — pustite mi belog: to je moje strine; ne bu mi dala več kruha za to, da joj pazim na purane.

— Kak paziš! — izdere se vlastelin — kad na moje puščate.

— Doma su nam kazali, da naj pazimo, da ne bumo na vaše pustili, a mi smo se zabili, kad smo se igrali.

— Dobro — kaže vlastelin — sada vam je pustim, ali drugi put pazite.

Deca kažeju:

— Fala lepa, gospon, ne bumo več.

Kočijaš potera konje, a deca, da se osvete vlastelinu, brzo skinu poderane košuljice sa sebe i glediju kroz rukav, da se bu vlastelin prevrnul v grabu, a kad su videli, da se nije

prevrnul, otišli su k puranom, koji su se natiravali i klali med sobom, a jeden, koji je bil najjači, natiraval je sve druge.

— Vidi, vidi, kej serko dela. Sad smo ga oslobodili, da ni otišel s vlastelinom, a on več druge kolje.

— Daj je raztiraj!

— Ah, pusti je — kaže Jakob — neka se kolju: budu več prestali, kad jim bude dosta.

Ali jedan »invalid«, koji je imal nogu na stran, kejti mu je pura na nju stala, dok je mali bil, kad je na njega serko došel, taj mu se nije dal.

— Vidi, Jakob, šepavca — kaže Miško — da se on serku ne da. Več smo mislili, da bu krepal, kad mu je mama nogu zamatala, da ga bu dala sv. Roku na dar, ako ozdravi.

Kad ni serko mogel invalida, išel je na drugoga, koji je isto bil tak slab.

— A toga ne dam — kaže Jakob Mišku. — Taj je određen za Božić. Da ga zakolje, ne bi ja dobil kobilu.

— Pusti, da vidimo, kej bu — kaže Miško Jakobu. — Vidiš, vidiš: i taj se ne da.

A kad su videli ovi drugi, da se ovi najslabiji ne daju, skočiju svi na serka. A serko, makar je sigurne bil najjači, pa je pre svim diktiral, bil bi nastradal, da nisu deca, koji su videli, da je več krvav, raztirali purane. Posle se više nije serko postavljal na druge.

Dok se je to događalo, podne zazvoni, deca mole Boga, — a i matere su donesle obed: kiseli krumpir s novim bažulom i pogačicu.

Kad su se deca nahranili, pomolili i zahvalili Bogu za dar, da su se nahranili, bili su žedni. Kaže Miško.

— Čuj, Jakob, hodi idemo po vodu!

— Čim? — pita Jakob Miška.

— Idemo u Šantekovu kuruzu po buču, pak bumo v noj donesli sebi i puranom, koji več zijaju od vručine i žeje.

Kad su buču uzeli i na njoj napravili otvor, kak na presiki, pa kad su hteli voziti, a ne nesti, privežeju vrbovu šibu i voze, ali im se na nesreču »lagev« na pol puta polupa.

— A kej sad? — pita Miško Jakoba.

— A znaš kej: hodi, Miško, po purane, pak je dotiraj sim na izvor, a ja ču za toga napraviti z blata, gde budu pili.

Kad su se purani napili vode, i posedeli, a jedni su se valjali vu prahu na putu, koji je polag išel, kaže Jakob:

— Čuj, Miško, hodi: bumo začepili ovaj izvor, kej ne bu navek blato tu u grabi.

— To ni moči — kaže Miško.

— Zakej ne? pita Jakob.

— Zato, jer nemaš čime začepiti — kaže Miško.

Bumo probali s blatom i suhom zemljom — kaže Jakob.

Kad su zemlju i blato nabili, ali za čas voda na drugom mestu prebija.

— E, tak ni niš — kaže Jakob. — Hodi, Miško, donesi jeden drveni klin, a ja idem po kamen, čim bumo zabili.

A kad je Jakob zabil klin, jen čas nije bilo vode.

— Čuj, Miško! Vidiš, da nejde voda.

— Bumo vidli — kaže Miško i stane malo bliže, kad na jenput skoči klin u vis, i malo da ni Miška v oko pogodil.

A sad dojde jeden starec, koji je takaj bil tu s purani na paši, a sve je to sa strane gledel. I kaže on njima:

— Vidite, deca, kak vas je skoro Bog dragi kaštigal. Vidite, da se protiv volje Božje nemre. Sve mora svojim putem iti, i tomu se pokoravaju si, a kak se ne bi vi, deca. Vidite vi niste mogli tak napraviti, da ova voda ne bi zvirala, kak ne bi mogli niti ljude napelati da drugač misliju, delaju i govoriju, nek im duša govori i pamet veli. Tak vam je istina i ovo: Vi ste videli vaše purane, kak je jeden htel sve druge nadvladati, dok se nisu složili; a da ga niste vi obranili, bili bi ga čisto skluvali i bil bi moral poginuti.

Timi reči je starec otišel za svojimi purani i kalal brukvice za košaru, koju je plel, u kej bude bažul naskoro bral. I mislil je sam sobom: — Ah, Bože, Bože, kam to vodi, da bi več ova deca radi nekim gospodariti, več se i sa samom prirodom bore, da bi hteli, da ni voda ne bi išla svojim tokom. A kako tekar veliki, koji bi hteli na tuji račun živeti! A nitko ne misli, kad jen drugog gnavi, da smo svi samo gosti ovoga sveta.

Mače kraj Zlatara

GABRO PETANJEK, seljak

NA UZKRS

Uzkrs je! Rano je jutro.
Na obzorju sunce se javlja.
Nebo je nešto mutno.
U prašini kokoš se valja.

Kokoš će jaje nam' snieti,
pisanica iz njeg' će biti.
Dječak će jaje odnieti,
da ga sa šarama okiti.

Na uzkrs u crkvu ću ići,
Gdje sviet se pobožno moli.
K nebu ću oči podići,
da Bog nam pomogne doli.

On nam je slogu proširio.
Za slogu nas sviju je pao.
Zavađene svagdje je mirio
i liek proti neslogi dao.

Horvati između Zagreba, Jastrebarskoga i Samobora

TOME PIPIČ, seljački mladič

DOŠLE SU NAM PTICE MALE...

Došle su nam ptice male
iz dalekog svieta,
vratile se svomu selu
sve na stara mjesta.

Cvrkućući pozdravile
stare prijatelje,
u pjesmici izrazile
svoje vruće želje:

»Bog vam dao svaku sreću,
jer ste dobri ljudi,
ostali ste i trpjeli
zlo na svojoj grudi.

Pretrpjeli jaku zimu
u rodnome kraju,
nikad niste išli tražit
tuđu vi domaju.«

Ivankovo kraj Vinkovaca

KUZMAN NIKOLIČ, seljački mladič

MALI PASTIR I JAGNJE

Svi pastiri velji, mali, ovog cilog svita,
svaki ima, što da kaže, jel da štogod pita.
Zato i ja vama kažem, što imadem i ja:
jedno malo imam jagnje, što ko misec sija.
Ja ga falim prid svim svitom, jer ga volim jako,
jerbo znate, da je jagnje umiljato svako.
Zato svima ja bi tio i dokazat oću,
da je jagnje svakom milo, jer voli čistoću.
I ja zato moje volim i svakom ga falim,
jer sam mali kao i on, pa se s njime šalim.
Kupio mu tata zvonce, mama j' na njeg ljuta,
što ja trčim s mojim sikom uvik posrid puta.
A ja zato i mamicu moram lipo slušat.
Možda će me — e pa neka — malo i proćušat,
jer sestrica moja Ana... ona bi sikana,
pa sam zato zbog nje ružen baš svakoga dana.
A ja njozi lipo kažem: Šta će tebi siko,
jer pastira još ženskoga nije vido niko...
S otim lipo ja utišim moju sestru Anu
i sam ranim, a i nosim trave mom sikanu.
Kad izdalka vidi siko, da mu nosim trave,
veso skače, baca noge meni više glave.
Cilo selo onda čuje moga sike zvonce,
pa me držu da sam pastir i da čuvam ovce.
A ja, znate, imam samo mog bilog sikana,
s njim se sigram i veselim — ja i sestra Ana.

Tavankut kod Subotice

LUKA KUJUNDŽIČ STRIKA, seljak

IVEK I KVOČKA

Bakica je kvočku
nasaditi htela,
maloga Iveka
sobom je zela.

Jaja u gniezdo
posadil bu Ivo,
govoril bude:
»Sve bilo živo.«

Ivina ruka
sretnija bude:
»Mladomu raste« —
tak neki sude.

Svakoga dana
pita on sada:
»Jesu li živi,
vidil bi rada.«

Kad su se pileki
polegli živi,
baka ih kaže
malomu Ivi,

Ivek je pišće
gladil polako,
v ruku ga kvočka
piknula jako.

Ivek je plakal
i grdil na to:
»Jaja sem nasadil,
to mi je za to . . .«

Baka ga tješi
prigrli k sebi:
»Kad spečem pile —
boca bu tebi.«

U *Kupinečkom Kraljevcu* kraj Pisarovine

DRAGUTIN AŠPERGER, seljak

DVA SVIETA

Sunašce žarko s visoka peče,
kokica stara kraj bare šeće;
jedan čas hoda, časkom pak sjedi,
patkice male u bari gledi.
Voda se pjeni mutna, duboka,
kokici suze kaplju iz oka.
»Kvo-kvo-kvo« — zove ta brižna mati
patkice male pod krilo spati.
Al patke za to ništa ne mare,
bezbrižno plove duž ciele bare.
»Hm, čudne li djece! Od mene bježe,
u baru skaču, na vodi leže.
Koliko puta već sam ih zvala,
u rosi bi im nožice prala!
Al lude glave za to ne mare,
već nešto traže oko te bare.
Sva su već mokra, prozeblih uda . . .
Tko će vas grijat, dječice luda?!«
Tako jauče, duž bare šeće,
al patke male slušat ju ne će:
u bari sjede, po njoj i brode,
te rone glave i do dna vode . . .

Đelekovec kraj Koprivnice

MIHOVIL PAVLEK MIŠKINA, seljak

MARICA I MICA

Cico mico, alaj imaš
lipu finu glavu!
Je l' ti ne ćeš ili ne znaš
nimalo za šalu?

Čim ti dirnem malo tvoje
brkove jel uši,
a tebi se oma na me
tvoj rep nakostruši.

Ja bi tebe milovala,
mala moja cica,
al kad su ti nokti oštri
ko brijaća brica.

Pa mi moje ti izgrebeš
i ruke i lice,
a to nije, cico, lipo
radit od Marice:

Ja sam mala kao i ti,
pa bi se sigrala. —
Oćeš? — Nemoj grebat mene,
cico moja mala!

Pomir'mo se, evo ruka,
al nokte uvuči,
pa mi reci: de, Marice,
brkove mi suči!

Tavankut kod Subotice

LUKA KUJUNDŽIČ STRIKA, seljak

PURAN I VRABAC

Po dvorištu šeta puran,
šepiri se i naduva,
glavom vije i rep širi,
od gizdanja sve zažmiri,
pućka, misli: »Mili Bože,
ljepšeg stvora bit ne može!«
Al badava, što mu vriedi,
kad ga nitko i ne gledi.
Domaćica dvorom šeće,
ni pogledat njega ne će,
vragoljasta mala djeca
igru vode kod svog zeca,
a pod kruškom kudro sjedi —
gleda, kak se maca redi,
pa i pietli i kokice,
patak, patke i guščice —
svak se svojim poslom bavi,
il se s djecom igra, šali,
a purana ne gledaju,
kamol' da se njem klanjaju.

Samo jedan vrabac prhne,
do ćurana on se vrne.
Obrne se amo - tamo.
Da je mudar, to već znamo:
pred purana postavi se
i do zemlje pokloni se.
— Čuj de, ćuro, mili oče! —
sivko vrabac sborit poče —
— Tako bio živ i zdravo,
nešto ću ti reći pravo.
Istina je, ti si puran
po prirodi liepo stvoren:
ko što druga perad svaka
imaš i ti krila laka,

ali Bog ti reko nije,
da se tako tielo vije.
Gizdom ne ćeš postat veći,
nit ćeš slavu sbog nje steći,
ali hrana bit će tanja —
za to man' se pretvaranja.
Znaj, da čitav taj tvoj poso
svima nama smiešan posto.
Prirodno nek svaki živi,
ko i vrabci, rod moj sivi! —

Mudar vrabčić reče, prhne,
na granu se gore vrne.
Al purana briga nije,
naduva se ko i prije —
još je veći naduvenac,
uzalud ga školo vrabac.

Vranik-Lovinac kraj Gračaca

STJEPAN ŠARIĆ, seljak

PČELE

Hajde sa mnom, diete moje, skupa ćemo u vrt poći.
Tam se ptica s grane javlja, tam se miris cvieća toči.
Gledat ćemo, što nam rade naše male krilatice,
što po cvieću sav dan lieću — sitne pčele radilice.
Gle, kraj vrta u šljiviku pčelinjak je dom im stari:
tvornice tu stoje redom, radione i hambari;
tu je škola baš za svakog, tko na pravi put se baci;
dobar nauk ovdje crpu popi, đaci i seljaci
i svi drugi pravi ljudi, od svog rada što ne bježe,
nego svojim znojem, trudom za plodovim sladkim teže . . .« —

»Ali, otče«, mališ poče, »ja bih s tobom pošo rado,
al sam jučer med pčelama i zaplako i nastrado:
ubola me jedna mala — ala me je ljuto peklo,
i još mi je tu na nozi pod koljenom, gle, oteklo.
Ja ti volim ove pčele, ali strah me — Bože prosti —
ove male zlikovice ljuto peku, hoće bosti«. —

»Znam ja tebe, moj mališu, ti si k njim ko vjetar pirno,
skokom, vikom, halabukom, pa si valjda koju dirno.
A pčele se na to srde. Ne valja ti, diete, tako!
U dom rada ulazi se skromno, tiho, sve polako.
Gledaj ovdje u šljiviku sunce grije, lahor struji,
a po cvieću i po travi do pčelice pčela zuji:
tiho stupaj ko u hramu, treba tu da malo paziš,
da ne buniš sklad taj divni i da koju ne pogaziš.

Pogledaj ih, već od rana sjedaju na cvieća čaške,
medovinu sišu, piju, sakupljaju medne praške.
Do večeri trudne rade, dižu se i kući nose
i košnice vrhom pune — niti mole niti prose.
Grade saće mudro, vješto, med u njemu stanu teći —
nema toga umjetnika, tko bi od njih bio veći.
A sitne su — gledaj, diete — svaka ti je poput crva.
Al Bog reče: Med kukcima neka pčela bude prva!
I jest prva — uzor rada, marljivosti divan cviet —
i jedina, štono sladkim medom hrani ovaj sviet . . .«

Lahor pirne sa livadâ, zašuštile tiho grane,
a mališu znatiželjan na pčelinjak pogled pane.
Tiho šapne: »Gledaj, tata, a kakve su ono žrtve.
Tu na daski kraj košnice — tu su neke pčele mrtve?« —

»Trutovi su ovo, diete, dangube i nevaljanci,
štono hoće, da im žića u neradu teku danci.
Još bi rado bezbrižnjaci sladkim da se medom hrane,
što ga pčele radilice skupljaju po ciele dane.
Al su pčele složne, mudre — skoče, da se rieše biede,
i rekoše: »Tko ne radi, ne treba mu ni da jede«.
Potjeraše iz košnice sve trutove. I gle jada —
poginuše nevaljanci od nerada i od glada.« —

»I pravo je, pravo tako«, zamišljeno mališ veli,
»al reci mi, dragi otče, nije l' stršen sličan pčeli?
Sitna pčela s njim ne može da se takmi i ogleda.
Mnogo veći, mnogo jači — on će skupit više meda!« —

»Krivo sudiš, moj mališu! Zalud pusta veličina,
gdje u glavi soli nema, a u duši vlada tmina.
Neznalica taj je stršen, nasiljem se grubim bani,
a o medu ni govora, sam se tuđom mukom hrani.

Ko razbojnik srće svietom, ne voli ga nitko živa,
i zato se po šumama u hrastovoj kori skriva.
A nad njim se u vrednoći sitna pčela više krili,
svojim znanjem, svojim radom ljudma se i Bogu mili.
Zato budi kao pčela marljiv, radin — budi čovjek:
med poštenja, znanja skupljaj, pa ćeš sretan biti dov'jek«.

Oborio glavu mali, ko da nešto promišljava,
okom pažnje motri pčele i ko da ih obožava.
»Jest, i ja ću biti čovjek« — napokon on šanu tiho —
znanjem, radom i poštenjem ljudma, Bogu bit ću mio« . . .

A ptica se javlja s grane: sretnom otcu cvrkut zvoni
ko u crkvi sitno zvonce, kad pokajnik suzu roni.
Tu kroz granje zlato pada, sunce grije, lahor struji,
a po cvieću i po travi do pčelice pčela zuji — — — —

Vidrenjak Kutina

MIJO STUPARIČ, seljak

KAD MLINOVI ŠUTE?

Bijaše neki mlinar ili vodeničar, koji je imao dobar mlin sa četiri vitla ili kamena i seljacima mlio žito na ujam, zadržavajući oko pet po sto. Tako mlinar dugo radio i imao liepu zaradu. U njegovu mlinu vazda ljudî, a dakako i puno žita, da nije mogao odoljeti i sve samljeti na rečeno vrieme. Narod se sbog toga nije srdio, već i dalje u mlin dogonio. A ovaj, kad vidi, da ga narod ne će odbjeći, posili se i pooholi, te počeo po malo krasti preko ujma: nekom oku, a nekomu dvije, pa tri, četiri i više, već prema tomu, kako je znao, da je koje žito bilo bolje ili gore.

Ali narod se već dosjeti tomu. I počeše ljudi prigovarati mlinaru, ali ovaj se pravdaše i kunijaše dušom, da nije toliko uzimao, već vazda neko opravdanje slaže, da je mlin prosuo ili miševi pojeli. Ali badava bijaše njegovo pravdanje. Narod više ne htjede dogoniti žito u mlin. Tako kroz jedan mjesec dana baš nije nitko htio doćerati u mlin.

Ovaj više nema što da radi. Tako za godinu već poče i gladan biti. I mlinar sve misli, kako bi opet narod vratio, da mu melje u svom mlinu. Otide pred popa, pa se izpovjedi i popu sve kaže, što je radio i kako je krao, a da je sada stradao, jer ga narod ostavio i ne će dogoniti u mlin, pa je stoga već i ogladnio i osiromašio.

Popo ga pokara i veli:

— E nesretni sine! Narod je narod. I narod ima dva oka pa vidi, pamet pa razumi. To nemaj više raditi, pa će narod opet dogoniti. Radi pravo, uzimaj pravi ujam — bit će ti bolje i sa blagoslovom! Tako se odustani svoga djela nesretnoga!

Sluša mlinar, što pop govori, i reče:

— E popo! Ja se naučio tomu, pa mi se težko toga odustati.

Popo reče:

— Ej, čuj, griešniče, slušaj mene! Ja ću ti dati križ, na kojem je raspeće Isusovo. Ponesi ga u svoj mlin pa ga objesi na onaj stupac, gdje ti visi tvoj kantar (vaga). Kada god

budeš mliti pa svoje uzimati, jamit ćeš sa onoga direka kantar. A tad pogledaj ovo razpeće i promisli, da ne valja tuđe uzeti preko granice, jer je to od Boga velik grieh, a od ljudi velika sramota. Tako ćeš se odustati toga svoga opakog djela.

Mlinar pristade i posluša popa. Ponese križ i objesi u mlin i pokori se. Poče pravo uzimati pet po sto. Opet narod poče goniti k njemu u mlin.

Ovaj kada vidi, da se opet mlin napuni žitom i da ima što raditi, zaboravi na sramotu i grieh. Jedno jutro samelje nekom vriednom seljaku tovar (125) kila šenice, pa mu se dopala ova muka (brašno) i misli: »Hoću li uzeti više, ne ću li?« — Jami kantar sa direka, pogleda raspeće pa opet u brašno. Žao mu to pustiti, pa da ne bi sebi više kolača izpekao ili brašno dobro prodao. I opet gleda to u brašno to u razpeće i reče:

— Gospodine! Ili vi iz moga mlina ili ću ja. Oba ne možemo. Ja ne mogu već ovako.

I popade razpeće i odnese popu ne kazavši ništa, ni rieči.

Ali ubrzo opet mlin osta prazan kao i prije. Mlinar drpav i gladan. Više puta se viđaše pred mlinom, gdje je upekao leđa žarkomu suncu, koje je previše milostivo i ogrieva svake stvorove na zemlji. A seljaci progoniše u druge mlinove svoju muku, te ovomu ne bi rekli ni dobro jutro. Samo kad bi prošli, onda bi po koji rekao: »Gledaj onoga lopova, kako se sada svija pred mlinom kao kakav pas, a mlinovi šute kao mrtvo kamenje«.

Omolje na Duvanjskom Polju

IVAN MARIČ, seljak

MRAVI

Snieg kopni, vjetrić duva lahki,
sunce blago osmješkuje lišce
iz prirode tjera sanak jaki,
što za zimske vlada vijavice.
Sve se budi, diže, oživljava.
Rieka, potok teku svojim tokom.
Sve se giblje i ne će da spava,
hvalu daje, kudgod sižeš okom,
Tvorcu svieta na svoj divnoj skladbi,
što ne može nitko da ustavi.
Ptice, cvrčci idu svojoj glasbi,
koja pjesmom Svemoćnoga slavi.

Sinčić s otcem u vrt će da radi
voćkam čistit suharke i granje,
zimski što im zadadoše jadi.
Otac radi, sin će u skakanje.
Odjednom se naglo zaustavi,
otcu priđe, pa ga molit stade:
»Što na humku eno tam se savi?
Da l' u humku tkogod živ imade?
Da l' taj humak kakav život skriva?
Je l' ga Božja uzdignula ruka?
Eno nešto na njemu uživa
sred proljetne krasote i zvuka«.

Otac sluša, priđe sinu bliže
plotu, humku — vidi čudnu sliku.
Zbori sinu, na ruke ga diže:
— Vidiš, sine, veliku razliku.
Humak onaj, to ti je mravinjak,
dom slobodni mravi sitnih, malih.
U njem rade, idu na počinak.
Svojim radom to su sazidali.
Bog im dade sviest i volje

i ljubavi, da ga očuvaju.
Hajdmo bliže i promotri bolje,
kako mravi dom svoj branit znaju.
Ono pako, što se na njem svija,
to je njihov došo dušman ljuti,
zavidnica to je zlobna zmija.
Došla, da im mir i rad pomuti.
Pazi samo jošte na svršetak...
Eno vidiš, već se mravi bune,
sad će za nju biti crni petak,
bodeža će dobit milijune.

Tumačeći otac još ne svrši,
prosu s' na nju, ko lonac kad vrije.
Sa svih strana mravad na njoj strši.
Borba ljuta između' njih i zmije...
Ona bježi sve sikćuć od muka,
od uboda sićušnih žalaca...
Sloboda ih na tu borbu nuka,
da čuvaju baštinu otaca.

Sinčić klikne: »To je božja pravda,
iz svog doma da bace grdobu,
što na muci hoće tuđeg rada
uživati uz svu svoju zlobu.
Ali, otče, hoćeš meni reći,
tko toliko čudo zemlje svuče?
Preko toga ja ne mogu preći...
Mali jesu, zaludu se muče«.

— Mnogo ih je, sinko — otac reče —
Svaki trunčić — pa eto ti brdo!
(Ko proročke rieči mu ječe,
kad lupaju o kamenje tvrdo)

— Ljubav, sloga, sinko, sitnog rada
mnogo stvara i čudesa gradi.
To upamti, vidio si sada,
u srdce si duboko usadi,
primjer uzmi od sićušnih mravi.
Skupi snagu, makar kakva bila.

Dobar rad gdjegod se pojavi,
tu se ruši zloba, zavist, sila. —
Ti priskoči onim, što se muče,
da ljudima bude život bolji.
Ovo Božji glasi ko da zvuče,
kao mravi da smo na svom svoji.

Kobaš kraj Broda

IVAN KLARIČ, seljak

ŠTRIČJAK

Tam gore vu polu jen stričjak je zrasel,
nad vse se on trave je zdigel;
i mislil: v polu nema mi para —
što bi me z jakostjum stigel...

Z bodlikami se špinčil — šepuril,
kak da je sam na svetu,
detela mlada drhće sirota —
zagrozil on sakom se cvetu...

Grašica drobna — lasača svilna —
v strahu su skutrile glave:
— strašen je štričjak... bodlike ima —
a mi smu slabe trave — — —

Al jeno jutro — selak je došel —
i štrišjak niš mu se ne dopal —
— Kej on tu dela? Sramoti pole —
i van ga z motikum skopal...

V živicu ga hitil... tam se naj gizda —
tam v trjnu gde i spada —
Veselo cvetki glave su zdigli,
smeje se detela mlada...

Vidrenjak kraj Kutine

MIJO STUPARIČ, seljak

SELJAČKI SAVJETNICI

Mnogi ljudi, koji ne žive u prirodi, ne vjeruju ili ne će da vjeruju, da su prirodna bića i stvari pravi seljački savjetnici. Koji to vjeruju, onda o tom i pišu. Tako je pjesnik Vrtar napisao dramu »Zemlja«, u kojoj prikazuje, da neki ljudi razumiju i govor zemlje. Zato sam, kao čovjek, koji živi u prirodi, naumio iznesti te prirodne razgovore i savjete.

Svi mi u selu i ljeti i zimi imamo naporne poslove, zato obično po noći tvrdo spavamo. To dobro znadu tatovi, i zato po noći šuljaju se oko naših štala i torova, ne bi li zaslužili kruh na lakši način neg je poljski rad. I tako se može dogoditi, da siromašnomu čovjeku u jedan mah propadne, što je prikrbio sa svojom družinom on a možda i njegov djed. To bi se vrlo često dogodilo, kad u dvorištu ne bi bilo psa, koji javlja svojim lavežom: »Eto tata«, od prilike ovako:

»Gospodaru, pazi, pazi!
Netko evo kući dolazi!«

Za ovog noćnog savjetnika znadu dobro svi tatovi, a razumiju i njegove rieči, te čim ih čuju, odmah se udaljuju. Čim se udalje tatovi, noćni savjetnik opet leže, a onda ide spavati i gospodar, koji je izišao da vidi, tko se oko kuće klatari. I tako gazda spava, dok ga možda opet ne probudi njegov savjetnik. Ako ga više ne budi ovaj prvi, onda ga probudi drugi, isto noćni savjetnik, a to je pietao, iz čijeg se pjevanja razumiju ove rieči, osobito ljeti, kad je noć najkraća:

Gospodaru, ura-ni,
Mnogo j' posla na nji-vi!
Domaćicu pozo-vi,
Neka ručak sgoto-vi.
Treba da se ura-ni,
Jer ostaše poslo-vi!

Čuje to gospodar, odmah se ustaje i hoće da se prekriži i Bogu pomoli, ali bacajući oko po kutovima i tražeći obuću

opazi jutarnjeg savjetnika, a to je mačka, koja se svaki dan umiva, iz čega gospodar razbire rieči:

Ne vriedi ti, što si vriedan,
Ako, brate, nisi uredan.

Seljak gospodar čuvši rieči svoga jutarnjeg savjetnika promisli malo, zatim se umije, založi nešto i krene u polje na rad. Izlazeći u polje obično pogleda na izlaz sunca, jer i to je jedan njegov savjetnik, koji kazuje, koliko je sati. Pogledavši na nebeski svod čuje gore opet drugog nebeskog savjetnika, to je ševa, koja u velikoj visini pregledava brda i polja i pjeva, da razveseli seljaka:

Radi, radi svakog ljeta,
To su, brate, djela sveta,
Pa će bit i moja svita
Uz obitelj tvoju sita.

Ovako ševa pjeva gotovo po čitav dan, i seljak dobro razumije njezin pjev.

Kad se radeći sit nasluša ovoga savjetnika, baci pogled i na ono najjadnije trnje, gdje, mislio bi čovjek, nema živa stvora, ali ipak se tamo čuju vrabci, koji skaču po onim bodljikama kao po perju, a tamo im cvrči stara majka:

Koj prv, koj prv,
Taj dobije crv!

Seljak, koji obično mrzi vrabca radi toga, što mu se zimi zalieće u kukuruzane, gdje kadkad počini ogromnu štetu, kad čuje ovaj cvrkut, oprosti vrabcu jer vidi, da je i ovo njegov savjetnik. Zatim opet nastavi rad. On ne gleda, što je sunce zašlo, jer je uz njega njegov večernji savjetnik prepelica, koji ga je savjetovao i iz jutra, ali slušajući druge savjetnike nije mogao slušati i njega. Zato njegovu pjesmu:

Sa ra-dom, sa slo-gom
Napreduje dom!

voli slušati podvečer.

Evo, ovako bi se dalo nabrojiti još seljačkih savjetnika — i bilje i drveće i ostala prirodna bića, na primjer kukuruz kaže: Okopaj me; žito: Opljevi me; drvo: Podkreši me; zemlja: Obradi me. Dakle, iz toga se vidi, da govore i životinje zemaljske i ptice nebeske i bilje i drvo i majka zemlja, koja sve hrani. Samo ovo dobro razumiju ljudi, koji su s prirodom u dnevnom razgovoru.

Lovinac kraj Gračaca

STJEPAN ŠARIĆ, seljak

POD GRMOM

Ležim pod grmom... Tičice drobne
z grančice me plaho gledijU — —
Bog zna, kej misle? Je l' mi se čude —
Je l' me se pak bojiju?

Ne bojte me se — tičice drobne,
ja vaš sem prijatel stari,
k vam v lad sem došel da tu odehnem,
gde vetrić se tihi klatari...

Cel dan sem v polu z motikum mahal,
sunce me jako grelo,
već mi je desna vtrnula ruka,
već mi se lada zaštelo...

Tu pri vas je lepo — tičice drobne,
tu sunce me nemre najti —
Još kad bi malo čvrglati štele,
slajši bi prešli mi cajti...

Vidrenjak kraj Kutine

MIJO STUPARIĆ, seljak

ŽETVA

Sunce greje jačmen zrele
vu našemu polju,
devojčica već u znoju
bere muku svoju.

Reže lati, sve je veže
i na snope meče,
a ne pita, kaj joj z lica
vruči znojek teče.

Sad je fletna, brže treba
da se to izmlati,
već su dosta suhe
jačmenove lati.

Zato, bratec, dojdi brže,
znaš, da v hiži kruha ni.
Dovezi se s volekima.
Čuj, kak gore već grmi.

Mala Mlaka kraj Vel. Gorice

ŠTEFICA PLANK, seljačka djevojka

ŽETELICA I PREPELICA

Žito žanje Mara žetelica,
pred njom bježi mala prepelica,
mudro gleda, da na zemlju sađe,
da i ona koje zrno nađe.
Nju mi kara žetelica Mara:
»Bježi dalje, prepelice mala!
Srpom ću se na te nabaciti,
jednim mahom glavu odrubiti,
jer si mnogo žita povaljala,
zlatno klasje sve si ozobala«.
Odgovara prepelica mala:
»Ne budali, žetelice Maro!
Seljak radi, cio sviet hrani,
a gdje ne će prepelicu malu!«.
Al govori žetelica Mara:
»Nisam dužna ja tebe hraniti,
ne ćeš moju juhu zamastiti.
Iz grada će tebe gospon klati,
njemu ti ćeš pečenicu dati«.

Pokupski Kraljevec kraj Pisarovine

DANICA TATAR, seljakinja

KRIČALA JE V POLI TICA

Kričala je v poli tica
drobna mala prepelica,
kričala ze sega grla.
Se si misli, kaj se zdrla?
V travi si je gnezdo svila,
nutri jajca namestila;
močila se ž njimi dogo,
s telom grela dnevi mnogo.
Tiči so se mali zlegli,
s trave glave gori zdigli,
prosili so nekaj jesti —
skočila je nim donesti.
Dok je ona hranu brala,
tičem malem kaj bi dala,
došli jesu kosci v pole;
kosili su brže bole,
kosili su bujnu travu —
pokosili tičem glavu . . .

Đelekovec kraj Koprivnice

MIHOVIL PAVLEK MIŠKINA, seljak

SMOKVE

Smokve
mekane, sočne i zrele,
crne, žute i biele,
beremo s rodnih grana
u ljetna jutra rana.

Pa iz dalekog polja
prije sunčane žege
u selo se vraćamo,
pobrane smokve
na sušenje nosimo.

Pred kućom
čekaju nas djeca,
veselo skaču,
plodove sladke —
požudno žvaču.

I u poslu nam živo pomažu:
smokvice drage na ljese slažu...
Ne plaču za crnim kruhom...
U dom je došla radost —
sa smokvom zelenom i suhom!

Šepurine kod Šibenika

TOME CUKROV, seljak

BEZ MUKE NIŠTA

Bili muž i žena i imali sina jedinca Ivana. Čuvali ga oni i mazili, pazili na nj kao na oko u glavi. Godine prolazile, a Ivan naraste već velik momak. Jak i liep momak, a roditelji govorili, da je bio i dobar i valjan, pošten i poslušan. Ipak u njega bila jedna mana: nije se priučio nikakvom poslu. Treba priznati, da on sam nije bio tomu kriv. Roditelji često i odviše vole svoju djecu. — »Neka se ždrebčić u slobodi iztrči; doći će i on jednoć k rudu«, govorili njegov otac i njegova mati i sami sve radili ne pritjeravajući sina k poslu.

Ali jednoga dana otac jako oboli i zabrinuvši se za sina pozove ga k sebi, te mu reče:

— Sine, vidiš: ja sam star i više raditi ne mogu. Za koji dan ću i umrieti, a ti ostaješ na ovom gospodarstvu, pa treba da se priučavaš poslu. Uzmi sjekiru i konje, otiđi u šumu pa nasieci i kući dovezi drva.

— A tko će mi pomoći? zapita Ivan.

— Ne boj se, sinko! odgovori otac. — Ima u šumi Muka, koja će ti pomoći. Kad dođeš u šumu, samo je zovni, i ona će se javiti.

I sbilja Ivan zapreže konje, uzme sjekiru i krene u šumu. Kad dođe u šumu, stane vikati iza svega glasa:

— Muko! — Muko!...

Ali Muke nema, da mu pomogne.

Vidi Ivan, da je uzaludno njegovo dozivanje, te uzme sjekiru i stane sjeći. Posieče jedno drvo, odsieče drugo, treće. I tako nasieče za jedan voz. A tada stane opet dozivati Muku, da mu pomogne natovariti. Ali Muke i opet nema. Nema pomoći ni od kuda, te stade sam tovariti. Kad je natovario drva, krene kući.

Kad dođe kući, razpreže konje i pođe u sobu, gdje je ležao njegov bolestni otac.

— No, sine, jesi li dovezao drva? upita otac.

— Jesam, oče! — odgovori Ivan. — Ali nije bilo Muke, da mi pomogne, iako sam je zvao.

— Došla je ona došla, sinko moj! Mahala je ona tvojom sjekirom, prinosila i tovarila na kola. Mlad si ti, sinko, i snažan, te niesi ni osjetio, kako je ona ušla u tvoje ruke i noge i u tvoja leđa... Ti si se izmučio, i to ti je Muka, koju si zvao. I ja sam tako radio od svoje rane mladosti do ove starosti. Ja ću umrieti, a ti ćeš ostati, pa treba da se priučavaš poslu, jer bez muke nema ništa.

I Ivan više nije dozivao Muku, jer je znao, da je ona uviek s njim, da je ona stalna njegova družica i pomoćnica.

Ludinica kraj Kutine

IVAN FURDIN, seljački mladić

LJETINI

Oj godino, ljetino,
ti si moja nada:
kad se pune žitnice,
ne će biti glada.

Nekad si mi maćeha
zlovoljna i jadna:
ošineš me ljutito,
ostavljaš me gladna.

Nekad mila majčica,
pa me maziš milo:
prostireš mi prirodom
drago tvoje krilo.

Tad ti liepo zahvalim
na tvojemu daru,
a to biva svaki put
na godinu staru.

Srem kod Koprivnice

IGNAC HANŽEKOVIČ, seljak

SELIJU SE LASTAVICE

Seliju se lastavice.
Kam ideju i bežiju?
Boži stvori, male ftice
zakaj od nas proč letiju?
Gdoj bu peval, obletaval
izpod naše stare strehe?
Gdoj se bude nalukaval
i veselil dekle, snehe?

Kam ideju, kam bežiju,
zakaj od nas proč letiju?
Je l' je tuži prazno polje,
pobrano li vinogorje,
il' pak listek koji žuti,
il jesenski blatni puti?

Tam na bregu na kraj sela
jatiju se mali ftiči...
Šumi pesma, oj, vesela,
tam vse kriči i vse pišči...
Vsima, vsima, podeluju
i dušicam i kravicam
zbogom — zbogom popjevuju
drugim fticam i mravicam.

Kolovođa, ftica stara,
na rastajnku progovara:
Ne tuži nas prazno polje,
Žuti listek, vinogorje,
ar jednako na tem svietu
vsaka zemlja nam je mila.

Jedno sunce po svem svietu
grije, sije prez granice,
obletava trnu, cvietu,
kak i krila lastavice.
Ona prosto zrakom leti —
vsem jednako sunce sveti.

Bukovec kraj Zagreba

STJEPAN NOVOSEL, seljak

IZGUBLJENI SIN

I.

Jure Kirin bio je još veoma mlad, a već je, možemo kazati, vodio cielo gospodarstvo. Njegov numer, kako se to već nazivlje, bio je prilično velik za njega i njegove stare — deda i baku. Malena kućica, uviek svježe okrečena, bielila se je u šljiviku, po kojem su šetale kokoši i pure, a i drugo bilo je u dobrom stanju. Nije se baš nikad našla štala bez volova i bez koje kravice, a i u svinjcu se uviek gojila po koja »slanina« za zimske dane.

Ovako kada bi ljetna žega pritisla, da se je jedva disalo, iznosila bi njegova baba jelo uviek pod staru krušku, koja se je razgranala pred kućom, i tu bi onda uživali svi troje zajedno plodove svojega rada. Nego Jure od nekoga vremena nikako da bi bio, kazat ćemo, zadovoljan. Uviek nešto namrgođen, nekako slab kod rieči, sve nešto na svoju ruku snuje i ne gleda u oči. Nit da bi se pošteno prekrstio prije jela, već promrsi nešto kroz zube, i to ti je sve.

Deda Marko, kojega su u selu svi držali malo luckastim, samo zato, jer je znao bome i govoriti onako, kako srdce hoće, a kažu, da zna i švabski još od onda, dok je služio u granici, taj deda Marko sve ga nekako izpod oka gleda i ne može da se dosjeti, što mu je, a baba se i onako nije nikada miešala u njihove mužke stvari. A deda se je brinuo oko Jure. Imao je i pravo, jer od kako mu ono pogine otac u ratu, a mati umre poslije toga od neke bolesti, nadomještavao mu je on gotovo oboje.

»Ma što si, Jure, uviek ovako natmuren? Vječito kao da snuješ nešto?« pitao bi deda — »E mlad si, pa ti misli lete svakuda, ali ono ipak — da kažeš, pa da ti olakšam tu stvar«.

Jure bi na to smugnuo iz kuće uzdahnuvši, a starci bi se samo pogledali.

Te godine je snieg nešto ranije okopnio. Pomaljala se je zemlja i izparivajući čekala prve robotnike. Vrane su čeprkale po kupovima đubrišta i slietale s jednog na drugi. Seljaku marnom širile se grudi od dolazećega proljeća i on protezao je driemajuća uda od zime. I ptice su negdje propjevale. Budila se je priroda tako liepa, bogodana. Spremalo se je sve na nov život — na rad. Na rad. I Jure i deda su se spremali. Izvlačili su kola i oruđe iz suše i upregli volove, pa na rad. Trebalo je orati i sijati, ako se je htjelo žeti.

»Jure sine — ovo je život! Ustaneš, uraniš i prevariš sunce, pljuneš u šake pa pritegneš . . . i tako do sumraka, a ono pred tobom brazde kao more. Samo se talasa i kao da šumi i pjeva. E to je pjesma — pjesma rada. I onda se ide zadovoljno kući i ne boli te glava, da si Bogu dan ukrao«.

A Jure — čudno se smješka. Odavna njemu dojadilo to. Još dok je kao diete blago na pašu tjerao, sanjario je samo o novcu i o liepom gradskom odielu. Gospodin bi htio biti...

»E dede — lako Vama govoriti ovako. Vi ste već stari, svoje ste prošli, a ja da cieloga svoga života ovako? Uviek taj plug, ti volovi, ta zemlja? Uviek jedno te isto — iz dana u dan? I to vi zovete život? Vječito na tom suncu, a ako nije sunce onda kiša, u jednom selu, sa blagom, u blatu i đubru, u grubom ruhu i odielu, crnih ruku, ići uz taj težak posao, od kojega nam samo žuljave ruke — i to vi zovete život? E dede, težko je to! Ne mogu ja više. Zar ne mogu i ja u grad, u tvornicu? Odradiš brate svoje, pa si slobodan čovjek, a ne kao ovdje — rob rada i zemlje. Imaš novaca, liepo se obučeš, fino jedeš i — gospodin čovjek. A posao i onako obavlja stroj«.

Deda Marko je šutio. Nešto ga je steglo u grlu i nije mu dalo da govori. Svojom drhtavom staračkom rukom pogladio je vola do sebe i uzdahnuo. Eto, sin njegova sina, njegova krv — pa ovako o ovoj zemlji. Kolika pokoljenja odhranila su se ovdje? I uviek je bilo dobro, a sada tako njegov Jure. E da — zla su vremena došla. Pogospodio se sviet, pa za sirotinju i ne mari. Svi bi htjeli u gospodu . . . Misle: navučeš hlače i kaput — pa gospodin. A drugi da radi za tebe . . .

Toga dana vraćahu se šuteći kući. Jure se smrknuo još jače u borbi s odlukom, da pođe u grad. Žao mu je starih, ali što će?... Da, slat će on njima novaca, pa će već ići. A stari su pa i ne trebaju mnogo.

I došla je noć. Jure se okretao po postelji, koja je škripala, pa nisu ni starci spavali. I te noći pala je odluka.

Drugi dan bila je nedjelja. Jure si spremio neke stvari u jedan zavežljaj, stisnuo ruku dedu i babi, promrmljao nešto kao sbogom i — ode.

Stoje starci niemo i gledaju nekuda daleko ... Nešto kao da je zamrlo u njima ... Nemaju rieči, i nepotrebne su — njima ovaj čas tuga razdire duše. Šta su skrivili Bogu, da ih ovako kažnjava. Ima li groma, da udari i da ih pobije, da ne gledaju, gdje im diete napušta ognjište i zemlju? O Bože, Bože ... Sa crkve je u susjednom selu zvonilo na molitvu. Starci poklekoše pod vedrim nebom moleći se za svoje griehe.

II.

Jure je stigao u grad. Prenoćio je u jednoj gostionici i u ponedjeljak uranio pred jednu pamučnu predionicu. Neki majstor je tražio radnika i na Jurinu sreću uzeo baš njega. Tko da opiše Jurino veselje, kada je prolazio kroz prostorije, u kojima su radili strojevi i preli bieli pamuk! Eh, šta su seoske babe prama ovome ovdje! ... U njega je ulazilo neko čuvstvo, koje ga je podizalo u nebo. Nije ni vidio ruke, koje su upravljale svakom ovom niti i sastavljale ih, gdje bi se pokidale. Vlastnici tih ruka bili su oni, koji su u ovoj buci i prašini zarađivali koricu svagdašnjega kruha, a jedan od takvih je imao postati i Jure. Da — Jure nije vidio te mršave i žilave ruke, izpijena i blieda lica, iz kojih su ga znatiželjno promatrali pogledi duboko upalih očiju. I tako je Jure dodieljen k jednom stroju kao pomoćnik, gdje ga je upućivao u rad jedan radnik. Taj ga je odveo i u trgovinu, gdje si je nabavio na veresiju odielo, da odbaci sa sebe biele seoske gaće i tako zatre za sobom svaki trag, koji bi ga spajao sa selom. Hranio se je u jednoj kantini zajedno s još nekim radnicima. Jelo se je dobivalo u zdjelicama, koje su zvali porcije, i na Juri se uskoro opazilo, da nisu preobilate. On se tješio, da će već biti bolje. Kada je prvi puta pritezao kajiš na svom pasu za jednu rupicu jače, mislio je: pa bit će već bolja plaća i bolje će se jesti. I tako je Jure svaki dan odradio svoje određene sate i onda bio »slobodan« čovjek.

Ali naskoro je osjetio, da ta sloboda nije ono, za čim je težio. Nije bio gospodin. Snovi mu se nisu izpunili. Radnik

nije gospodin. I on se rano diže i odlazi na rad u radionice, gdje u prašini danomice radi i troši svoju snagu i zdravlje. Zdravlje troši. I Jure ga je trošio. Postao je nekako potišten. Nije mogao slati kući novaca, kako je mislio, jer je slabo zarađivao, s toga se nije niti javljao, jer ga je bilo sram. A Bog zna, kako njegovi starci žive? Oslabio je, izgubio boju zdravlja i naskoro je postao izcrpljen i izpijen. Jednoga dana, kada se je pogledao u zrcalo, prepao se je sam sebe. Otišao je k liečniku, koji mu je savjetovao rad na polju, a ne u radionici. I od sada je radio težačke poslove. Šta sad ima od svega? Zar je to lakši posao od pluga? Često je gledao svoje ruke, koje su bile crne i žuljave kao i prije, samo sada mršavije. Zar nikad bez žuljeva? I tako je dolazio do spoznaje, da bez rada nema života. Počeo je shvaćati rieči svojeg djeda. Rad i opet rad.

Ne radi samo seljak, i radnik radi. Njegova je njiva tvornica, kuća mu je baraka neka, a hrana nikad bolja od seljakove. Plug i ralo su mu strojevi, koji uz to nisu njegovi, jer radi za drugoga, a seljak — on radi za sebe. Slobodan je u svojoj kući — na svojoj njivi pod plavim nebom i toplim suncem, uz svoj plug i svoje ralo. I dok on — seljak — ide u tvornicu, njegova zemlja miruje i zapuštena stoji i čeka na radinu ruku, koja troši snagu po tvornicama, za neko par dinara, koji niti glad utažiti ne mogu. E moj Jure ...

I počela je čežnja za domom. Ali kako se vratiti? Ne da sram. Smijat će mu se sviet ... Što će reći starci, ta nikad im se nije javio? ... Borba sa samim sobom ... Povjerio se je drugu kod stroja, i taj ga je razumio. Jure je u njegovim očima prvi puta vidio sjaj, kad je primio pruženu mu koštunjavu ruku i kad mu je iz srdca govorio: »Brate, kod pluga ti je mjesto. Ovdje je samo naše, a robotnici smo i jedni i drugi«. I dvije se crne žuljave ruke stisnuše u znak razumievanja i bratske veze.

III.

Drugoga dana je Jure olakšana srdca krenuo kući. Spoznaja, da pripada zemlji otjerala je sram i strah i — on je išao. Vraćao se je kući, onoj tako liepoj i bieloj kućici. Već se je proljetno sunce rađalo. U pozadini zaostajali crni tvornički dimnjaci i visoki krovovi kuća. Nestalo je onoga težkoga

zagušljivog zraka. Sada, nakon dvije godine. Okrenuo se. Još jednom je sve pogledao i ušao u šumu. Nije mu bilo žao. Osjećao je, da se preporađa, da ulazi u njega jedan drugi život do sada njemu nepoznat. I hitrije ga ponieše noge. Ono nekad mrko lice poprima druge — veselije izražaje. I sam se čudi. Sad nema više onoga straha pred starcima i selom. Nema više ni oholosti... Dom je dom! Istom u njemu si svoj. I Jurina spoznaja je rasla iz koraka u korak, sve to jače i brže, dok nije stigao na domak i selu i svojoj kući...

Starci se vraćali iz crkve i opaziše Juru. Tko da opiše njihovo ganuće. Deda Marko razširi ruke i htjede nešto reći, ali mu riečca zape u grlu. Jure mu je ležao na starim grudima. Izgubljeni sin se vratio domu svomu. Zemlja ga je zvala i dozvala. Prejaki su njeni zovi, a da bi se mogao oglušiti. Stara drhtava ruka blagoslivljala je čovjeka, koji se je vratio na pravi put. Stara baba je gutala sline i grcajući se odputila k susjedu, gdje su starci dobivali hranu u zamjenu za uživanje posjeda, jer oni su bili preslabi, da obrađuju zemlju sami.

Drugi dan. Rađala se je zora. Deda Marko uranio i odputio se u sušu, jer je čuo neku lupu tamo. Tiho je uljezao i opazio Juru, koji je nekim gvožđem skidao s pluga rđu. Znoj mu je probio čelo, a ruka neumorno strugala. Starom dedi nadođe smiešak na siedi brk, pa će mu, spuštajući mu ruku na rame:

»Sa zemljom, Jure, — sa zemljom!«

Jure se trgne i pogleda ne razumievajući dedu.

»Sa zemljom Jure — da! Zemlja očisti sve. Kada će plug zadrti u zemlju i okrenuti brazdu, osvjetlat će mu se lice. Zemlja, ako uprlja, ona i očisti. Zemlja nam je sve. Ona nas hrani, oblači i drži na okupu. Ona je naš dom, utjeha i naša sloboda. Sve drugo prolazi, samo ona ostaje; i baš zato nam je svetinja. Vjekovi prohujaše, a ona je ostala ista. Sve prolazi, samo zemlja ostaje«.

Siedu glavu kao da je okružila neka svetačka aureola i zlatila mu rieči, koje su odzvanjale komoricom. Jure se razkoračio i slušao otvorenih očiju, kako ljudi kažu, luckastog dedu. I bude mu nekako još toplije pri duši. I još dugo je iza odlazka starca stajao razgoračen pored pluga i ostaloga oruđa. U njemu su zvonile rieči »sve prolazi samo zemlja ostaje«. Onda pljune u šake i dade se dalje na posao.

FRANJO MATAKOVIĆ

U JESENI

Seljak ima posla pune ruke,
dok pobere kruške i jabuke,
sladko grožđe i dozrele šljive,
dok izore i zasije njive.

Žuto lišće sve polako na tlo leti,
ko da pazi da nam zemlju ne ošteti.
Južni vjetar lomi jablanove suhe grane,
zrelog cvieća pahuljice nosi na sve strane...

Ostaviše ptice male naše šume, naše kuće,
lete tamo preko mora u krajeve tople, vruće.

Svud sitna kišica rosi:
mokra su polja,
mokri su luzi,
mokro je brdo svako...
K počinku narod se sprema...
U san pada sve polako...

Belavići kraj Karlovca

MATO FUDURIČ, seljački mladić

JESENSKA SJETVA

Već se bieli zora, sinko, i dan sviće — otac reče —
Hajdmo sada na oranje, da nas jutro ne preteče.
Volove sam ujarmio, Plavec s Pergom eno stoje,
al u radu još ne znadu, tjerat ćeš ih, diete moje.
Još si malen dosta za to, al seljačka sudba taka:
moraš, sinko, se priučat, da ti zemlja bude lahka.
Hajde hajde, hodi — hodi, požurimo brže bolje:
puno posla, puno rada, dok se žitom kiti polje. —
Tako reče, dođe k Plavcu, postavi se k jednoj strani,
a na koli plug već stoji, što mu kuću i sve hrani.

Na polazku — nek je sretno — križ sa bičem napred stavi.
Pomozi mi, Bože — reče. Šikne Pergu — Hajde, Plavi! —
A volići napnu vrate, potegnuli tovar cieli . . .
Kad su došli tam na njivu, već je bio danak bieli.

Na mjestu smo — otac reče — tuj nam naša gruda, polje.
Gledaj, sinko, međaš ovaj k onom eno tamo dalje.
Nema mjesta na tom polju, gdje mi noga nije stala
i uz tvrdi žulj na ruci mnoga kaplja znoja pala.
Oh, moj sinko, koliko sam truda ovoj zemlji dao,
koliko sam puta ovdje rano sunce ugledao,
kolko put sam ovdje bio mokar sav od kiše,
radio do noći . . . Ali što ću pričat više?! . . .

Hajde, tjeraj na te buse, kukuruzje gdje je stalo,
a ja ću se s plugom borit — plužit, otkat sve pomalo. —

Dječak nato reče: Tato,
gledaj ovaj korov ovdje
i drač gusti, vrieža duga
spinjat će mi moje noge,
a i tebi tuj kod pluga.

Sinko dragi, nisi vičan ovom poslu, ovom radu,
ovo tek je sad početak ovom tvom životu mladu.

Vidiš ovo polje ovdje: kukuruza tu je bila
plugom, motkom okopana, ruka naša opljevila.
Posjekli smo sav taj korov i ostali drač taj gusti,
ali evo izraso je, pa nam smeta, Bože prosti.
Tako ti je, diete moje, i u svietu izmeđ ljudi:
gdje pravicu drač obraste, noćna tama i mrak hudi.
Hajd potjeraj sada vole. S dračem tim pod brazde dolje!
Bit će vrućeg posla s njime; zagnojit će barem polje.

Hajde Perga, Plavec hajde —
pucne dječak bičem glasno —
brazdom dolje brazdom gore,
radom ćemo tako dalje,
dok se polje ne izore.

Nagnuli se voli k jarmu, prionuli k radu, djelu,
a ornica zacviguta, pjeva pjesmu ostarjelu;
zarovao plug u grudi ove zemlje majke crne,
nešto tiho zašaptao, brazde siplje, na stran grne.
A orač gle iza njega — bus mu noge spotikava —
nekad stane pravo, krivo, a plug vriežu zaorava;
stisnula mu ruka okvač, odmjerenu brazdu reže,
a miševi štetočinci zla se boje, pred njim bježe.
Jato vrana skupilo se, svađajuć se brazde čiste,
svaki grumen pretražuju, love miše, crve, gliste . . .
Kad kad mora malo stati, plug od drača očistiti;
nestaje mu dobre volje, pak se znade razsrditi.
Pa i voli znadu skrivit, dodija im — skreću krivo —
Jedno s drugim potežkoća. — I šikne ih bičem živo.
I tak s mukom marnom rukom micale su brazde nove,
dok ne grane s neba sunce zlateć brda i dolove.

Sa zemljice ove grude, majke naše iz njedara
uzdiže se put nebesa dah života, topla para.
Ko da misli ovo majka nešto sjetno reći milo:
Daj, oraču, daj mi sjeme, posij ga u moje krilo,
da mu dadem život novi, da razgalim svoje grudi,
nek ti bude ponos polju, neka klija, nek se budi!

Već se sunce uzdignulo — blizu je podne u jeseni.
Od koraka orač, voli, već su težko umoreni.

Oha! otac reče — Malo ćemo, sinko, stati:
volovi se uznojili, odmora im treba dati.
Sprega stane — kako ne bi? — mira traže trudne noge.
Prisjeo si na plug orač, a u duši misli mnoge.
Puno ih je — tko će znati, koliko sve na broju.
Spusti glavu na desnicu na žuljavu ruku svoju;
pogled sjetan gleda k zemlji, kao da mu nešto priča.
A pred njime ko na dlanu knjiga njegvog zemnog žića . . .

Zašto tako podjednako
sjediš, oče? Snatriš nešto?
Šta ti duša tvoja skrila?
Je l'-što tuga ili bolest
ovaj život obavila?

Ti me pitaš, sinko dragi, — trgnuv glavu otac, reče —
Eto vidiš — upre prstom — kak se ovaj krušac teče!
Ogledaj se naokolo: svud seljaci u svom maru
od jutra se trude, brinu. Slični jesu vriednom mravu.
Kao pčele radini su, za kruh troše snagu svoju . . .
I Bog reče: Dobit ćeš ga u mučnome lica znoju . . .
Evo zemlja pripravljena, samo sjeme sijat treba,
pak će niknut usjev bujno, blagoslov će doći s neba.
Po tom će i žetva doći, oni ljetni danci vrući,
zrnje zdravo, klasje zrelo vozit ćemo našoj kući.

I od toga Božjeg dara, što od glada narod štiti,
bit će ljudi razne ćudi, koji će se nasititi.
A svi pravi dobri ljudi priznat će nam trud i reći:
Ti seljače mukotrpni, ti si izvor radu, sreći . . .
Zato, sinko, ljubi ovu grudu koju i ja ljubim,
za Hrvatsku majku našu život svoj i zdravlje gubim.

Tvrda j', oče, ova gruda —
tiho mladić tad izusti —
i težko je na tom polju,
al ju ljubim kao majku,
u budućnost gledam bolju.

Tako, sinko — otac reče, iz grudi se uzdah vine.
Podiže se, priđe k plugu i rukam ga opet prime.

Hajdmo, sinko, doorati i pšenicu zasijati,
zatim dobro podrljati — novo ruho polju dati . . .

I tako do večera radili,
dok sasvim posao ne svršili.
I onda
potjerali vole svoje i krenuli k svomu domu . . .
A uz put im šušanj lišća o udesu priča svomu . . .

Srem kraj Koprivnice

IGNAC HANŽEKOVIĆ, seljak

NESTAJE STARE ŠUME...

I ovih dana kao do sada čuvao je goveda Ivan Šarčev. Sve je oko njega išlo i teklo nepromienjenim tokom. Dani kasne jeseni bili su isti kao i lane. Svi njezini pratioci, — kiša, hladni vjetrovi i nesnosna gusta magla — kao i do sada vukli su se poput gladne zvieri poljem, zastirali vidike i budili u čovjeku osjećaj, da se nalazi u nekom uzkom prostoru, koji se pomiče zajedno s njime i stvara neki začarani krug, iz koga se ne može izići. Goveda su se tromo pomicala, kupeći ono malo oskudne paše, što je još iza ljeta ostala. Ako je koji dan uspjelo mlakom jesenjem suncu da prodre kroz težke oblake te gustu maglu stjera u čopor povrh golih šuma, taj dan bio je pravi svetak: vidici su se otvarali i pred očima ti se stvorila slika prirode u jesenjem umiranju, u zadnjim trzajima. Ali takovih dana bilo je malo, većinom su bili suri, tmurni i nepromjenljivi.

I Ivan Šarčev na oko bio je isti; isto odielo kao i do sada, kabanica duga, sure boje, oko pojasa svezana bielim svitnjakom, na glavi stara izlizana šubara, na nogama pokrpane čarape i drveni opanci (klampe). Odielo isto, okolica ista, samo on nije isti kao do sada. Osjećaji u njemu rastu, propinju se, dižu se, padaju kao plima i osjeka, stvarajući nemir u njemu, koji mu remeti uobičajeni tok njegova duševnog života. Većinom je okrenut na iztok, gdje se malo dalje od njega pružala mlada šuma, a preko nje, kada se raziđe magla, vidjela se stara, stoljetna, sa suhim vrhovima. Iz te stare hrastove šume dopirali su jednolični udarci sjekire, a kadkad čuo se šum, tresak, lomljavina povaljenog ogromnog stabla. Kod svakog takvog šuma, treska i lomljavine, Ivan bi se trznuo i prošaptao gledajući na iztok.

I opet je jedan pao! Sve tako jedan po jedan, i sa lica zemlje bit će izbrisani glasoviti slavonski hrastovi.

Udarci sjekire i dalje su odjekivali, oblaci su počeli pucati, i pokazalo se mlako jesenje sunce. Ivan je polako išao kraj goveda i pokušavao na svaki način da se umiri, da suzbije

osjećaje, koji su tako snažno rasli u njemu i remetili njegov dosadašnji mir.

Zašto — šaptao je Ivan ljut na sama sebe — zašto su se probudili stari osjećaji i uspomene, pa kao kakav snažan val zapljuskuju moju nutrinu i ne dadu mi ni časak mira ni pokoja?

I opet spusti glavu, a pred očima počnu mu se redati slike iz najranije mladosti, koje su uzko povezane s tom starom šumom, kojoj se sada nemilice zatire svaki trag.

*

Od kad je izišao iz škole, nalazio se uviek u kući izvan sela, kraj stare stoljetne hrastove šume, što se u ovim krajevima zove »stan«. Ljeti je čuvao goveda, a zimi svinje, te je preko čitave godine bio pastir. I goveda i svinje nalazile su hrane u staroj šumi. Za goveda bilo je obilno paše, a za svinje žira preko čitave zime. Na stan su uviek od kuće iz sela dolazili redom po dva tjedna ili mjesec dana oženjeni mužkarci sa svojim ženama. U ljetu bi u jutro rano stanarica pomuzla krave, a Ivan bi se za to vrieme digao iz kreveta, spremio se i potom pustio u šumu goveda, koja bi se između riedkih ogromnih hrastova razširila i mirno pasla meku šumsku travu. Klepke i zvonca skladno su zvonila, povezani na vratu volova i krava, i odavali pastiru mjesto, gdje se nalaze, ako bi zaostao iza njih. I tako, dok bi goveda pasla, Ivan bi nakupio suvaraka, naložio vatru i na tanki šibov ražnjić nataknuo komad slanine i pripekao, a za nekoliko minuta ugodan bi se miris razširio i pocurila ugrijana mast na već pripravljen kruh. To mu je bilo najmilije i najslađe jelo, pa se je hranio tako svako jutro, preko čitave godine, ljeti i zimi. Poslije jela poslušao bi, gdje zvoni klepka, pa bi se zaputio za govedima. Kada bi se njih više govedara i svinjara nakupilo, dok je marva mirno pasla, oni su se utrkivali, hrvali, igrali »čuške«, »prove« itd. Kada bi sustali, posjedali bi u hlad, pa ako je koji imao frulu ili tamburicu, onda bi redom svirali i pjevali. I tako su im dani prolazili u veselju i radosti. Sve im je to davala stara prostrana šuma, u kojoj je bilo uviek obilno paše za marvu, a bilo je u obilju i hladovine, u koju su se za vrućih ljetnih dana mogli sklonuti i oni i marva. Tako je isto bilo u jesen i zimu. Žir je obilno rodio, i bilo je hrane za svinje do proljeća. Zimi je bura

šibala vrhovima hrastova i urlala kao gladni vukovi, ali Ivan je zaklonjen gdjegod za ogromnim hrastom, naložio vatru i sjedio kraj nje zaštićen od zime, dok su svinje mirno i lieno prevrćavale sušanj tražeći po njemu žir. Još sada se je Ivan živo sjećao svih svojih drugova i igara, koje su igrali, svih ljudi i djedakova, koji su tada marvu čuvali, i kojih već davno nema na životu, a osobito se sjećao dvaju staraca, kojima je mnogo puta čuvao marvu i pozorno slušao njihovo pričanje i prekapanje po starim uspomenama i spominjanje života iz mladosti, koji se više ne vraća. Njih su dva najviše pripoviedali o okupaciji Bosne, jer su tamo obadva sudjelovali, a Ivan je uviek pažljivo slušao i izpitivao ih, što mu nije bilo razumljivo. Najvolio bi znati, kako je bilo onda, kad su oni bili mladi.

»E, sinko moj — znao bi reći djed Pera — i sad je ovuda dobro, ima trave, ima u zimi žira, ali da si ti vidio, kako je to bilo onda, kad sam ja bio mlad, kao ti, e onda je život bio drugačiji. Znaš onu tamo mladu šumu na iztoku; onda je i to bila ovaka stara šuma, prostor bez kraja, trave mnogo, a i hrašće je onda bolje rodilo žirom. Pod granatim hrastom znalo je biti toliko žira, da si mogao lopatom sgrtati, a u bari trstenici, koja je riedko kad i u ljetu presušila, bilo je ribe u izobilju. Pod stare klade — (prevrnuti hrastovi, koje nije nitko htio vaditi iz vode, jer onda je bilo drva u obilju) — u vodi zavukli bi se za vrućih ljetnih dana šarani i linjaci, i samo se polako prikradi kraj klade i turi ruke pod nju, pa ih uhvati sebi, koliko ti srdce želi.«

»Da, da, tako je to bilo — potvrđivao bi djed Pava — a i sa svinjama nije bilo kubure kao sada, nije bilo ovoga pomora, te proklete kuge, koja sada mnogomu očisti svinjac do zadnjeg papka, i nije se onda držalo po pet, šest krmača, kao sada, nego mnogo. U nas je bilo po 80 do 100 krmača — s ponosom bi rekao djed Pava Ivanu — pa kad su se prasile, nismo strepili nad njima, koliko će koja oprasiti, jer smo uviek pod krmačam ostavljali samo po dvoje prasaca, i nismo ih posebno hranili, kao sada, već ih iztjerasmo u čoporu s drugim svinjama u šumu, pa nek si same traže hranu. Ali onda je i moglo tako biti, kako sam rekao, prostora je bilo mnogo, pa se odgajala marva bez mnogo muke i posla. A sada? Kolika je razlika nastala u životu od onda do sada, a kolika će biti za

jedno 20 do 30 godina, kad posieku i svu ovu staru šumu! Gdje će se onda čuvati marva?! Po sokaku valjda, kuda li će!« — govorio je tužno djed Pava i, spustivši glavu, zamislio se u budućnost onih, koji iza njega ostaju . . .

*

Ivan je i dalje išao za govedima, udarci sjekira su odjekivali, magla je opet prekrila sunce, svuda je bilo sivo i tmurno. Rieči djeda Pave živo i jasno su mu titrale u pameti, kao da ih je neki dan čuo.

Da, sve se je na vlas izpunilo onako, kako je djed Pavo rekao — šaptao je u sebi Ivan — već sad vijamo marvu po sokakovima i njivama, jedan na drugoga radi toga režimo i svađamo se, a naše pravoužitničko pravo polako umire, šuma nestaje, prodaje se, a da mi, koji se zovemo njezinim vlastnicima, ništa, upravo ništa nemamo od te prodaje.

I bude mu od te misli težko, nešto ga stezalo i gušilo u prsima, kao da gora na njima leži, i nehotice se okrene na okolo, tražeći očima nekoga, komu bi mogao sve to kazati, viknuti, protestirati, izkaliti svoju dušu, kazati svima i svakomu, da ovi, koji tako rade s narodnom imovinom, nemaju nikakvog pravnog ni zakonskog temelja za taj posao, pa bi im to trebalo zabraniti i spasiti barem ono, što se još spasiti može.

Ali, naokolo nema nikoga. Goveda lieno i bezbrižno pasu, magla i dalje poljem putuje, sjekire su nemilosrdno jednolično i dalje svoj posao radile . . . Ivan u nemoćnom protestu sav klone, a na oku mu se pokaže suza, koja se polagano skotrljala preko obraza i brade te spala na hladnu razkvašenu zemlju i — nestala.

Gradište (Sriem)

MATO MANDIĆ, seljak

PRVI SANIK.

Na sredi sela diže se brežek,
fino ga beli pokril je snežek.
Na breg su veseli došli dijaki,
sančice sobum, dovlekel saki.
Jen čas stojiju, smeju se, šale,
onda poskaču na sani male
i jen za drugem z vrha do sela
spušča se dole, leti kak strela.
I tam vu grabu — v sneg se skopiču,
veselo skaču, smeju se, viču . . .
Ala je dobra ta draga zima,
vu koje snega, veselja ima . . .

Poldan je prešlo . . . Čudno je baki:
»Gde su tak dugo moji dijaki? —
Zdavna je čekam. — Mrzla bu juha.
Zovem ih . . . Badav . . . Ta deca su gluha . . .
Iskat ih idem . . . Šibu bum zela.
Našla ih budem če na kraj sela!
I ide stara z šibum čez selo . . .
Gle, tam na bregu kak je veselo.
»Tu ste vi, deca, moji dijaki,
z šibum bu dobil od mene saki . . .
Poldan je prešlo, vi jene grehote . . .
Juha bu mrzla . . . Mam domom ote!« . . .

Dečkom iz joka radost izvira:
»»Babica draga, dej nam još mira!
Mi ne smu gladni, dan prejde taki.
Stignemo domom, kad dojdu mraki.
Pusti nam užit novoga snega,
lepog sanika i toga brega««.
»Oj, deca, deca, s te zime krute
celu noč, znam ja, kašlali bute.
Briga je z vami i kraj vas spati:

celu noć moram vas pokrivati . . .
A škola vaša? Kej reku knige,
zadače vaše i druge brige?«

Dečkom se na to lica ožare,
skupili pak se kraj svoje stare:
»»Babica draga, naj se bojati,
celu noć mirno možeš sprespati.
Mi bumu spali kakti zaklani,
nikakov kašel nek te ne bani.
Ne vodi z nami nikakve brige,
mi bumu naše navčili knige,
zadače školske, teke, račune.
Naše su glave i toga pune.
Zemljopis, povest — se mi to znamo,
sad dej, da malo još posajnkamo««.

»Smeši se stara . . . I z šibom ode:
»Kej češ, kad deca dečinstvo vode . . .
Zdavna je bilo . . . Bila sem mala,
s sklizanja domom mama me zvala.
Al nesem išla . . . Mi cure po redu
po gladkomu se sklizale ledu.
Ali na večer — mila ti majka —
prašena z šibum moja cabajka . . .
Puno let već je od ove zgode.
Tak je, kad deca dečinstvo vode« . . .
Smeši se stara . . . a z snežnog brega
vesel dijakov smeh se razlega . . .

Vidrenjak kraj Kutine

MIJO STUPARIČ, seljak

BADNJA VEČER

Već stotine ljeta običaj je stari,
da se kod Hrvata badnja večer sla vi.
Pucaju puške, svietlo se pali,
pjesme pjevaju mladi i stari.

Kao svakog ljeta djeda Miško stari
sprema sve, što treba, da običaj ne kvari
donio vagančić, da na njega sipa
luka, meda, soli i svakoga žita.

U vagančić meće svieću, neka svietli,
jer sad će u »ižu« Božić ponieti.
Stari djeda Miško kao prvi će proći,
da prosi od Krista sva dobra i moći.

Za njim uzastopce malen je Mika,
nosi baril vina jedva ga mikla
a Jelica mala runjak slame vuče,
veliku pogaču i pečeno šunjče.

Kad je djeda prešo u »ižu« preko praga,
svetima riečima svoj si dom pozdravlja:
Falen budi Jezuš Kristuš naš predragi
od svakoga zla naj moju kuću brani.

Blagoslovi Jezuš moja polja draga
i ne daj, da bude mojoj »iži« glada,
da mi moje blažče bude uviek zdravo,
da mi se konjeki držiju gizdavo . . .

da nam se dječica draga rodiju,
da nam kravice teleka teliju,
da nam kobilke žrebeka žrebiju,
da nam kokice pileka leže ju,

da nam s vincem rodiju gorice,
da ne presušiju naše pivnice,
da bumo imali kruva, mesa, vina,
sloge, ljubavi i Božjega mira.

Preložčica kod Siska

IVAN TUŠKAN, seljak

SEVER FUČKA

(Božićna)

Sever fučka, prše snežek,
kmica velika . . .
Božja Mati, sveti Jožek
išču staneka.

Truden Jožek, Božja Mati
z grada ideju,
vu njem nemru stanek najti —
dalje iščeju.

Vu pastirsku kolibicu
su se stisnuli
i na oštru su slamicu
trudni legnuli.

Vu pol noči se vužgala
svetlost velika,
Mati Božja porodila
malog Sineka.

Sbor angelski na visini
peva »Gloriju«,
a pastiri i Tri Kralji
dare nosiju.

Bukovec kraj Zagreba

STJEPAN NOVOSEL, seljak

BOŽIĆNA PRIČA

Zaželi se Isus jednom
sred nebeske svoje slave,
da pogleda malo svietom,
kako ljudi Božić slave.

I u tihoj svetoj noći
Bog i Petar k zemlji kroči.

Šetali se vasionom
između zviezda sitnih, malih,
te napokon u bjelini
dolje zemlju ugledali.

K njoj korake upraviše
i vidješe mnoge pute,
po kojima iskre sjajne
svietlile se razasute.

Tada Isus zborit zače:
»Vidiš, Petre, ono svietlo,
što je veće od iskrica —
okolo su sela, gradi,
a ono je prestolnica« . . .

I dođoše bliže gradu,
što u moru svietla pliva,
i u gorde uđu dvore,
gdje no svietli kralj prebiva.

Vidješe ga tvrda, hola
usred svega carskog sjaja,
gdje mu brige dušu tište,
gdje mu ognjem gori glava,

Malo mu je carstvo svoga,
malo mu je puste slave:

za drugim mu srdce hlepi —
hoće imat tuđe kraje.

Uzalud mu doglavnici,
diplomati i ministri . . .
Kraljeva im slava — treća,
već o svojoj svaki misli.

I mudruje kralju dalje:
— Hoću biti silan, velik,
ne ću žalit zlata, krvi —
među drugim vladarima
moram uviek biti prvi! —

Na savjest mu Isus kuca:
»Čuješ, kralju, ima Bog!«
A on mrko odgovara:
— Ne će mi se svjeta tvog. —

Sgledaše se Bog i Petar,
pa skupivši svoje halje
produžiše gradom dalje . . .

Svratiše se tamo-amo
u palače kod gospode —
pa vidješe zavist, mržnju
kako kleto kolo vode.

Govorit im Isus stade:
»Ljubi bližnjeg kao sebe!
Budi bratom brata svoga! . . .«
A oni mu odvratiše:
— Novac vlada, nema Boga! —

Zaniemiše Bog i Petar . . .
Kapnula im suza vrela,
što u gradu Boga nema.

Tužna srdca upute se
da pohode sela biedna,

pa da vide njihov život:
jesu l' ona Boga vriedna . . .

U kućicu stupe prvu:
na ognjištu badnjak tinja,
po zemljanom podu slama,
a okolo — sirotinja.

Djeca gleđu drvce sveto
okićeno s par oraha;
voštanica trepće mala
iz lončića žita, graha.

Na molitvu majka zove,
oko stola čeljad stoji,
sklopljene su svima ruke,
a pred njima otac moli:

Bože vječni, Bože sveti!
U velikoj Tvojoj noći
zahvalnost Ti našu primi
na Božanskoj Ti pomoći.

Blagoslovi koru hljeba,
da do novog bude dosta . . .
Ne tražimo blaga, slave,
već jedino zadovoljstva! —

Tad se smjerni stranci jave,
Božju pomoć zaželiše:
»Putnici smo siromasi,
već nas sile ostaviše« . . .

Domaćin ih toplo primi
sa riečima liepim ovim:
— Siroma sam u svom domu,
priprosta je moja hrana,
al su zdrave ruke moje,
kojim hranim crva, mrava.

Boga radi ja vas primam!
Budite mi gosti mili
i bratski se osjećajte
u svoj mojoj sirotinji! —

Nasmjehnu se Bog i Petar,
srdce im se razveseli —
i ostaše na večeri.

Uze Isus krišku kruha,
prelomi ju, pa mu reče:
»Prijatelju!
Dok god radiš zemlju svoju,
nikad ti ga manjkat ne će!

Hranio si sve staleže,
ti ugosti Boga svoga:
i ljubav si poprimio
iz očinskog srdca moga.

Zato budi blagoslovljen
sve do konca ovog svieta!« . . .
To rekavši — nestade Ga . . .

*

Od tog doba Božić sveti
najdraži je gost seljaka.
Donaša mu u svom krilu
sve plodove mučnog rada
i božanske dare svoje:
Mir i ljubav
svim na zemlji dobre volje! —

Gradište kraj Županje

ANTUN JOVANOVAC, seljak

CIGANIN I SELJAK

Seljak kosi livadu,
cigo sjedi u hladu.
Kad nastala zima zdena,
evo cige tražit siena.
Pa pozdravi: »Zdravo, kume«
ko što cigo to već ume,
jer je u tom majstor pravi —
i ovako on nastavi:
»Vidiš, kume, zima, hladno,
kod čerge mi kljuse gladno:
molit ću te siena šaku,
Bog ti dao sreću svaku!«

Seljak cigu mjeri, gleda,
pa mu kaže, da mu ne da:
— Kad sam ljetos kosio livadu
ti si, cigo, sjedio u hladu!
Ja sam sâm se mučio, kosio,
a ti nisi pomoć doći htio. —

Cigu hvata zima grozna:
odkud njega seljak pozna.
Al je mudar i u peti,
ovako se mudro sjeti,
jer mu na um brzo palo:

»Daj mi, kume, slame malo«.
Šalu seljak ne primio,
valjda nešto ljutit bio:
— Nosi mi se, ne dam ništa,
čisti mi se iz dvorišta!

Ode cigo oborena nosa,
a zima ga prati gola, bosa,
pa ga uči: ljeti radit treba,
koji hoće zimi siena, hljeba.

Rešetari (Nova Gradiška)

ĐURO MAROSAVLJEVIĆ, seljak

VRABEC NA TUJEM ŽITU

— Donesi mi v krilu zrna, za tu živad malo rane:
za kokoši i purice, guske, pevce i purane . . .
Sneg je velik, zima luta, veter brije — ne to šala —
Pucaju na krovu čavli, senica se smrzla mala —
Puklo je je drobno srdce i ne mogla preboleti:
nigde rane ni topline — morala sirota vmreti.
A zima je, smrzavica — se se led za prste lepi,
zato zovi našu živad, da se malo bar okrepi . . .

Pi-pi . . . pi-pi . . . Gle, kak pršu koke, pevci i purani.
Evo zrna — tu pod šupom naj se živad sa narani —
Gle, kak koke noge dižu — zima im po noga striže —
Samo Čurec mladi pevec još gizdavo glavu diže . . .
I puran se stisnul, skutril — pozabil je delat buku —
Zoble živad . . . čuj, kak kluni po zemle im složno tuku.
A gle, tice kak glediju z jabukove tužno grane —
Mali štiglec i senica doživeli crne dane . . .
A gle vrabca . . . Z slame sprhnul, pak se širi i junači.
Mej kokošmi — je l ga vidiš — zoble zrjne kak domači —
Mudrijaš je, ne boji se — nazoble se se do sita —
Glavno da on ima dosta, a za druge on ne pita . . .
Zake tak ne dojdu zobat sim i one tice druge?
Žal mi ih je . . . kak glediju z grane drhčuć z glada, tuge.
Ali vrabec — taj ne mari, prefrigana to je tica —
ne on stisnut ni sramežljiv, kak je štiglec i senica.

Ne čudi se vrabcu tomu — ne on štiglec ni senica —
Misli da je junak kakov, a prava je kukavica.
Nema srama ni poštenja: niti moli niti prosi —
kak tat v tuje žito zajde — i on bere, zoble, nosi.
I još svet bi zavaraval — još on viče, još se diči,
kak je mudar, kak je velik mej drugemi semi tiči . . .
A kak vidiš potepuh je i nametnik v celom kraju —
Poznaju ga ludi dobro i za nega niš ne daju . . .

Prešlo zrjne i po štaglu razišla se živad sita —
I vrabec je prhnul v slamu, a za falu ni ne pita.
A na grane jabukove još su one iste tice.
Kak da misle o životu, kak ih šiba nemilice...
I to ti je, vidiš, slika, kak se žive na tom svetu.
Poštenje ti kadkad strada, ali je slično večnom cvetu.
I gde vrabčja drzkost vlada, gde povlači svet vu tminu,
tu poštejne skromnost širi, sunce, svetlo i vedrinu.

Vidrenjak kraj Kutine

MIJO STUPARIĆ, seljak

MAJČINA BRIGA

— Mama! Gladan sam. Kruha daj. Hlačice, kapicu — zima je.

— Ote, djeco, s Bogom! Tko bi vam svega dao!... Trpite malo!... Bog nam je tako dosudio...

A vani bura brije, snježak vije...
Majčina briga kroz oči blista,
a pjesma djece ponavlja se ista...

Volavje kraj Jastrebarskoga

ZDRAVKO RESTEK, seljak

GAZDA I SLUGA

Naš starina djed Šćepan već je davno u grobu i zemlja mu staračke kosti krije, a mi ga se još i danas sjećamo. Još i sada kanda slušamo, kako priča, kad bi se oko vatre u šumi mi djeca svinjari okupili i na podne pekli slaninu. Gdje je i od koga on čuo te priče, ne znamo. Evo jedne, da se ne zaboravi.

Neki bogati gazda unajmio u službu nekoga siromaka čovjeka, da mu sieče u šumi pruće za pletenje ograde. Pogodili se za nešto novaca i za onoliko kruha i slanine, koliko je jednom čovjeku potrebno za jedan dan.

Kad jutro osvanulo, odreže gazda onako omašan komad i kruha i slanine, dade to slugi i odvede ga u šumu na posao. Sjekao sluga pruće čitav dan, a uveče se vrati.

— Koliko si, slugo, nasjekao snopova? — pita gazda.

— Dvadeset i pet.

— A jesi li pojeo baš sav kruh i svu slaninu?

— Ništa nije ostalo — odgovori sluga.

Da nije toliko jeo, za to vrieme nasjekao bi još koji snop, pomisli gazda, i sliedećega jutra, kad je sluga polazio u šumu, odreže mu kruha i slanine za jednu trećinu manje nego dan prije.

Sluga to opazi, te će reći:

— E, gazda, to je manje nego jučer. Jedva će dostajati za dva obroka.

— Šuti, slugo, nabreći će — šali se gazda.

Sluga ne odvrati ništa, već uzme ono kruha i slanine, ode u šumu kao i jučer, a uveče se vrati.

— No, koliko si danas nasjekao snopova? — pita ga gazda.

— Petnaest — odgovori sluga.

— Pa kako to? Jučer dvadeset i pet, a danas samo petnaest?!

— Nabreći će — šali se sluga.

I gazda se nasmije, ali pomisli: Eto, unajmio sam nekakva tvrdoglavca, — te sliedećega jutra odreže mu još manji komad kruha i slanine.

Uzme sluga i ovoga dana nepravednu pogodbu i ode u šumu, a uveče se vrati.

— A, koliko si danas nasjekao snopova? — zapita gazda.

— Pet — odvraća sluga.

— To onda nije nabreklo? — na šalu okreće gazda.

— Jest bilo nabreklo, ali se stanjilo — u šalu prihvaća sluga.

— A što se stanjilo? — tobož ne razumije gazda.

— Naša pogodba i pravda, gazda — ravno će udariti sluga.

— Čini se, slugo, da ti mnogo jedeš — odbija gazda — hoće i on na ravno sići.

— Tko radi, treba da i jede — sluga će smišljeno.

— Vidim ja, da si ti neki razumnik — prekida ga gazda posramljen. — Nego, evo sjedni za stol, pa večeraj, a sjutra na posao — prema pogodbi.

Baranjsko Petrovo selo

STJEPAN BRDARIČ, seljak

ZIMA U SELU

Malene su kuće
sniegom pokrivene,
vijaju se borovi,
kad ih sjever krene.

Starci su se uvukli,
oko peći sjede,
puše duge lule
i u sniežak glede.

Negdje neka žena
kraj prozora sjedi,
šije ili veze,
malu djecu redi.

Dječica se grudaju,
sanjkaju i skaču;
sanjke im se prekrenu,
pa od zime plaču.

Naskoro će doći
i divno proljeće,
zasjati će sunce,
mirisat će cvieće...

Ilovski Klokočevac kraj Garešnice

IVAN VOJKOVIČ, seljački dječak

RATAR

Čim okopni snieg,
on odmah u polje kreće:
ore dol i brieg
i sjeme u zemlju meće.

A tad
dolazi okop, dolazi žetva,
eto i košnja i drugi rad,
doći će berba i nova sjetva,
čeka u šumi grabar i hrast.

Pa ipak
i poslije tolike muke i rada,
kad opet se javi zima i snieg,
i dalje se muči i Bogu se moli.
i čeka da opet se javi zeleni brieg.

Horvati kraj Samobora

TOMO PIPIČ, seljački mladić

SUZE

U kući nije bilo kruha.

U kući nije bilo soli.

U kući nije bilo dinara, odjeće ni obuće.

A trebalo je: i kruha, i odiela, i obuće i dinara. Svaki dan je trebalo, i te koliko trebalo . . .

— Majko, idem ja u tuđa sela, da zaslužim štogod — rekao je jednog dana mali Mlakar svojoj materi, kad je napustio školu i navršio dvanaest godina.

— Malen si još, sinko, a da bi drugi trebali tvoju snagu.

— Idem — odrezao je kratko i mužki, — vidjet ćeš, da mogu raditi.

I otišao je.

S drugima je pošao da traži posao, bilo kakav posao. Da okapa kukuruz.

Da suši sieno. Ma bilo što, — samo da radi i zasluži nešto.

Dugo je on već o tom putu u tuđa sela snivao. Godinama.

Te misli dolazile su mu u mozag najprije kao san. Poslije kao vihor. Dolazile i svijale ga, davile i napastovale, da nije mogao od njih da pobjegne.

I otac mu je tako odilazio, kao ptica selica, svakog proljeća odilazio, a u jesen se vraćao — dok je bio živ.

I ne samo otac — trećina njegova rodnog Međumurja tako je radila.

I kadgod je odlazio, uviek je veselo odlazio. I kadgod je dolazio, uviek je veselo dolazio, i uviek je nešto donosio. Koji dinar. Par kila žita.

Jedan put, bilo je to za vrieme vršitbe, kad je znao, da doma nema kruha, donio je 30 kilograma pšenice 60 kilometara daleko.

Imali su kruha.

Bilo je dinara.

I on je tako snovao. Spremao se. Čekao . . .

Susjed mu je nasadio toporište na motiku, kuma mu pozajmila dinar za prevozninu preko Drave. Za natrag — zaslužit će.

Ide on tako, ide i veselo pjevucka. Sretan je, što je dočekao taj dan. Među prvima je, koji su pošli da unovče svoju snagu.

— A kaj bi ti kopal, još si mali... Em je vekša motika od tebe!

— Još ne poznaš drača od kukuruze — govorili su ljudi, klimali glavama, smijali se i čudili, kad im se je nudio.

Hodajući tako selom, prošao ga uzduž i poprieko. Kao da su se svi dogovorili — nigdje ništa...

Ništa —

Kod kuće je ostavio udovicu mater i troje manje braće, koji nemaju kruha; koji nemaju soli; koji misle o njemu i čekaju njegove dinare.

Uputio se u drugo selo, ne bi li tamo bio bolje sreće. Isto tako.

Nedjelja. Za težake dan odmora. Većina ljudi posjedala na klupe, stolice i stolčiće — na ulici; sjedi, počiva i razgovara.

Večer. Tiho i pobožno zašlo je sunce, podielivši obilno rumenilo oblacima, koji su plovili oko njega.

Zazvonilo je na pozdrav. Ljudi su poskidali kape i počeli šaputati neke davno već davno naučene rieči. Davno. U djetinjstvu.

I on ih znade — naučila ga mati čim je prohodao. Pokuša da ih izgovara. Ne može.

Misli o kopanju i o — dinarima.

— — — — — — — — — — — — — — — — — — — —

Bliži se noć. Ljudi se spremali na počinak. On je još hodao selom.

Hoda i traži.

Još se nije zamračilo sasvim. Gdjegdje pojavile su se nježne i biele zvjezdice, kao oči radoznale djece.

Iz tuđih kuhinja šuljao se za njim miris tuđe večere.

Iz tuđih štagalja dražio ga vonj novog siena, koje ga mamilo na počinak.

Iz dvorova režali su na nj čuvari tuđe imovine.
Njegovo do onda veselo lice smrknulo se.
Njegove bistre modre očice zamutile se.

Kao same od sebe počele su mu kapati neke kapi, vrele i gorke. Potekle mu suze, tople, slane i gorke, kakve već jesu suze djeteta, kada vidi razpršene svoje sanje, najslađe djetinjske sanje, kad dobiva prvi pojam o zbilji i životu, kako ga je on tada dobivao.

Đelekovec kraj Koprivnice

MIHOVIL PAVLEK-MIŠKINA, seljak

MOMU SINU

Gledaj, sinko, sviet jadni
po toj suznoj doli,
gledaj, sinko, težke su ga
obladale boli...

Gledaj, sinko, težku li sviet
nepravicu snosi,
gledaj, sinko, zlo, nevolju,
koja ljude kosi...

Gledaj, sinko, pa kada mi
u taj sviet paneš,
nemoj i ti nepravicu
da činiti staneš...

Nemoj, sinko! Ah, kada bi
uz nepravdu stao,
proklet bio, s crnom zemljom
odmah se sastao!

Budak kraj Benkovca

GRGO PETKOVIĆ, seljak

BRIGA

Pitalo je sunašce
svoju malu sestricu,
dragu našu mamicu
smrznutu nam zemljicu:
»Čuješ, zemljo, zemljice,
mila moja sestrice,
što ti radiš sada,
kada zima vlada?
Nemaš biser rosice,
nemaš cvieća, travice —
gdjegod što je živa,
sve ti se sakriva.
Ne pjevaju ptičice,
ne vide se ribice —
Zar ne mariš više
za svoje mališe?«
Odgovara zemljica,
draga naša majčica:
»Hranu dielim sada,
dokle zima vlada.
Iz srdca mi krvca vri,
teče, da svi stvorovi,
dok u život nejdu,
sve dobe u redu.
Jer kad ode led i snieg,
gol postane dol i brieg.
Ne može ni mati
sve najednom dati.«

Đelekovec kraj Koprivnice

MIHOVIL PAVLEK-MIŠKINA, seljak

IZ SRETNE PROŠLOSTI STVARAMO SRETNU BUDUĆNOST

Jednoga liepoga proljetnoga dana uzmem svoj ručni rad, izađem pred kuću i počnem šivati. Radeći pjevam si neku pjesmicu. Ali neki tihi glas prekine moju pjesmu i upita me:

— Diete, što to šiješ?

Ja se ogledam i spazim pred sobom jednu staricu. Ona se približi k meni, a ja joj izpričam, što šijem, i pokažem joj svoje švalo. Starica uhvati moje švalo, pogleda ga, uzdahne i reče mi:

— Drago diete! Svi kažu, da je zlo. A kako ne bi bilo? Mora biti zlo. Prije toga nije bilo, kada sam ja bila mlada, pa je bio život bolji i ljepši, nego sada. Vi djevojke uviek gledate u to nesretno švalo, a uz to zanemarujete sav kućni posao. To vam poslije škodi u životu, kada se udate, a niste naučile kod majke, što vam je potrebno za život. Još se to donekle i pristoji, što si same izradite, ali one svilene bluze i fertune, što kupite — ono nije za vas, koje radite i znojite se. Naše domaće platno — to je za nas seljake: čim se više pere, sve ljepše je.

Ja sam mirno i pažljivo slušala staricu, a onda joj rečem:

— Jest istina je, što govorite, to i sama osjećam i vidim.

Baka prođe kući, a ja ostanem promišljavajući... Uzpoređujem prošlost i sadašnjost... Mora biti zlo, jer si ga sami stvaramo. Zato, drage moje sestrice diljem domovine, nastojmo same sve skupa, da odbijemo to zlo od sebe.

Taj isti dan pošla sam i na pašu. A bio je na paši i moj stric, starac od 70 godina. On mi počne kazivati, kako je bilo prije, a kako je sada. Pokaže mi na velik komad zemlje, pa mi reče:

— Vidiš, to je bilo prije sve jednoga gospodara, dok su bile naše stare zadruge. A sada na tom komadu ima puno gospodara, svaki ima po jedan slog, a velik su komad potrošili samo na međe. Zar nije bilo prije bolje, kad se to zvalo sve jednoga gospodara? Bilo je mnogo braće: svi složni za posao, i sve se brže napravilo.

Sunce je već zalazilo, i mi krenemo svaki svojoj kući. Duboko sam si upisala u srdce taj dan, kad sam slušala one liepe i mudre savjete. Tužnim srdcem moram priznati, da je na žalost tako, da mi idemo svaki dan u sve veću propast.

Skupimo zato, braćo, svoje sile, da odbijemo ono, što škodi nama i našem patničkom seljačkom životu.

Rečica kraj Karlovca

MARICA VINE, seljačka djevojka

ZA POSLOM

Zora rudi,
poju pietli,
dan se svietli,
već sunčeve
sjaju zrake.
Snaše, djeve,
starci, babe,
svak se budi —
djeca, ljudi.
Ljudi se za poslom diele,
djeca štiju knjige biele,
uče, pišu, računaju,
da u školi bolje znaju.
Rano uče svakog jutra —
kako danas, tako sutra.
Uče uviek nešto nova
s dana u dan do Petrova.

Rešetari kraj Nove Gradiške

ĐURO MAROSAVLJEVIĆ, seljak

CUZEKU

Cuzek, cuzek, ali bi rital,
da je tebi ziti van
ze te stare kmične štale,
de si pavuk prede tran.

Ti bi letel kakti tica
po dvorišču, gde je plot,
el bi mogel prelo najti,
kaj bi skočil još na pot.

Kak si skakal celo leto,
dok je bilo toplo, prah,
sakoga si kuta našel,
neje tebe bilo strah.

Tam si rital, praha digal,
srdil cucke saki čas,
vsi su na te viku zdigli,
velki, mali vu jen glas.

Ali ve ti zima ne da
nit te žmehki oglavnik,
na nega si zapet bogec,
kakti da si z gmajna bik.

Al vre dojde nazaj leto,
zraste trava, cvel bo cvet,
ti na pašu onda pojdeš,
onda bode tebi svet.

Đelekovce kraj Koprivnice

MIHOVIL PAVLEK MIŠKINA, seljak

NAŠ DJED

Bilo je to u vrieme svjetskog rata. U našem selu bijaše više zadruga, i to velikih zadruga. A između tih sviju zadruga izticala se je jedna bogata, u selu zvana — Bačanova.

Kućni gazda toj zadruzi bio je neki dida Marijan. Bio je to čovjek već u godinama, ali se nije bojao u snagi nikakvoga momka. Čovjek visok, plećat, obrvat; brkove je imao kao metle, a oči kao munja. Kad bi čovjeka pogledao svojim okom, misliš, da će te prisjeći. Bio taj dida Marijan i tvrdi Hrvat.

Mi djeca za vrieme »regracije« igramo se izpred kuća razne igre: žmiravke. kockamo se... Djeca ko djeca — zaigramo se i ne pazimo, hoće l' naići tko stariji, da ga pozdravimo. Pa se malo i otmemo... Regracija je, mislimo mi.

Al eto ko za čudo jedan put nas dida Marijan zadesi u igri, a mi ga nismo ni opazili, pa nas stade psovati na pasja kola:

— Vi jedni klipani! Zar vas to vaš gospodin uči u školi, da ne znate pozdraviti starijega čovjeka... Liepo je to od vas... Sram vas bilo... Ne poštivate svoje starije, kako ćete onda jednom druge učiti dobro... Nikad ljudi bit ne ćete... Igrate se pokraj kuća, kockate i sve što ne valja radite. A vaši otci neka liju krv na ratištu za vas kukavice jedne... Bolje da ste kod svoje marve, pa timarite svoje blago, pročitate koju liepu knjigu i čuvate to malo svoje sirotinje, što su vam vaši djedovi krvavo sačuvali. Nevaljanci jedni: poslije ćete i u bircuz, pa ćete jutro po jutro prodavat Švabama i drugim tuđincima, nek se na vašoj numeri širi drugi... Sram vas bilo...

I tako nas izgrdi na pasja kola. Mi smo oborili glave i pocrvenjeli ko paprike. Ali u to kao da se i naš dida nekako promienio te će blažim glasom:

— Ej djeco moja... Vi ne znate, što vas još čeka... Bog zna, kako će se taj rat svršit... Nešto se govori o slobodi i o jedinstvu svih Slavena... To bi bilo liepo, djeco moja, da budemo zajedno i da smo jači... Ta nisu ni svi prsti na

ruci jednaki, a di bi ljudi... Ne bi ja reko, da će to biti pošteno, kad svako hoće biti gazda... Pa onda onaj, koji je dobar i pošten, popusti nepoštenomu, samo da se ne svađaju, misleći: valjda će to proći... Pa danas pusti za jednu kariku, pa sutra za drugu, pa preksutra za treću — i tako cio niz karika. A kad je došlo do velike, moralo je puknuti. A dalje se ne može... Niti hoćemo... Slušajte, djeco moja, još jednom slušajte... Danas sutra mene nema... Nemojte zaboraviti, što vam vaš dida Marijan kaže: Čuvajte svoju zemlju, ljubite svoj dom... Ne dajte tuđincu u selo, da kupuje od vas zemlju i da na vašemu savija svoje gniezdo...

U taj čas prođe kraj nas svima poznati razpikuća Lojza i s njime doseljenik tuđin.

— Joj, joj!... Kimao je dida gledajući za prolazećima i gotovo sa suzama nastavio:

— Eto, djeco moja, vidite primjer, toga nesretnjakovića. Oženio se... Pravio molbe, da dođe kući iz rata, da pomogne nastradalim familijama u poslu. A eto ga: ženu otero — drugu doveo, pijančuje po bircuzima, prodaje zemlju pri čaši vina... pa sad i kuću. A poslije će pasti na občinski kruh... Da, da... Omladine i djece nema, brata nema... A na numeru sio tuđinac, i nitko ga iztjerat otale...

I dalje je dida tako govorio i govorio... A mi djeca slušamo. Nešto i razumijemo... Onda... I do danas sve to pamtimo. Zar samo pamtimo? Zar bi to bilo dosta?

Ivankovo kod Vinkovaca

KUZMAN NIKOLIĆ, seljački mladić

SLOBODNI DOM

O moj dome dragi,
mili kutić tvoj,
jedino u tebi
podpuno sam svoj.

Ta u tuđem nema
slobodice tvoje,
nit za mene sreće,
van u tebi što je.

U tuđemu domu
tuđa je i mati —
za tuđinske jade
ona ne će znati.

Tva mi uviek vrata
otvorena stoje,
i u tebi blago
milo nađem svoje.

Ognjište tu toplo,
očinski tu savjet,
iskrena tu ljubav,
djedovski tu zavjet.

I poštenje drago,
to najljepše cvieće,
čovjeku što nikad
uvenuti ne će.

Tuj slobode vrelo,
tu i zlo se satire,
tu čeznuće k pravdi
nikada ne umire.

Svetinja tu vlada,
slušam duše glas.
Ti nas kupiš — vežeš
kao zlatan pas.

U tebi se grudi
slobodno nam šire,
nevoljne sve misli
u tebi se smire.

Zato ne dam doma
mira i pokoja,
jer bez doma duša
ne bi bila moja.

To je moje blago —
k srcu mi se svilo —
bez njega bi crno
sve na svietu bilo.

Novo Selišće kod Petrinje

IMBRO MIOKOVIĆ, seljak

MAJČINA BRIGA

Kada majka čedo rodi,
na svoje ga prima krilo,
kupa ga u toploj vodi,
da bi diete zdravo bilo.

Zatim uzme povoj tanki,
pa povija čedo milo,
ne bi l' svojoj miloj majci
što vitkije čedo bilo.

Sad ga doji, sad ga gladi
i od srca svog cjeliva,
očima se njegvim sladi
i u njemu sve uživa.

Sad ga ljulja, sad mu pjeva:
Golubane spavaj moj!
Nunat će te tvoja maja,
dok ne dođe otac tvoj!

Mrklom noći jadna mati
nad djetetom svojim bdi;
gladna, žedna s njim se pati,
dokle diete odhrani.

Kada diete progovori,
majka uviek uči njega,
da ni rieči ne prozbori
uvredljive na bližnjega.

Kada diete odraslo je,
svud ga majka okom prati
i uči ga čuvat svoje,
a tuđega da s' ne lati.

Sa uzgojem u poštenju
u sviet majka njeg' odpravi,
on je proti nepoštenju
za pravednost junak pravi.

U poštenju i u radu
on provodi svoje dane,
i u selu i u gradu
on se kloni svake mane.

I eto ti dođe doba
na ratište mora poći,
da se bori poput roba,
pa mu doći il' ne doći...

Tad zaplače jadna mati,
na grudi si stišče sina,
a onda se sama pati,
u srdcu joj jad i tmina.

Rad pohlepe, zvjerske težnje,
zbog nesretne mržnje krute,
osvajanja, divlje čežnje,
narodi se kolju, mute.

Ne pita ta čeljad luda,
kol'ko svaka majka pati,
i hoće li svietom svuda
mnoga majka zakukati.

Vranik-Lovinac kraj Gračaca

STJEPAN ŠARIĆ, seljak

NEGDA I DENES

Negda su ludi i deca
stavljali lovke i žmiče,
na nih su zvezali zrno
i tak su lovili tiče.

A tiči — mladi i ludi,
pred očmi bilo im crno —
vjeli se, vlezli vu ropstvo
za ono kukavno zrno.

A denes? Ni jeden tič
nejde vam više vu žmič —
si su oni, bili veliki il mali,
nekak prefrigani i mudri postali.

Negda su se vrabci deda od slame
plašili, strašno bojali,
a kak tekar onda, kad su od pruta
pušku i kople mu dali!?

Čim su ga v žitu opazili,
zaplakali su, začvrglali,
pak su čim dale i čim brže
bogci leteli i bežali.

A denes?
Dedu od slame po glave skaču,
možđani mu kluju
po koplu mu pluju,
siti od žita na njem sediju,
čkomiju i niš se ne bojiju.

Vidrenjak kraj Kutine

MIJO STUPARIĆ, seljak

MOMU SELU

Pod moslavskom našom gorom
tamo jeste moje selo.
Voda teče njegvim dolom,
u njemu je sve veselo.
Svud je šumom okruženo,
vinogradom opasano,
sa njivama ukrašeno,
a sa voćem zasađeno.
Kad procvatu livadice
i zeleni naši luzi,
sve je živo ko pčelice —
nikog nema tad u tuzi.
Nasred sela crkvica je
i na tornju zvono glasno.
Kad zazvoni, svaki čuje,
na molitvu zove jasno.
Ljepšeg sela za me nema,
štogod moje oko vidi,
pa ni usred bujnog Sriema.
I nitko se s njim ne stidi.
Zar već bolje može biti,
nego što je moje selo?
Kog bogatstvo veće kiti,
tako sretno nij' zacielo.
To i otci znali jesu,
kad su amo doselili . . .
Slava njima i sad gdje su,
a sinci im sretni bili!

Gornje Jelensko u Moslavini

IVAN MILOŠEVIĆ, seljak

MOJE SELO

Moje selo pokraj Save vode,
sa tri strane puti k njemu vode;
moje selo mala dolinica,
u njem živim malo godinica.
Živila sam u to malo doba
doživila mlada svega toga.
Sad će biti godinica dana,
što je naša sloga osnovana.
Naša mala sloga bujno cveta,
daj joj, Bože, živjet mnogo ljeta.
Živjeti će, jer nam ljudi rade,
oni slogom sebi sreću grade.
Mi Hrvati samo napred sada,
da seljačka sloga svud prevlada!

Strelečko kraj Siska

JAGICA VRANIČ, seljačka djevoka

MOJE SELO

Bilogori na vrhuncu
pružilo se moje selo
okrenuto prema suncu
uviek zdravo i veselo.

S obje strane moga sela
prostrle se livadice,
i priroda ko da htjela
stvorit bajne livadice.

A na sjever sela moga
zasađeni vinogradi,
darak to je višnjeg Boga
onom, koj se muči, radi.

Lipovo Brdo kraj Bjelovara

MARKO PUCINA, seljački mladić

MOJE SELO

Sred Pokuplja u nizini
nalazi se selo moje,
uz obalu rieke Kupe
poredalo kuće svoje.

U mom selu bilo mraka,
straha, muke i nevolje,
ponestalo skoro zraka —
al sad kreće sve na bolje!

U tamu je iskra pala
i razgoni mrki mrak,
knjige krče sebi pute,
pobieđen je crni vrag.

Pa kada se prosvjetimo,
bolje sunce će da sine,
stajat ćemo jaki, složni
na braniku domovine.

A kad sunce cielom rodu
u slobodi, pravdi grane,
gradit ćemo svoj na svome —
dočekati bolje dane.

Mekušje kraj Karlovca

STJEPAN OSTERMAN, seljak

ŠOKAC-HRVAT

Šokica mi mila mama,
Šokac mi i baća,
pa i ja sam Šokac-Hrvat
u širokih gaća.

Na gaćama ekle imam
i košulju lipu,
to je uvik Šokcu bilo
na ponos i diku.

Prsluk mi je sav od svile,
šešir mi je krasan,
ja se nikad tog ne stidim,
jerbo Šokac ja sam.

Imam čizme lagovane,
a to nema svako,
zato velim, da ni Šokac
nije biti lako.

Ovo mi je sve sašila
moja mati mila:
ja joj ljubim njene ruke...
Sretna, zdrava bila!

Vajska kod Ođaka u Bačkoj

MATO AUGUSTINOV, seljački mladić

ZAPUŠTENOJ KUĆI U SELU

Ostavljena si sama,
prazna si;
hladna i tužna —
jadna ti.

Krov i na njemu slama
sve curi,
uz stienu razpucanu
drač i koprive
dosižu na krovu slamu.

Na stieni visi
snovača,
stan,
a gdje je ona prelja,
što je snovala i tkala
izpreden lan?

A gdje je gazda,
što je kosio oko tebe,
čistio, čim je svanuo
dan?

U gradu . . .

Podvornik, gospodin,
izmeće:
čisti, briše gospodsko smeće,
zamišljen, izgubljen
seljački sin
u gradskom jadu.

A ti ga zoveš,
kućice stara,
da te pridigne,
sasma podigne,
iz tebe da novu stvara.

Brojiš danke,
lievaš puno suza,
da tvoj gospodar
ne bude sluga,
pa makar to bio
kod — velebanke.

Zoveš i čekaš,
kućice stara . . .
Željna si vike
mališana,
željna pjevanja
i uzdisanja,
i smieha i plača
i razgovora sladka.

A on, da li će doći?

Da l' će se gradskog
života i zagrljaja
oteti moći?

Misli on na tebe,
kućice stara:
na svaku slamku
na tvome krovu,
na svaku travku
u tvome dvoru.

I na snovače,
što su na stieni,
i na stan —

na onu prelju,
koja je prela
i tkala lan.

Zadovoljan nije,
jer samo bit svoj na svome
sreća je prava,
vjeruj mi, kućice stara!

Oj da se vrati
tvoj gospodar
i da poljubi tvoj
stari podsek i tram,
što su gradili
njegovi starci,
dedeki i stric, —
gradili mali svoj hram.

O puno, puno
u liepom gradu
on na njih misli,
a da l' će se vratit
iz vrtloga tog
i tebe, kućice, počastit,
to zna samo Bog.

Korija kraj Virovitice

MARA MATOČEC, seljakinja

PRIČA

Jednoć Bog po svietu proći htjede —
svetog Petra jošte sobom uze —
da vidi život ljudi i njihove biede,
ima li u žiću veselja ili suze.

Zašli Zagorcu i pitaju, što si želi.
On reče: »Novac bude il' ne bude,
samo da smo mi veseli«.
I Bog mu reče: Neka ti bude.

Zađu Sremcu i pitaju: »Šta bi rada?«
On reče: »Bieli hlebac i slanine,
ja drugo tražit ne znam sada«.
A Bog reče: Neka ti bude, sine.

Došli Slavoncu. »Što se tebi hoće?« —
»Pitat ću ženu«. On u kuću pođe.
Žena bi svilu, a muž konje. Razpra poče.
To Bogu bje dugo i on dalje prođe.

O pričo ti pusta, kako li sudi!
Pa kuda ti braća seljačka druga?
Zar da se do njih ni Bog ne potrudi?
Da l' vlada imaština ili tuga?

Priča je priča, al jednu zbilju gata,
da nesložnima ni Bog ne daje.
Pa kad ne znamo dana ni sata,
budimo spremni, da Bog ne ode dalje.

Jest, vrieme će doći. Vrieme je tude!
Da se izrazi duša seljačka svaka:
Hoćemo slobodu, pravica da bude.
Al sloga naša mora biti jaka.

Kupinečki Kraljevac (Pisarovina)

DRAGUTIN AŠPERGER, seljak

SELJAČKA BUNA

Mnoga ljeta prošla težka i krvava,
što se seljak borio za seljačka prava.
Gubec prvi digo je bunu sa seljaci
proti težkom nasilju i velikoj tlaci,
da i seljak bude svoj gospodar mali,
da ne budu vlastela sve plodove brali.
Pravicu je htio i punu slobodu,
podigao bunu na biesnu gospodu.
Podigao Gubec seljake na djelo,
probudio maleno ali složno selo,
skupio seljaka dvadeset tisuća
u njima je bilo snage i pregnuća.
Mora se početi veće jednom sada,
da nasilje težko već više ne vlada.
Pograbiše motike, sjekire i kose,
to oružje svoje prot nasilja nose:
U boj sad se mora — drugo ne preosta —
nasilja i tlake već je bilo dosta.
Al Drmačić Šime Matiju izdade,
jer mnogo imanje tad njega zapade.
A seljaci tužni onda nastradali,
još bolje gospodi u ruke zapali:
gospoda ih meću na najveće muke:
po granama vise ko plod sa jabuke.
A Matiju vođu živa uhvatiše,
na užaren stolac njega posjedoše,
usijanu krunu na glavu vrgoše . . .
Spališe Matiju, ali ne slobodu —
sada ona sviće hrvatskomu rodu.

Galovićselo kraj Kralovca

DRAGUTIN BILIČIĆ, seljački mladić

GOSPODAR KMETOVA

U ono vrieme živio je bogat čovjek, koji se po svojim pravima i položaju nazivao grof. Imao je liep dvor na najljepšem mjestu cieloga kraja, oko njega perivoj, a podalje gospodarske sgrade, u njima liepe konje i drugu marvu. Posluživali su ga mnogi naoružani i nenaoružani sluge. On je posjedovao svu plodniju zemlju toga kraja: oranice, livade, vinograde i šume.

Na grofovom posjedu na lošijoj zemlji živjelo je mnogo ljudi — seljaka — koji nisu imali prava, već samo dužnosti da badava rade grofu, i sbog tih dužnosti zvali su se kmetovi. Njihove kuće bile su male i slamom pokrite. Zemlja, na kojoj su živjeli, bila je vlastničtvo grofa, te su od nje morali davati desetinu priroda grofu.

Bogati grof imao je svega, koliko je želio. On nije nikada okusio one muke i znoja, koji je Bog radi grieha praotca Adama odredio ljudima na zemlji. Za njega bi zemlja bila pravi raj, samo da nije bilo nepokornosti među kmetovima, kad ne bi izvršili dužnost napram njemu, što ga je znalo silno uzrujavati.

Ali grof je kod kralja, poglavara zemlje, imao više prava nego svi kmetovi, a imao je u državnoj upravi — kao i drugi grofovi — visoki položaj i tako sudjelovao kod krojenja zakona: prava i dužnosti, pa je uviek mogao pomoću svojih vjernih sluga upokoriti nepokornjake, s kojima je onda postupao još strašnije i okrutnije nego prije.

I ako je grof bio okrutan, ipak se jednoć dogodilo, da je nekom na pola golom siromahu poklonio jednu staru haljinu.

A došlo je i vrieme, da je i njega neumoljiva smrt svojom kosom zakvačila, te on umre. Njegovo tielo sahranili su u liepu grobnicu, koju si je on pripravio na jednom brežuljku, a duša ode na drugi sviet.

Dođe grof pred nebeska vrata, pa kako je sveti Petar bio zaposlen primanjem mnogo ljudi, a grof se nije naučio da čeka u redu, umakne nekako kroz vrata u nebo.

Tu na jednom stolcu prepozna onu haljinu, što ju je na zemlji poklonio siromahu, obuče je brzo i sjede na stolac.

Mnogobrojni seljaci, bivši njegovi kmetovi, koji su u okolo sjedili, prepoznaju grofa i preplaše se, ne će li on i ovdje opet zavladati nad njima. Odmah su pred Gospodara neba podastrli molitve, da grofa odstrani.

Gospodar neba pošalje jednog anđela sa plamenim mačem, koji iztjera grofa van iz neba i preda ga svetom Mihajlu i svetom Petru, da izvide, kamo on spada.

Oni mu rekoše, da su sva njegova djela crno zapisana osim jedine haljine, a to je premalo, da bi dobio mjesto u nebu, te ga otjeraju put pakla.

Kako je grof na sebi odnio haljinu, koja je bila u nebu, ona se je sjala poput sunca. Kada su đavli iz pakla spazili, da im se netko približava u nebeskom sjaju, preplaše se, da protiv njih ide vojvoda vojske nebeske, kojeg mora da sliedi njegova vojska, digoše veliku galamu te stanu u obranu rigati silni dim i pepeo protiv grofa, da je on jedva uzmaknuo natrag.

Kuda će grof sada druguda, nego otiđe i prijavi se u čistilište.

U čistilištu mu rekoše, da je tu mjesto samo za one grešnike, za kojima dolaze molitve sa zemlje. I budući da za njim sa zemlje dolazi bezbroj seljačkih kmetskih kletvi, ne htjedoše ga ni tamo primiti, nego mu svukoše sjajnu haljinu, da ne pravi sbrke i iztjeraše ga van.

Grof ne znajući sada, kuda bi, kruto požali za zemnim životom i zaželi otići nazad na zemlju. Kao umrli čovjek nije to mogao tielom, nego je samo njegov duh odlutao na zemlju, gdje je bio nevidljiv za živi sviet.

Tok vremena na drugom svietu i na zemlji tako je različan, da su na zemlji već prošla stoljeća, dok je grof na drugom svietu proboravio samo par dana, i zato se je na zemlji sve promienilo, da on nije gotovo ništa prepoznao.

Kad je došao na mjesto svog posjeda, našao je naseljene seljake, koji se više nisu zvali kmetovi, a u njegovom dvoru bila je škola za seljačku mladež.

Ne znajući sada od žalosti, šta da počne, otiđe još pogledati svoju grobnicu. Tu je našao samo hrpu porušenog kamenja, zaraslog dračem i trnjem, gdje su se nastanili gušteri.

Dok je on to u žalosti promatrao, iza grma skoči pred njega đavo, pa se izdere:

»A gdje si ti bio toliko vrieme, od kada ja tebe već tražim!«

I pograbi đavo nesmiljeno grofa, te odvede sa sobom bivšega gospodara kmetova — tako se barem priča . . .

Kupinečki Kraljevac kraj Pisarovine

DRAGUTIN AŠPERGER, seljak

BAKICA

Bakica stara kod peći sjedi,
unuče svoje lagano ziba,
kudelju prede, Bogu se moli,
mislima sliedi, očima gledi:
malene piliće,
patkice, guščice,
praščiće, teliće
i na klupko svoje
i tuđe dječice.
Sve ih u srdcu svom
nosi i dvori,
mlade i dangube
uči i kori . . .

Odlaže prelo,
poredi kuću,
pripravlja jelo,
očisti suđe . . .
Ipak na čelo
znojno i velo
probija na čas
smiešak vedrine,
sreće, topline . . .
Hita i trči staračko tielo:
briga ju mori zibku pogledat
i s osjećajem baš prave majke
usnulo čedo ljubi u čelo.

Volavje kraj Jastrebarskoga

ZDRAVKO RESTEK, seljak

SAVIJAJ DRVO, DOK JE MLADO

Bio neki muž i žena, pa imali sina jedinca. Oni su ga mazili i svakojakve milošte mu davali. Nitko ga ni prstom nije smio taknuti. U tom on i poodraste.

Jednoga dana ukrade taj dječak iglu kod susjeda i donese je kući. Majka ga pohvali, a otac mu dade za nagradu jabuku. Drugog nekog dana donese on kući jaje. I opet ga majka pohvali. Trećeg dana donese koku. I opet ga majka ne pokara, već ga pomilova.

Tako, dok je bio malen, donosio malene stvari, a kad je narasao velik i jak momak, hoće on kobilu pa vola. Ali ljudima to dodijalo, te ga najurili — i on pobjegne u šumu među hajduke.

Od toga prošlo nekih dvadeset godina, i njegov se otac vraćao sa sajma, gdje je prodao volove. Išao on kroz neku veliku šumu; kad usred te šume, a ono pred njega skoči velik i jak čovjek. Taj zaustavi starca i kaže:

— Daj, stari, pare!

Starac vidi, da nema šale, izvadi novčarku i pruži je tomu čovjeku. Ovaj uzme pare i veli:

— Hajde, stari, sa mnom!

Starac pođe u strahu za svoj život. Pošli oni malo dalje, a lupež viknu:

— Stani, stari! Vidiš evo ovaj debeli hrast? Da ga odmah prelomiš!

Obnevidio starac. Ali mu lopov viče, da mora pokušati. I starac kuša, ali dakako — ni makac. Gdje bi tko mogao prekinuti hrast! Tad će lupež:

— Ne može se, dakako, ne može . . . No, deder, moj stari, sad prelomi ovaj mladi tanki hrastić.

Starac učini lupežu po volji i svinu hrastić do zemlje. Onda će mu lopov:

— Pusti! . . . Pogledaj ovamo . . . Ti me ne poznaješ?! Dakako, promienio sam se u ovih dvadeset godina . . . Ja sam tvoj rođeni sin . . . Možda se sad sjećaš onih rieči: Savijaj drvo, dok je mlado! . . . Da si ti mene tukao, kad sam ukrao iglu i

dok sam bio mlad kao i ovaj hrastić, bio bih danas pošten čovjek, a ne hajduk i lupež. A sad je kasno, jer sam prestario kao i ovaj hrast, te ga ne bi ni četrdeset ljudi prelomilo.

A onda mu vrati novčarku s novcem govoreći:

— Evo ti novac! Idi kući i kaži majci sve, što se dogodilo.

Ludinica kraj Kutine

MIJO GRGURANIĆ, seljački mladić

MRTVA

Ko iz kamena izklesana
ležiš na odru, majko moja!
Zar ne ćeš više da otvoriš
za uviek zatvorena usta Tvoja?

Ljubila si mene, majko,
kao nitko do Boga.
Kako li si liepo pjevat znala
nad zibkom sina svoga.

U tu jamu da te spuste?
Zar uviek tu ćeš biti?
I tu će morat za te, majko,
sin tvoj uviek suza liti?

Al' si mi nešto ostavila,
što samo Ti znaš dati,
da će i poslije tvoje smrti
jedna mi ostat mati.

Horvati kraj Samobora

TOMO PIPIČ, seljački mladić

STARAC I DVA MLADIĆA

U staro vrime bio jedan starac seljak. U njegovu selu živila dva bogata mladića. I ta dva mladića uvik se rugali tomu starcu. Starcu bilo težko, ali im nije mogao ništa.

Jednog dana otišao starac u polje orati. K njemu dođu i ona dva mladića i stanu mu se opet rugati: plisko, balo, slino . . .

Tu slučajno naiđe kralj u lov i čuo, kako se oni rugaju starcu. Kralju je bilo žao starca, te smišljao, što bi. Tad priđe starcu i mladićima te reče:

— Je l' de, starče, pao je snig po planinam?

A starac će:

— Jest, kralju, i polja se mašio.

Na to će opet kralj:

— Jesu li ti svi konji u planini?

— Nijedan nije živ, svi su pokrepali, odgovori starac.

— Poslat ću ti dvi patke, pa ih operušaj, što bolje moreš.

— Fala ti, kralju, ja ću ih operušat, kako znat budem najbolje.

Ode kralj, a ona dva mladića počnu se još više rugati starcu:

— Kako ćeš ti kralju patke perušat — ti se ne znaš ni najist! Baš je i taj naš kralj lud!

Sutradan kralj rano pošalje svog slugu, da mu oštro dotjeraju ona dva mladića. Dođu oni prid kralja, a on ih upita:

— Kažite mu, što sam ja jučer sa starim razgovarao?

— Govorio si starim, da je snig po planinam, i pitao si, jesu li mu konji svi u planini, i rekao si, da ćeš mu poslati dvi patke, da ti ih operuša, — odgovore mladići.

— Dobro — reče kralj — a vi mi morate protumačiti, što znači to.

— E, to mi ne znamo, odgovore oni, smišeći se.

— Ne znate?! Ako ne doznate, dat ću vas oba na smrt.

Pobojali se oni od tih riči i stanu plakati.

— Plač vam pomoći ne će, već brzo idite, a još brže da se vratite, ako vam je mila glava.

I mladići odu.

Idu i razmišljaju. Stanu i opet razmišljaju. I tako dalje, a ničemu dositit se ne mogli.

Kako snig u planinam, gdi je lipo i toplo vrime!

Gdi bi starcu konji pokrepali u planini, kad ih nij' imao ni u staji!

Ludo pa ludo — ka i ono o dvi patke.

Al znaju oni: kralj je strog, te će izvršiti, što se zarekao. A svakomu je mila njegova glava, kamol' ne bi bila mladom. Valja stoga dosititi se, te opet razmišljaju i prokazuju. Pa kad u pameti svojoj nikako ne nađu valjan odgovor, uvide, da je najbolje ipak poći k starcu i njega pitati.

I svrate se k njemu. Izkažu mu sve redom, što i kako im kralj naredio.

— Kaži nam, starče, na što onaj govor?!

— E, e... Gdi bi plisko to znao! — odvrati starac.

Pitaju mladići i dalje, a on im svejednako ne odgovara, već se smijuli: gdi bi to znao balo... pa slino...

Vide oni, da starac zna valjan odgovor, ali ga ne će prokazati. I više ne pitaju, već mole lipo, pa lipše i lipše, a najposli i zaplakaše:

— Išči, starče i po Bogu brate, blaga koliko hoćeš, samo nas spasi od smrti!

— E, to je druga pisma! — reče on i zapita od svakog po 100 zlatnih dukata.

Oni to jedva dočekaše i izbrojiše.

Tad im starac reče:

— Kralj me zapitao, je li pao snig po planinam, a to je mislio moju sidu kosu na glavi. Čuste, ja sam mu odgovorio: da se i polja mašio, a to je moja brada, koja je već počela biliti. Što su mi konji pokrepali u planini, to su moji zubi, koji su mi izpali. A dvi patke vi ste, koje mi je kralj ovako poslao, a ja vas eto dobro operušao, pa mu to javite.

Što će drugo mladići, već odu kralju, a on ti ih sasluša i pusti s mirom.

I od sad su starost poštivali.

Kovači na Duvanjskom Polju.

MATE IVANKOVIĆ, seljak

ODJEVEN GLAVAN A BOGAT PAMETAN

Bilo — kažu — u Bosni neko čudno selo.

U tom selu živio siromah s mnogo nejake djece. Djece mnogo, a ni zemlje ni livade nikakve, već imao malu bašćicu, u kojoj bi djeci sadio krumpire.

Jednom prilikom ode i on kao i drugi seljaci na sielo, na razgovor. Tu u tom sielu njega kao rutu i siromaha nije moglo zapasti mjesto za stolom ili u pročelju, nego siromahu zna se mjesto u uglu za vratima. I kako je uviek bio naučan u ugao, tako će i te noći sjesti, samo će ga sreća poslužiti i dobiti će rieč, da i on nešto reče.

I on poče govoriti:

— Dragi prijatelji! Čujte, što mi se dogodilo; a znam, da mi ne ćete vjerovat.

Ali svi u jedan glas govore:

— Ruto, da čujemo i tebe!

I tad on poče o svojoj potribici pričati:

— Imo sam, ljudi, nešto krumpira, i došli miši, pa mi sve izgrizli u mojoj fukarešćini, pa sam bez igdi išta..

A družtvo »kraknulo« na njega sa vikom:

— Šuti, šugo! Šuti, drpo! Ne laži! Di će miši krumpire izgristi!?

A jadni seljak umuknu kao niem i nije ga za dugo u tom družtvu progovorio, jer su ga izsmijali i zastidili.

Nu godine prolazile, djeca rasla kao iz vode, i moj ti se krpo kojekako ali pošteno s djecom probijao kroz život. Djeca dorasla i do posla, a bila su vriedna, te radi i zarađuj danas nešto u mjestu, sjutra više gdjegod u daljini, a odsvud donosi i šalji kući otcu po koju paru. Eto, hoće i siromahu gdjekad njegova djeca svratiti pod krov sreću i blagoslov Božji.

I naš ti čovjek nešto štedio od djece dobiveno i sam se još više posla hvatao, te uzeo kravu, pa konja, vola, uzeo i malo zemljice i livade, obukao bolje i ljepše sebe i ženu, sastavio plug volova, te počeo o sebi gnojiti i orati... I bilo odsad dosta masla, dosta žita — a bome i ugleda u tom čudnom svom selu. Ne sluša on više: »Šuti, ruto! Šuti, drpo... trpo... šugo«, već »zdravo, gazda...,« Počeli se ljudi sve više za nj

zanimati pa i po selu šaputati, da ga izaberu za glavara. Tako i bi, te naš siromah posta prvakom toga sela.

Ali ne lezi vraže!

Našem čovjeku sve to poštivanje bješe i milo — ta svaki je u tom malo griešan — ali istinu reći: bje mu čudno. Kako ne bi bilo čudno, ta sjećao se onih dana, kad su mu djeca bila nejaka i kad nije imao ništa nego ono krumpira, kojih nije imao gdje držati, te su mu ih miši izgrizli, a to mu niesu htjeli vjerovati ljudi na selu!

I tako to sielo od nekada ne dalo mu mira, pa se opet jednog večera uputio na razgovor.

Sada on dakako ne sieda u ugao za vratima, već se smjesti u pročelju za stolom i kod svieće, a svi ga nudekaju, da govori.

I on progovori:

— E ljudi, braćo i prijatelji, nešto ću vam reć, a znam unapríd, da mi ne ćete vjerovat.

A oni svi u jedan glas:

— Nude, nude, samo ti govori!

— Onda čujte, ljudi! — nastavi glavar. — Skinuo sam jesenas sa pluga lemiš i bacio ga na tavan, pa došli miši i prigrizli mi lemiš i crtalo, i ako su od gvožđa.

I tu glavar časak se prekinuo, a prisutni zavikaše:

— Jest moguće, moguće je to, glavaru! To se može trefit...

Glavar se nasmieši i reče:

— Vidite, ljudi. Nije l' vam čudno, da meni sada imućnu čovjeku i glavaru miši i lemiš mogu izjest, a nekoć mi siromahu nisu mogli — krumpire! Nego evo što: birajte vi sebi drugoga glavara, jer ne bih htio da se i o meni govori: Odiven glavan, a bogat pametan...

Tomislavgrad na Duvanjskom Polju

MATO ZVONAR

SELJAČKA KUĆA U LINIJI S OBRSTAROM

Bilo je to u vrieme vojničke vlasti ili, kako bi naši stari Ličani kazali, za »vojne krajine« u Lici. Zavitlalo je u glavama tadanjih državnika, da se u smislu gradske civilizacije urede i sela. Bilo je tu svakakvih naredaba i odredaba, za koje su mnogi Ličani bili batinani, a neki su i »štrik omrsili«, jer se nisu htjeli pokoriti tim odredbama i naredbama, jedno zato, što Ličani ne primaju lahko novosti, a drugo i najviše zato, što su osjećali i znali, da ono, što dolazi od te zemaljske gospode — bili ono kragli ili pertli, kravate ili mančete — da je to većinom proti seljaku.

Takav jedan recept, po kojem je seljak tobože morao poljepšati svoj život, prikazuje i ovaj istiniti događaj.

Jednom izišao »befel« (zapovied) od vojne komande u Gospiću, da se sve kuće imaju »prenieti« u jednu liniju uz ceste ili seljačke putove. Zapovjednik vojne komande bio je neki pukovnik ili »obrstar«, kako su ga naši stari nazivali. Nije šala: befel je befel, izdao ga tko mu drago, a kamoli obrstar. Tako su govorili naši stari Ličani.

Sad nastade selitba. Neprilike su to... Siromah seljak jedva sabio potleušicu i štalicu, ogradio tor za blago, zasadio par voćaka i drveća za obranu protiv vjetra (tada na voće malo se računalo za hranu i prodaju, nego je sađeno samo za zaštitu od vjetra i sunca), ugnojio je vrt za povrće, izkopao kakav bunar — ili bolje reći — lokvu za vodu, a sad je sav trud uzalud, jer »befel je befel« i treba tu zapovied izvršiti, te vući, rušiti, sjeći — seliti u liniju, jer drugoga izlaza nema nego »štrik« ili u hajduke...

I u istinu su nekoć zbog takvih naređenja mnogi skakali u hajduke. Ali ne može svaki ni u hajduke: tu treba energije, odlučnosti i sigurnosti. Takve i slične misli vrzle su se u glavama zastrašenih seljaka, i nije bilo druge nego seliti, pa su to mnogi i učinili.

A neki kuražniji i sačekaše, da vide: možda da gospoda ipak dođu k pameti?! Možda će malo promisliti i uvidjeti, da

nije lako, a ni koristno sve ono izvršiti, što se lako može predložiti i naložiti? ... Ali da ... Ne lezi vraže: neki doušnik prijavi obrstariji, da mnogi ne će seliti, nego čekaju izmjenu naredbe.

To je razljutilo pukovnika i on izda novi befel i u njem javi, da će glavom doći u svako selo k seoskom starješini, da vidi, koliko se ljudi drže njegove naredbe. Što je rekao, nije porekao, zaputio se i u najzabitnija mjesta. Među takva spada i selo Smokvić, a pogotovo zaselak Sekulić-dolac. Tamo vodi težak put i za samačka konja, a o kolima ni govora.

U tom Sekulić-docu živio je seljak i tadanji seoski starješina, Mate Sekulić. Doznao Mate, da će taj i taj dan doći obrstar u Smokvić pa onda da će ravno i k njegovoj kući. Prepao se čovjek. Nije šala: on seoski prvak bio dužan ljude prisiljavati na »liniju«, i on sam morao seliti, a nije to učinio ...

Težke misli jave se Mati u glavi. San ne će nikako na oči. Misli danju i noću, ali ništa valjano da smisli ... On seoski starješina, i kad bi bio izvršio naredbu, zna, da nije šala dočekati obrstara. Kako ga sresti? Čim ga ponuditi? Prevelik je on gospodin, da mu skuha palentu. Pa kad bi je i bilo! Tako ni o njoj, pa ni o prgi (prženi mljeveni ječam, kaša) i rasolu ni govora ... Eto i bez »linije« težko, a s »linijom« ...

Pojada se Mate svomu susjedu, koji je služio u Gospiću, pa je poznavao glavom obrstara. I on mu reče, da gospodin obrstar nije baš tako izbirljiv, pa da će biti zadovoljan i sa skorupom (kajmak), sirom i pečenom janjetinom.

Ta rieč osokolila Matu, i on pomisli: A, lahko ću ja. Ima u mene prilično blaga, koza i ovaca. Pa, tako, ima i skorupa i sira i janjaca. Naći će se i drva, pa ću već nešto spremiti ... Bog zna, možda obrstar i zbilja nije loš: i on je čovjek, koji jede ... Možda sve dobro prođe? ...

Dođe i dan dolazka. Dolazi obrstar na konju: lice bielo, a i vlasi pomalo, carsko dakako odielo, sablja se sjaje kao sunce ... Ali i na Mati svečano odielo: kapa od crne janjeće kože, ječerma od crvenoga skerleta i po njoj puceta od srebra, brneveci vuneni modro obojeni, opanci pripletanci, pokriven sa crvenom vunenom kabanicom.

Nazva Mate dobrodošlicu: progunđa neku s koca neku s konopca. Bio bi možda što još, ali ga prekinu jedan pratilac,

da je sve dobro, ali da su već dva sata, pa se obrstar umorio i ogladnio i najvolio bi što založiti ...

Uvede Mate gospodu u kuću, pa će okrenuti zatrpavati skorupom i sirom, a onda vrućom policom i janjetinom.

Znade se, da glad i dobar želudac baš ne paze na svaku sitnicu, pa se jelo iz jedne zdjele i prstima. Žlica se doduše u Mate našla, ali viljuška? Od kuda ona Mati, kad on i ne ču za tu čudnu rieč. U ostalom svaki je sigurno izkusio, da su prsti najsigurnija viljuška.

I tako gospoda zadovoljno i slastno jedu, a Mate donosi i donosi. A gdje se donosi i slastno jede, tu se svakako manje govori. A kad se došlo i do govora, onda se o svemu govorilo, ali o naredbi ništa ...

Stignu i čas razstanka. Razstaju se, rukuju se. Ali Mati ne da nešto mira, pa će polustidljivo: — Ma, gospodo, nešto bi vas molio. Čuo sam, da ima neka naredba, da se sve kuće prinesu u liniju ... Pa ja sam, znate, ovo u ovoj pustinji i sve ne primam pod gotov groš ...

Još ne doreče, a obrstar ga prekine:

— Ne boj se ništa! Nego ako bi te netko gonio, da seliš odavle, reci mu otvoreno, da je tvoja kuća točno u liniji sa obrstarom.

Vranik-Lovinac kraj Gračaca

STJEPAN ŠARIĆ, seljak

MALI PETAR NADMUDRIO TRI POPA, ADVOKATA I SUDCA

U Bosni prije svjetskog rata živio neki seljak rimokatolik imenom Ivan .

Čovjek mirne duše i dobre savjesti. Imao je liepu stoku, osobito ovce. A imao je i sina Petra, trinaestgodišnjeg jedinca, kojega je vrlo volio i vazda bi ga slao ovcama, da ih čuva s ostalim pastirima. I uviek mu govorio:

— Budi, sine, pametan i ne daj se nikomu prevariti.

Jedno jutro Petar sa drugima pastirima potjera ovce na pašu u polje. Tjera on ovce, kad najednom skoči zec iz trna među ovce, pa se pomete u trku sad lievo sad desno. A mali Petar priskoči, uhvati zeca, obraduje se i poviče:

— Valaj sam jutros sretan! Evo mi zeca!

Slete se pastiri radujući se Petru i njegovu lovu, a on im rekne, neka mu čuvaju ovce, jer će on kući odnieti zekonju, pa će se onda vratiti. Pastiri pristadoše.

Nosi Petar zeca kući veseleći se, da će obradovati svoga otca. Idući tako opazi jednog svećenika koji je jahao njemu u susret. Poznaje ga Petar dobro. To bijaše fratar franjevačkog reda, baš njegove župe, a dobar prijatelj njegova otca.

Susretnu se. Petar pozdravi zakonošu sa »Hvaljen Isus«, a on odgovori: »Vazda Isus i Marija«, zaustavi konja i upita Petra, što nosi.

Petar smiešeći se pokaže zeca i izpriča, kako ga uhvatio, a fratar zatraži, neka mu ga proda.

Počeše se Petar za uhom i razmišlja, što bi. Žao mu dati zeca i ne odnieti ga kući, a opet strah ga, da će uvrieditи zakonošu, prijatelja svoga otca.

— De, prodaj mi ga. Ja ću odmah platiti! I nosi ga ravno u moj stan i podaj slugi i reci, neka ga pripravi za večeru. I reci još slugi, da će sa mnom doći na večeru dva gosta, jer je danas u mjestu vašar.

Što će sad Petar? Nešto treba odgovoriti. I reče:

— Oću, oče poštovani, ali mi odma plati — i to dvije krune . . . za manje ne dam, pa kome bilo . . .

Fratar pristane i dade Petru dvije krune, a ovaj obeća, da će zeca slugi predati, te se rastadoše.

Krene Petar prema župi, ali ga namjera namjeri na popu pravoslavnog.

Nazove Petar:

— Dobro jutro!

— Dojutro — odvrati popo i upita: A što nosiš, mali?

— Zeca — odgovori Petar.

— E daj mi ga prodaj i nosi ga mojoj kući. Predaj ga popadiji i reci joj, neka ga pripremi za večeru. I reci, da će doći sa mnom dva gosta, jer je vašar danas.

To popa reče, izvadi forintu i daje Petru. Petar jami forintu i odmah pođe dalje, a popa za njim vikne:

— Jesi li razumio: pridaj ga popadiji!

— Jesam — okrenuvši se odvrati Petar i nastavi put.

Ide Petar i sve razmišlja, što bi sad uradio; no u to se pred njim stvori hodža. Jaši on konja zelenoga, sustane, pogleda Petra i upita:

— Ej mališane, šta to nosiš?

— Zeca, što sam ga jutros u polju uvatio.

— E, e, uvatio zeca, zeca! . . . Da mi ga prodaj, mali!

Petar videći, da je gospodi drag zec i da ga jutros sreća prati, veli:

— Oću, daćeš mi, odžo, dvije krune.

— Oću, mali, samo ponesi ga do moje kuće, pa ga podaj odžinici, jerbo ja idem u grad — reče hodža dade Petru, što je tražio, i ode svojim putem.

Petar primi novac, pa kad je hodža poodmakao, promisli: što će sada i kamo će.

. . . E ništa — reče u sebi. Idem ja kući . . . Kada je zec ovako drag zakonošama, bit će i momu otcu i majci . . .

Dođe Petar kući, veselo dotrča majci i daje joj zeca veleći:

— Evo ti, mama, zeca. Ja sam ga uvatio.

A ona se obradova veleći:

— Pravo, sine! I tati će biti drago, kada te nije ko prevario, pa ti ga uzeo. Majka će ga skuhati za večeru, a ti ajde čuvaj ovce . . . Evo ti još liepa jabuka! . . .

Petar drugo ništa ne priča, već uze jabuku, zahvali majci i ode u polje, nađe pastire i otjera ovce u planinu. Misli Pero i smieši se cieli dan svome lovu i prodaji, ali nikom ništa ne

kaže. Pred večer opazi on, kako idu sva tri zakonoše skupa, pa zakima glavom i misli: »Ajte, ajte, no ja ću danas skupa sa svojim otcem večerati zeca, a vi gospodo imate i drugih liepih jela. A ako do šta bude, ja ću novac primljeni povratiti — evo ga u mene, čuvat ću ga, ne ću ni otcu za nj reći . . .

Fratar, pop i hodža uputili se sa vašara skupa, i gospoda kao gospoda lako se sporazume i nagode, te fratar onu dvojicu pozove na večeru veleći:

— Imat ćemo danas dobru večericu, jer sam jutros u jednog mališana pastira kupio zeca.

I tako u razgovoru dođu do fratrove kuće. Gospoda još ne sjedoše, a fratar viče slugu:

— Je li zec gotov?

— Kakav zec, velečastni! K meni nije niko šta donosio . . . Ne znam za zeca — čudi se sluga.

Fratar se trgne i veli:

— E, gospodo, ja sam prevaren: ja sam zeca platio, i to gotovim novcem — dvije krune.

Pop i hodža se nasmiju:

— Alaj te je deran prevario.

I nasta šutnja, ali za čas reče popa:

— E a, pa tako . . . nego znate šta: I ja sam kupio zeca, pa ajdemo u mene, da ga pojedemo.

Fratar i hodža pristanu i dođu u stan popin, a on odmah poviče popadiju:

— Je li zec gotov, da ga večeramo?

Ali popadija se začudi i reče:

— Alaj si, popo, preterao sa rakijom! Kaki zec? Šta li govoriš? U tebe je zec u glavi, u mene je drugo za večeru.

Svi u smieh, a popo se zagrozi:

— Alaj, derane, ti ćeš okušati, koga si imao varati.

No hodža ga umiri:

— Gospodo, nemojte se buniti . . . I ja sam zeca kupio jutros . . . Ja nisam pri piću . . . Već pođimo do moga stana, pa da se osvjedočimo, baš đe je zec za večeru.

Upute se sva tri do hodžina stana. Kada tamo dođu, odmah hodža poviče hodžinicu:

— Ej, da li je zec gotov? Daj ga ovamo, da ga večeramo.

Ali se hodžinica začudi:

— Kakav zec, odžo! Što je s tobom?

Hodža odmahnu sa glavom i reče:

— Baš nas je deran sva tri prevario. Za istinu, i ja sam već sada uvjeren, da ne ćemo zeca večerati, makar ga još ovoliko tražili i za njime išli.

Fratar nastavi:

— Gospodo, znate već treba ovu stvar uzeti u postupak. Ja ujutro odlazim u mjesto i stvar predam sudu.

Druga dvojica — pop i hodža — pristanu.

Tako se i odigra. Fratar preda stvar sudu, a sudac izda pozivke i odredi ročište.

Dođe pozivka i Petru Ivanovu. To dozna dakako i otac, pozivku odnese susjedu, koji je znao čitati. A ovaj razloži, da to sudac zove malog Petra pred kazneni sud radi prevare. Otac Ivan začuđen pođe kući, potraži odmah Petra i upita ga:

— Što si, sine, radio, pa te zovu na sud?

Petar reče otcu:

— Dragi otac, ja ću ti sve pričati, što je bilo . . . Ja sam sve znavo, da nije pošteno, ali sam imavo u glavi onu tvoju rieč, da me niko ne vara.

I izpriča sve, kako je bilo i kako se sbilo između njega i zakonoša.

— Oče, ti nemoj imati brige: ja ću ići pred suca i lako se opravdati. I reći ću, da ja nisam znavo ciene živome zecu, a gospoda sama cienila i plaćala, kako je tjela (htjela); ja sam samo uzejo, što mi je gospoda dala; i novac već imam sa sobom — mogu jim povratiti . . . I šta će mi dalje, jer ja sam mladodoban.

Otac mu reče:

— Ej sine, kako znaš, čini, ali si napravijo zlo.

— Nisam, otac, već dobro: zeca smo pojeli mi, a gospoda ima i drugo šta liepoga, a novac je neprošen u mene.

Otac se nasmija i reče:

— Ujutro je poziv, pa sine, kako znaš, tako se i brani. Vjere mi, ja s tobom ne idem, jer je gospoda duge ruke, sine, a osobito zakonoše. Vidićeš, šta će od tebe učiniti.

— To su moji posli — reče Petar. — Baš volim, otac, što vi ne idete u mjesto.

Jutro osvanu. Petar se sprema. Majka mu reče:

— Ej, sine, nesretan je zec . . . Čudo kruha ponesi — valja tamo odležati za svoju pogrešku.

Petar se nasmije vesele ćudi:

— Ej majko, ja ću poniti, samo mi pošalji.

I Petar se uputi u mjesto. Kada dođe na sud u veliku zgradu, uđe i stane u ganjku. Zamišljen čeka, kada će ga pozvati sudac. Čeka on i gleda, kako druge stranke ulaze i izlaze. Otvore se malo jače vrata, i on viđe: u sobi već sjede na stolicama svi tri zakonoše. I Petar se još više zamisli, šta će reći, kada uniđe pred gospodu. No najednom k njemu pristupi neki debeli gospodin i upita:

— A mali, šta si ti došao ovamo?

— Ej, gospodine, drugi me zovu — veli Petar.

— Ali ko? — pita ga gospodin.

— Nije vriedno, gospodine, da ti pričam.

— Zašto ne, mali? Ja sam gospodin advokat. Mogu ti pomoći, ako je što velikoga zla učinjeno.

— E, gospodine, ja ću vam sve pričati, pa mi sami recite: ili je zlo ili nije — reče Petar i stane mirno pred advokata, te mu sve od kraja do kraja izpriča, kako je bilo sa zecom.

Advokat se nasmije i reče:

— Veliko zlo, veliko zlo, jerbo si gospodu izigrao i prevario . . . Ali ipak ja ti mogu pomoći, samo meni treba platiti.

— Koliko, gospodine, tražiš? — upita mali Petar.

— Šest kruna, pa se ne boj ništa: ja ću te poučiti, što ćeš tamo govoriti.

— Ej gospodine, nije pravo . . . Ja više nisam od sve trojice uzejo novaca za zeca, već toliko . . . A meni ništa ostat . . . Ne valja poso!

— Mali, ako ti je čudo, daj pet kruna — cjenka se advokat.

— Neka bude tri krune — odvraća Petar. — Ja sam čujo od naši seljana, da treba s advokatom podieliti popola, ako se parniči.

Advokat se nasmije i reče:

— Oću pristat . . . Kako se ti zoveš, mali?

— Petar J. sin Ivanov.

Advokat zapiše i reče:

— Pazi, mali Petre, radi se o tvojoj glavi . . . Kada uniđeš, pitat će te gospodin sudac: »Petre, ti se zoveš?« a ti šuti. »Jesi li, Petre, prodavo zeca ovomu velečastnom gospodinu?« — pitat će te dalje, a ti i opet šuti. Pitat će te, da li si prodavao

ovom popu, pa ovom hodži — a ti šuti i šuti, ništa ne govori, već gledaj preda se. Samo kad te upita: »Gde je, Petre, zec?«, a ti digni ruku pa zvizni — drugo ništa nemoj reći. — Gospodin sudac će pomisliti, da si se ti jako ustrašio i da je tvoje zvizganje dokaz, da je zec pobjegao, jer je bio živ. Jesi li razumio?

— Jesam, gospodine — odgovori Petar.

— Onda mi daj tri krune — traži advokat.

— Odmah, kada izađem iz sobe; odmah platim — šapne Petar, jer se naglo otvorila vrata i netko viknu:

— Neka uniđe Petar J. sin Ivanov.

Petar uniđe u sobu pred sudca. Tu sjede sva tri zakonoše, i čim ugledaju Petra, skoče sa stolica i rekoše ujednom:

— E, ovaj je nas izvarao prodajući živoga zeca nama. Sad govori, pasji sine!

A Petar oborio oči preda se i šuti.

Tada će sudac:

— Mali, ti se zoveš?

Petar još jače oborio oči i šuti, a sudac nastavlja:

— Mali, da li si prodo zeca ovome velečastnome gospodinu.

Petar šuti.

— Mali govori, ne boj se ništa. Ovo je sud, ovdje se pravo sudi. Govori slobodno, što znaš . . . Jesi li popi prodavo zeca?

Petar i dalje šuti.

— A jesi li prodao zeca odži?

Petar gleda u pod i šuti.

— Šta ćemo, gospodo? — pita sudac.

Nasta šutnja. Šuti Petar, šute i fratar i popa i hodža.

— A mali, gdi je zec? — zapita sudac, a Petar diže ruku i zviznu u znak, da je zec pobjegao. Sudac se nasmije i reče:

— Gospodo, mali se je jako pripao, jer je mladodoban. A vaša je krivnja: trebali ste zeca ponieti sobom ili ga udaviti. Dečko se je valjda igrao s njim i pobjegao mu . . . Oprostite mališanu . . . Ne mogu ovaku osobu suditi.

To sudac reče tužiteljima, a onda se obrati Petru pokazujući prstom vrata:

— Ajde, mali, napolje — svojoj kući!

Petar to jedva dočeka i za čas je bio na vratima, ali ga tu uhvati advokat za ruku i veli:

— Daj, mali, novac! Dobro si prošao!

A Petar digne ruku i zviznu dajući znak, da je i novac otišao za zecom, te nagnu iz sgrade trkom kući.

Omolje na Duvanjskom polju.

IVAN MARIĆ, tajnik ogranka SS

MAJČINIM RUKAMA

Bile ste još sitne i male,
kad su vas iglu učili hvatati,
vjerno na molitvu sklapati,
a rjeđe učili pisati slova.
I kad ste motici dorasle,
čupale ste koprive i cvieće livadama brale,
vezle rubce, ponjave i po njima slagale boje —
želju pjesme radosti, bola il tuge —
plele svatovske vience i kose u pletenice,
ružama i ljiljanom kitile crkvene oltare;
i na teže posle jače obikavale:
na danju rabotu, na duga noćna prela;
i bile uviek izpucane, žuljave i grube,
pune skrbi drhćuć nad zibkama bdile,
hranile gladna dječja usta;
i mnogo djece žive i mrtve odranile,
na noge postavile;
i još davale milodare —
O koliko put ste obrisale suze
svoje i tuđe...
I kadgod ste u sklop grčevit pale,
bile ste izraz ranjene duše.

Gradište kraj Župapje

PAVAO VARNICA, seljak

ZA ZLO NE OČEKUJ DOBRO

(Stara priča sa Duvanjskog Polja)

U staro vrieme živio neki bogati čovjek. Imao on ženu i jedinca sina. Roditelji su toga sina, jer im je bio jedinac, vrlo voljeli i svaku mu želju izpunjali, te im je postao razkošan i ohol. Kad je narasao, počeo je pijančovati i očevo stanje razkopavati. Otac se već toga radi i ljutio, ali majka ga branila. Tako je sin malo po malo sve očevo stanje zapio i razbacao. I kad više ništa nije imao popiti, onda uteče u sviet.

Majka njegova stane plakati:

— Kuku meni! Sad ni sina ni imetka. Umriet ćemo od gladi.

A otcu to kukanje dosadilo i ode k susjedu i zamoli ga, da mu posluži gusle. Reče mu susjed:

— Brate! Što će ti gusle?! Tebi je priličnije i prešnije plakati nego gusliti.

— Pa ja ću se razgovarati sa guslama — odvrati nesretni otac.

I susjed mu dade gusle. Uzme čovjek gusle i ode više kuće na jedan brieg, na kom je bila složena velika hrpa kamenja. Sjedne on na kamen i stane gusliti.

Kad to čula njegova žena, dođe k njemu, te ga zapita:

— Čemu gusliš, jadan bio! Za glavom svojom? Imetak propao, sin utekao — vidiš, da ćemo pomrieti od gladi.

A on reče:

— Providjet će Bog — i nastavi gusliti.

Tada njegova žena ode kući, a on gusli i gusli. Kad na jedan put iz gromile kamenja izišla jedna velika zmija i nosi u ustima zlatni dukat, te ga metnu pred guslača u zahvalu.

Čovjek uzme dukat i odnese kući. Kad žena ugleda dukat, dakako obraduje se.

I sutradan čovjek uzme gusle i ode na gromilu gusliti, a zmija mu i opet donese dukat. Tako on radio svaki dan za sedam godina i postade dvostruko bogatiji, nego je bio prije.

Poslije tih sedam godina vrati se i sin kući i obeća otcu i majki, da će ih u buduće slušati i živjeti kao valjan čovjek.

Nasta dakako u kući veliko veselje.

Nakon nekog vremena upita sin otca, kako je došao opet do imetka, a on mu sve po istini izpripovjedi.

— Bi li i ja mogao ići tako gusliti? pita sin.

— Možeš sjutra! — odgovori otac.

I u istinu sjutradan sin uzme gusle i ode na gromilu. Gusli on, a zmija se javi i nosi dukat. Kad to vidje mladac, u glavu mu dođe druga misao: »Ja ću zmiju ubiti, gomilu razkopati, i naći mjesto, odakle zmija donosi dukate, te ih sve na jedan put uzeti«. I stane tući zmiju. A golema zmija skoči mu na vrat, i odmah ga usmrti.

Čeka otac sina, a kad ga nije mogao dočekati, pođe, da vidi, što je s njim. Dođe do gromile i nađe sina mrtva, te se odmah dosjetio, što je bilo. Tada uzme gusle i stane gusliti, samo da vidi zmiju. A zmija iz gromile poviri i reče:

— E, više ne možemo biti prijatelji. Dok god ćeš se ti sjećati, da sam ti usmrtila sina, ne možeš ti meni dobro misliti, a ni ja ne mogu tebi, dok god gledam svoj rep, koji mi tvoj sin prebio. Stoga — ti sebi, a ja ću sebi.

I čovjek više nije išao gusliti.

Kovači na Duvanjskom Polju

MATE IVANKOVIĆ, seljak

MAJCI

Majko!
Godine prolaze,
dani nekud lete,
od kako sam na Tvom krilu,
nejako bio diete,
kako su one slabe
ručice male
po njedrima Tvojim
tražiti nešto znale.

Ne sjećam se toga,
to si mi Ti rekla,
da si vječno nada mnom bdila,
da nisi jela, da nisi snila,
da Ti mnoga suza
sbog mene potekla.

I znakovi Tvog lica ovo govore,
jer su se po njemu dignule bore,
a oči Ti neke duboke
od majčine muke.

Jest majko, davno je to bilo,
kad sam na Tvoje krilo
sjeo
i gotovo jeo.

Tek danas razumijem
Tvoje uzdisaje,
danas osjećam Tvoje muke,
kad mi kruh svagdanji
vlastite privređuju ruke.

Velika Maslenjača kraj Daruvara

IVAN ŠOIĆ, seljak

DUŠA RODA MOGA

U proljeće tko to ore,
tko li sluša, kako ševa
do sumraka, a od zore
tamo dalje milo pjeva?
Tko li radi, tko li sluša?
To je moga roda duša!

Gle, kako se trava kosi.
Sunce pali. — Tko prkosi?
Ima šale, ima smieha,
tu se bocka sve bez grieha.
Pa tko pjeva i tko sluša?
Moga roda to je duša!

Po polju se žito zlati
i žanje se, ore, mlati.
Cielo selo sad se slaže,
jedan drugom svud pomaže,
jedan drugog voli, sluša.
Moga roda to je duša!

A kad grožđe dozrieva,
u goricah svud se pjeva.
Jedan drugom sad se šeće,
gdje se pije, meso peče,
jedan drugom mošt sad kuša.
Moga roda to je duša!

A kad dođe snieg i zima,
i opet, gle, posla ima:
svako veće sve to više
u kućah se prede, čiše,
i pjeva se, čita, sluša.
Moga roda to je duša!

Tad se ženi i udaje
i s rodom se rod sastaje.
Od ljubavi srdce bije —
tu je ljubav — mržnje nije —
I pleše se, pjesma sluša.
Moga roda to je duša!

I sred liepog doma toga
svak molitvom slavi Boga,
jer čim jutrom tko ustane —
prije nego l' danak svane —
pozdrav zvoni. — A tko sluša?
Moga roda to je duša!

Al večerom, kad noć pane,
na glas zvona molit stane
svaki stvor, svi ukućani.
A putnik ih sluša vani . . .
Ah, tko moli, ah, tko sluša?
Moga roda to je duša!

O moj rode, radi, moli,
da zlu svakom dom odoli,
da nas dobri Bog zaštiti,
da nas sreća prati, kiti,
da blagoslov Božji sluša
moga roda dobra duša.

Korija kraj Virovitice

MARA MATOČEC, seljakinja

SVJETILJKA U ŽIVOTU

Ako si u mraku, bojiš se svega.

To najbolje znadu naši seljački momci. Ideš u tamnoj noći: na svakom koraku pružaš ruke napried, pipaš oko sebe, bojiš se, ne bi li se trknuo o drvo ili zabasao u vodu, blato, pao u grabu... I zato nosimo svjetiljke, danas baterije... Kada sine, vidiš daleko napried, a ne može je ugasiti ni kiša ni vjetar...

Eto i u životu potrebna nam je takva svjetiljka, koja prokazuje put u tami, a ne može je nitko i ništa ugasiti. A to je prosvjeta. To su knjige... .

Prosviećen si i pošten — onda se ne bojiš nikoga do Boga. Baš nikoga osim Boga, čujte! A pravedan si, onda si i slobodan.

Ludinica kraj Kutine

MIJO GRGURANIĆ, seljački mladić

SLOGA ĆE NAM IZPUNITI ŽELJU

Neka mine ova naša muka,
da nas tuđa ne osvoji ruka!
Držimo se mi Hrvati sloge, —
sviest i sloga spasava narode.
Slogom ćemo i mi k cilju doći
a s neslogom nevaljano proći.
Sloga će nam izpuniti želju,
onda ćemo živjet u veselju.
Složimo se u sav glas,
borimo se za sve nas!

Bistrinci kraj Valpova

MARICA JELKIĆ, seljačka djevojka

SADRŽAJ

	Str.
Seljačkom podmladku — Josip Makarević	5
Zora — Stjepan Brebrić	6
Molitva — Đuro Marosavljević	7
Sloga — Jozo Klarić	7
Moja domovina — Ivan Baršić	8
Domovini — Kuzman Nikolić	9
Seljački život — Bara Osterman	9
Zakliktala naša vila — Mihovil Pavlek-Miškina	10
Radost — Mara Babunović	11
Hajdemo dječice — Mato Fudurić	12
U proljeće — Mato Fudurić	12
Oranje - varanje — Mato Fudurić	13
Pijane guske — Mato Fudurić	14
Rođenje sunca — Mihovil Pavlek-Miškina	16
Viestnik proljeća — Đuro Marosavljević	16
Proljeće — Kruno Škare	17
Proljeće dolazi — Stjepan Bačić	18
Laste — Vladimir Škare	19
Proljetna pjesma — Mihovil Pavlek-Miškina	19
Porušenom gniezdu — Mara Matočec	20
Zakaj kuka kukuvača — Stjepan Novosel	21
Mrtvoj kćerki — Mihovil Pavlek-Miškina	21
Kukavica i kosovica — Stjepan Šarić	23
Oranje — Franjo Matković	24
Rano ustat, kasno leći — Janko Baršić	28
U prirodi — AntunJelić	27
Ratareva pjesma — Marica Vine	27
Poviest moje mladosti — Marica Vine	28
Pastirska uspomena — Marica Vine	29
Misli jednoga proljetnoga dana — Marica Vine	30
Pastirska uspomena — Jana Falica	31
Pripoviest stare klepke — Mato Mandić	32
Pjesma sedam dana — Josip Švec	36
Na izvoru — Gabro Petanjek	37
Na Uzkrs — Tome Pipić	40
Došle su nam ptice male — Kuzman Nikolić	40
Mali pastir i jagnje — Luka Kujundžić	41
Ivek i kvočka — Dragutin Ašperger	42
Dva svieta — Mihovil Pavlek-Miškina	43
Marica i mica — Luka Kujundžić	44

Str.

Puran i vrabac — Stjepan Šarić 45
Pčele — Mijo Stuparić 47
Kad mlinovi šute? — Ivan Marić 49
Mravi — Ivan Klarić 51
Stričjak — Mijo Stuparić 53
Seljački savjetnici — Stjepan Šarić 54
Pod grmom — Mijo Stuparić 56
Žetva — Štefica Plank 57
Žetelica i prepelica — Danica Tatar 58
Kričala je v poli tica — Mihovil Pavlek-Miškina 59
Smokve — Tome Cukrov 60
Bez muke ništa — Ivan Furdin 61
Ljetini — Ignac Hanžeković 62
Seliju se lastavice — Stjepan Novosel 63
Izgubljeni sin — Franjo Mataković 64
U jeseni — Mato Fudurić 69
Jesenska sjetva — Ignac Hanžeković 70
Nestaje stare šume... — Mato Mandić 74
Prvi sanik — Mijo Stuparić 78
Badnja večer — Ivan Tuškan 80
Sever fučka — Stjepan Novosel 81
Božićna priča — Antun Jovanovac 82
Ciganin i seljak — Đuro Marosavljević 86
Vrabec na tujem gniezdu — Mijo Stuparić 87
Majčina briga — Zdravko Restek 88
Gazda i sluga — Stjepan Brdarić 89
Zima u selu — Ivan Vojković 91
Ratar — Tomo Pipić 92
Suze — Mihovil Pavlek-Miškina 93
Momu sinu — Grgo Petković 95
Briga — Mihovil Pavlek-Miškina 96
Iz sretne prošlosti stvaramo sretnu budućnost — M. Vine 97
Za poslom — Đuro Marosavljević 98
Cuzeku — Mihovil Pavlek-Miškina 99
Naš djed — Kuzman Nikolić 100
Slobodni dom — Imbro Mioković 102
Majčina briga — Stjepan Šarić 103
Negda i denes — Mijo Stuparić 105
Momu selu — Ivan Milošević 106
Moje selo — Jagica Vranić 107
Moje selo — Marko Pucina 107
Moje selo — Stjepan Osterman 108
Šokac-Hrvat — Mato Augustinov 109
Zapuštenoj kući u selu — Mara Matočec 110
Priča — Dragutin Ašperger 112
Seljačka buna — Dragutin Biličić 113

Str.

Gospodar kmetova — Dragutin Ašperger 114
Bakica — Zdravko Restek 116
Savijaj drvo, dok je mlado — Mijo Grguranić 117
Mrtva — Tomo Pipić 118
Starac i dva mladića — Mate Ivanković 119
Odjeven gavan a bogat pametan — Mato Zvonar 121
Seljačka kuća u liniji s obrstarom — Stjepan Šarić . . . 123
Mali Petar nadmudrio tri popa, advokata i sudca — Ivan Marić 126
Majčinim rukama — Pavao Varnica 132
Za zlo ne očekuj dobro — Mate Ivanković 133
Majci — Ivan Šoić 135
Duša roda moga — Mara Matočec 136
Svjetiljka u životu — Mijo Grguranić 138
Sloga će nam izpuniti želju — Marica Jelkić 139

Kao sliedeće knjige predviđene su:

Knjiga druga: HRVATSKIM SELJAČKIM PRVACIMA.

(Pjesme i članci)

Knjiga treća: 11. LIPNJA...

(Pjesme, razprave i izvještaji)

Knjiga četvrta: IZ ZLA U DOBRO...

(Razprave i pjesme)

PJESME I PRIPOVIEDKE DOBRO JE PISATI GOVOROM (narječjem) SVOGA SELA

prema uputama u Sabranim djelima dra Antuna Radića, knjiga I. strana 95.—99.

Kao posebnu knjigu pripravni smo štampati pjesmice i priče od dječakâ i djevojčicâ, koji sada još polaze pučku školu.

SELJAČKA SLOGA